

JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMAS KĖDAINIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖ

Vykdytojai:

*UAB Spinter tyrimai
Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija
UAB Spinter
VŠĮ Visuomenės iniciatyvų centras*

2011 m. gruodžio mėn.

VILNIUS

Turinys

1. ĮVADAS	3
2. TYRIMO METODIKA	4
2.1. Tyrimo atlikimo metodai.....	4
2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis.....	4
2.3. Tyrimo atranka	4
2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji	5
2.5. Duomenų analizė.....	5
3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO KĖDAINIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ	6
3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos	6
3.2. Mokykla.....	7
3.3. Studijos	13
3.4. Darbas.....	20
3.5. Laisvalaikis.....	35
3.6. Draugai	40
3.7. Kaimynystė	43
3.8. Gyvenimo sąlygos.....	46
3.9. Dalyvavimas	49
3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos.....	49
3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas	52
3.10. Žalingi įpročiai.....	62
3.11. Mityba ir poilsis.....	69
3.12. Psichologinė savijauta.....	76
3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas.....	81
4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS KĖDAINIŲ RAJONO SAVIVALDYBEI	85

1. ĮVADAS

Jaunimo problematikos tyrimas Kėdainių rajono savivaldybėje atliktas UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, VšĮ Visuomenės iniciatyvų centras ir Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija 2011-ųjų m. rugsėjo 20 - spalio 28 dienomis. Tyrimas atliktas vadovaujantis mokslininkų grupės (Jolita Buzaitytė-Kašalynienė, Vilniaus universitetas (grupės vadovas), Aušra Kazlauskienė, Šiaulių universitetas, Džiugas Dvarionas, Vytauto Didžiojo universitetas, Ilona Jonutytė, Klaipėdos universitetas, Odeta Merfeldaitė, Mykolo Romerio universitetas ir Angelė Tamulevičiūtė, Vilniaus pedagoginis universitetas) parengta Jaunimo problematikos tyrimų metodika ir Ilgalaikė jaunimo problematikos tyrimų koncepcija.

Tyrimo tikslas – ištirti jaunimo problemas atspindinčių rodiklių būklę jaunimo politikos įgyvendinimo srityse:

Mokymasis ir studijos (švietimas, mokymas, mokslas, studijos ir ugdymas);

Darbas (darbas ir užimtumas);

Laisvalaikis (laisvalaikis, poilsis, kūryba ir kultūra);

Gyvenimo sąlygos (apsirūpinimas būstu);

Dalyvavimas (pilietiškumas, neformalus ugdymas);

Fizinė ir psichinė sveikata (sveikatos apsauga);

Įpročiai ir gyvenimo būdas (sveikatingumas, kūno kultūra ir sportas);

Seima, draugai, kaimynystė (socialinė apsauga).

Nustatyti jaunimo probleminio/rizikingo elgesio apraiškas.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo atlikimo metodai

Jaunimo apklausos anketa (Priedas Nr. 1) buvo sudaryta iš 14 klausimų blokų: mokyklos (1-8) ir studijų (9-15), darbo (16-32), laisvalaikio (33-37), draugų (38-41), kaimynystės (42-43), gyvenimo sąlygų (44-49), verslumo (50-52), dalyvavimo (53-64), įpročių (65-74), mitybos ir poilsio (75-80), psichologinės ir fizinės savijautos (81-84), lytinės elgsenos ir šeimos planavimo (85-89), demografinių rodiklių (90-100).

Atliekant kokybinį tyrimą buvo gilnamasi į tas pačias temas, kaip ir kiekybiniame tyrime, siekiant sužinoti kokias problemas jaunimas šiose srityse mato ir kokius problemų sprendimo būdus numato. Sritis skyrėsi 14-18 metų jaunimo grupei: mokykla, laisvalaikis, draugai, gyvenama aplinka, aktyvumas/dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai ir 19-29 metų jaunimui (darbas, laisvalaikis, draugai, gyvenama aplinka, aktyvumas/dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai, šeimos planavimas, požiūris į save).

Kokybinio tyrimo tikslas - suprasti tai, kaip tiriamieji aiškina tikrovę, analizuoja priežastis, ieško problemų sprendimo būdų, siekiant atskleisti tiriamų reiškinių esmę.

2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis

Tyrimo populiaciją sudaro jaunimo atstovai nuo 14 iki 29 metų, tyrimo metu gyvenantys, besimokantys ar dirbantys Kėdainių rajono savivaldybės teritorijoje.

Statistikos departamento duomenimis, 2011 metų pradžioje Kėdainių rajono savivaldybės teritorijoje gyveno 13861, jauni žmonės nuo 14 iki 29 metų, kas sudarė 23,03 proc. visų gyventojų.

2.3. Tyrimo atranka

Kiekybiniam tyrimui (anketinei apklausai) tiriamojoje savivaldybėje atlikti buvo taikoma kvotinė atranka. Kvotinės atrankos požymių krepšeliui pasirinktos bazinės demografinės charakteristikos: lytis, amžiaus ir gyvenamoji vieta. Pagal Statistikos departamento duomenis apskaičiuotos (ir tikslintos pagal kitus statistinės informacijos šaltinius) lyties ir amžiaus kvotos, lokacijos kvotai taikytas principas kaimiškose vietovėse apklausti ne mažiau 25% numatytos imties. Apklaustųjų charakteristikos pagal tikslinius požymius atitinka jų pasiskirstymą generalinėje visumoje.

Kokybinio tyrimo dalyvių imtis buvo sudaryta taikant tikslią arba kriterijumi grindžiamą atranką. Sudarant tyrimo imtį dalyviams buvo taikomi kriterijai užtikrinantys tiriamųjų požymių įvairovę: 14-18 metų jaunuoliai turėjo būti ne tik pagrindinės, vidurinės ar gimnazijos moksleiviai, bet ir besimokantys profesinio rengimo centruose, jaunimo mokykloje; gyvenantys tiek mieste, tiek rajone; 19-29 metų jaunuoliai turėjo būti dirbantys ir nedirbantys; sukūrę šeimas ir neturintys jų; dalyvaujantys/ nedalyvaujantys jaunimo organizacijose bei priklausantys/ nepriklausantys neorganizuotai jaunimo grupei, gyvenantys tiek miesto, tiek kaimo tipo gyvenvietėse.

2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji

Kiekybinio jaunimo tyrimo imties dydis – 400 tiriamųjų (p.s. Kėdainiuose buvo apkalusta 300 tiriamųjų) Ši imtis užtikrina 5 proc. paklaidą, ir 95 proc. patikimumą.

Remiantis statistikos departamento duomenimis apie jaunimo, gyvenančio Kėdainių rajono savivaldybėje 2011 metų pradžioje, pasiskirstymą, ši kvota buvo padalinta proporcingai 3 amžiaus grupių jaunimui, kaimo ir miesto gyventojams, po pusę vyrams ir moterims.

2.5. Duomenų analizė

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama, naudojant SPSS/PC programinę įrangą. Ataskaitoje pateikiami bendrieji paprastų ir agreguotų arba suminių rodiklių, apskaičiuotų iš turimų anketinių duomenų, atsakymų procentiniai arba faktiniai pasiskirstymai.

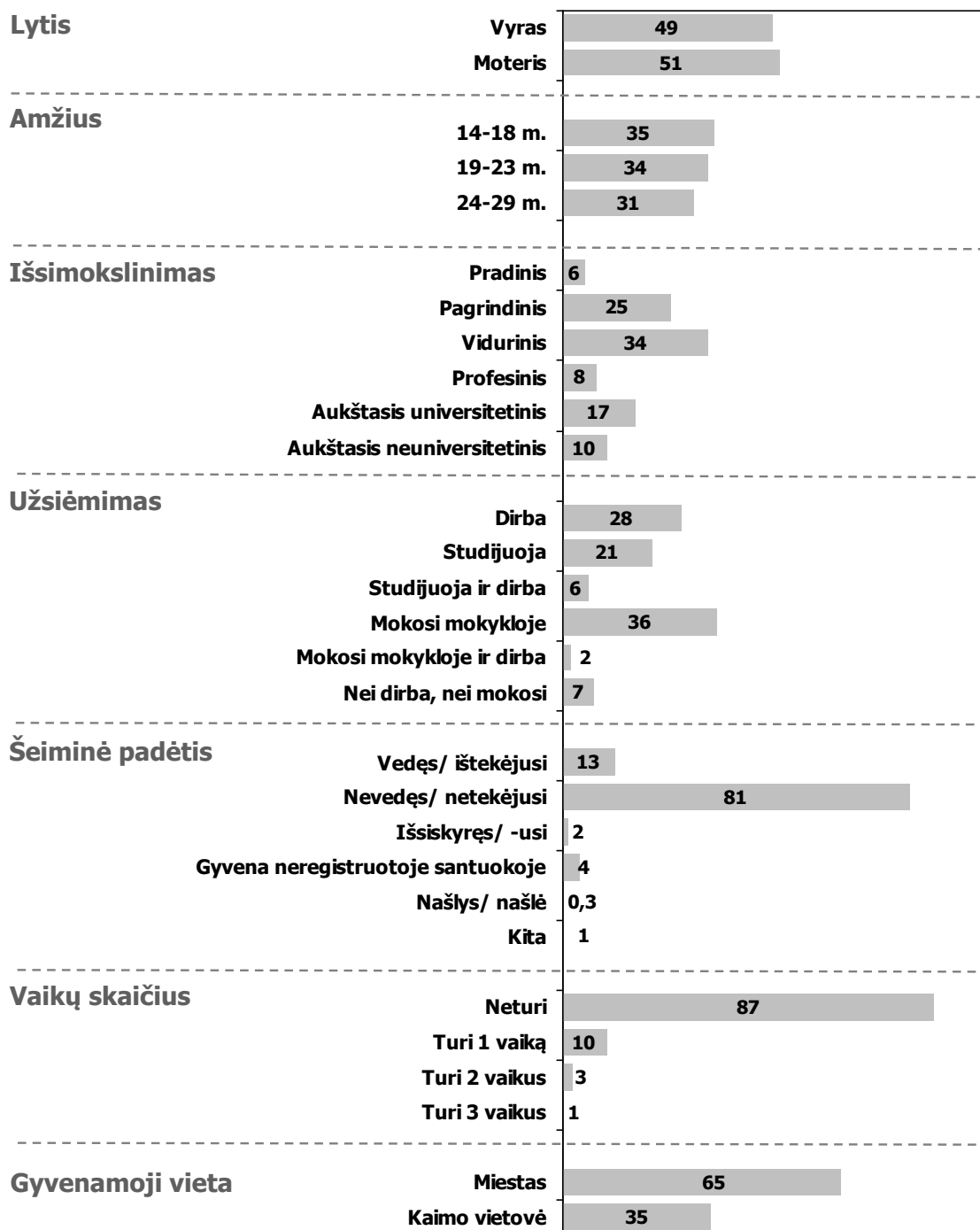
Taip pat tikrinti koreliaciniai ryšiai tarp atskirų rodiklių. Tam naudotas Spearman'o koreliacijos koeficientas (Koreliacinis ryšys laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05) bei Pearson'o χ^2 kriterijus, statistiškai reikšmingų skirtumų skirtingose socialinėse demografinėse grupėse nustatymui (skirtumas laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05)

Kokybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama panaudojant atviro kodavimo programą „Kokybis“. Pirmame duomenų analizės etape surinkti duomenys indeksuojami, išskirtos pradinės tyrimo dalyvių atsakymų kategorijos. Vėliau šios kategorijos grupuojamos, apibrėžiami ryšiai tarp jų.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys ataskaitoje integruojami pagal tyrimo rodiklius (problemines sritis).

3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO KĖDAINIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ

3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos

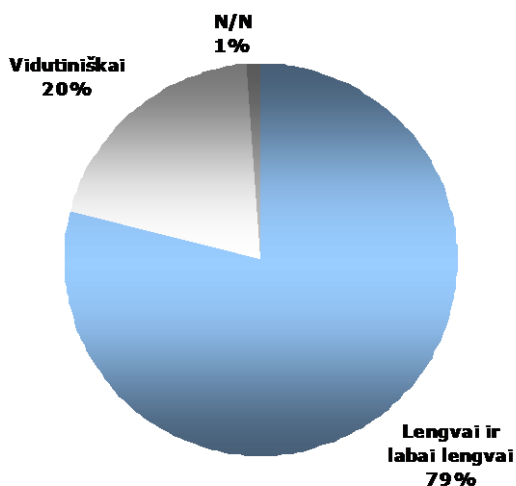

3.2. Mokykla

Rodiklių grupė, skirta pagrindinių, vidurinių, jaunimo, profesinių mokyklų ir gimnazijų mokiniams sudaryta iš rodiklių, apibūdinančių mokinių savijautą, mokinių santykius su mokytojais, patyčias mokykloje, pamokų lankomumą, pažangumą, mokyklos pasiekiamumą, galimybę naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu, profesijos pasirinkimą ir studijų planus, aktyvų dalyvavimą mokyklos gyvenime.

Tyrimė dalyvavo 152 moksleiviai, jie sudarė 38 proc. visos tyrimo imties. Mokyklos rodikliai skaičiuojami tik šiai tiriamųjų grupei.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą mokykla, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24, kur 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas mokykloje.

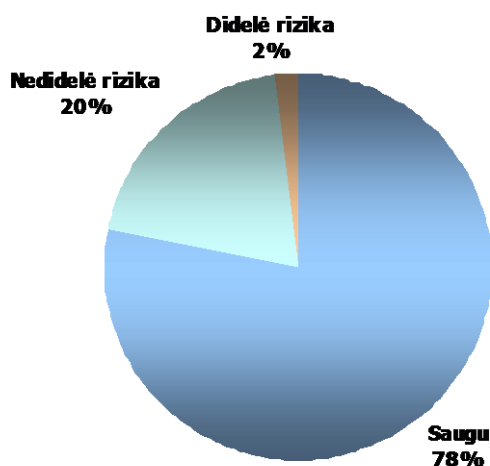
3.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=152)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,4, t.y. patenka į gerai ir labai gerai gebančių spręsti problemas kategoriją.

Dauguma (79 proc.) apklaustų moksleivių išreiškė aukštą pasitenkinimą mokykla, jie geba kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus. 20 proc. pasižymi vidutiniais gebėjimais (žr. 3.2.1 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio bei fizinės savijautos (Spearman'o $\rho = -0,180$, $p = 0,017$), ir savęs vertinimo (Spearman'o $\rho = -0,250$, $p = 0,002$) rodiklių (pastarųjų 2 rodiklių aprašus žr. 3.12 skyrelyje). Tai reiškia, kad kuo moksleiviai geba geriau įveikti problemas mokykloje, tuo geriau fiziškai jaučiasi bei tuo geriau save vertina.

Mokyklos saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie tam tikrus įvykius mokykloje, kurie rodo, kad tiriamasis mokosi nesaugioje aplinkoje, kad joje patiria patyčių, pvz., kiti mokiniai užgauliojo, mušė, reketavo, seksualiai priekabiavo, mokytojai užgauliojo ar mušė (per paskutines 30 dienų). Mokyklos saugumo rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24. Kur 8 reiškia saugumo mokykloje trūkumą, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos saugumą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė tuo saugesnė mokykla (žr. 3.2.2 pav.). Balus galima suskirstyti į tokias grupes: mokosi saugioje aplinkoje (nuo 23 iki 24), mokykloje, kur yra nedidelė rizika (nuo 18 iki 22), didelė rizika (nuo 13 iki 17) ir mokytiis pavojinga (nuo 8 iki 12).

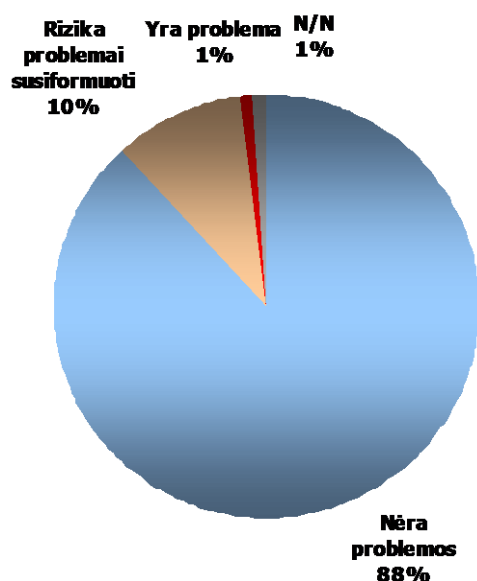

3.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mokyklos saugumo rodiklį (proc., N=152)

Mokyklos saugumo rodiklio vidutinė reikšmė yra 23,1, t.y. bendrai mokyklose mokiniai mokosi saugioje aplinkoje.

Dauguma (78 proc.) moksleivių mokosi saugioje aplinkoje. 20 proc. apklaustųjų aplinka pasižymi nedidele rizika. 2 proc. mokosi didelės rizikos aplinkoje (žr. 3.2.2 pav.).

Lankomumo problemų rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais apie dėl įvairių priežasčių per paskutines 30 dienų praleistas pamokas, kuris leidžia pamatuoti, ar tiriamasis turi lankomumo problemų. Mokyklos lankomumo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24, kur 6 reiškia lankomumo problemos nebuvimą, o 28 reiškia stipriai išreikštą mokyklos lankymo problemą. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnė mokyklos lankymo problema. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi lankomumo problemos (nuo 6 iki 12), yra rizika lankomumo problemai susiformuoti (nuo 13 iki 18) ir turi išreikštą mokyklos lankymo problemą (nuo 19 iki 24).

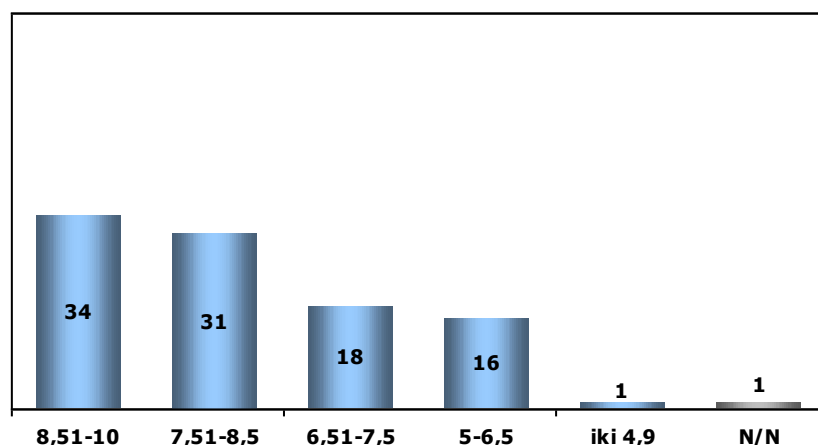
3.2.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lankomumo problemų rodiklį (proc., N=152)

Lankomumo problemų rodiklio vidutinė reikšmė 9,1, t.y. bendrai Kėdainių rajono moksleiviai lankomumo problemos neturi.

Didžioji dauguma (88 proc.) apklaustųjų neturi mokyklos lankomumo problemų. 10 proc. moksleivių patenka į rizikos grupę. 1 proc. turi stipriai išreikštų mokyklos lankymo problemų (žr. 3.2.3 pav.).

Lankomumo problemų dažniau neturi jaunesni (14 – 18 m.) moksleiviai (Pearson'o χ^2 testo $p=0,001$).

Pažangumo rodiklis – tai rodiklis, matuojamas paskutinio semestro pažymių vidurkiu. Kinta nuo 1 iki 10. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: iki 4,9; 5 – 6,5; 6,51 – 7,5; 7,51 – 8,5; 8,51 – 10.

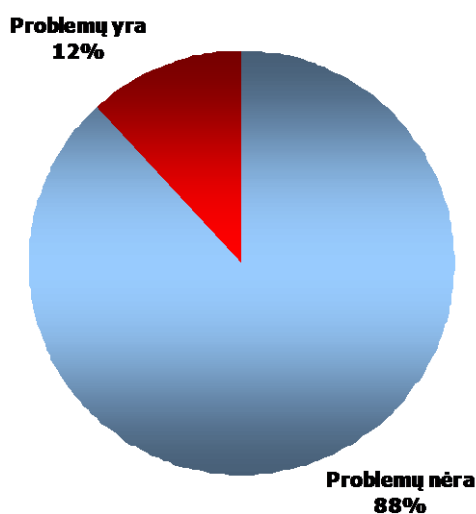
3.2.4 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal pažangumą (proc., N=152)

Tyrime dalyvavusių mokinių paskutinio semestro pažymių vidurkis 7,92. Trečdalis (34 proc.) apklaustų mokinių nurodė aukštą (8,51-10 balų) pažymių vidurkį. Pusė (49

proc.) – vidutinį (6,51-8,5 balo). 17 proc. teigė turintys 6,5 balo ar mažesnę pažymių vidurkį (žr. 3.2.4 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp lankomumo ir pažangumo rodiklių (Spearman'o $\rho = -0,209$, $p = 0,01$). Tai rodo, kad kuo mokiniai turi mažiau su lankomumu susijusių problemų, tuo jie yra pažangesni. Vidutinį ar aukštesnį (7,51 – 10 balų) vidurkį dažniau turi merginos (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,001$) ir jaunesni (14 – 18 m.) moksleiviai (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$).

Sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklis – matuojamas dichotomine skale, turi arba neturi sunkumų. Prašoma nurodyti, kokių problemų turi vykstant į mokyklą, jei tokių turi.

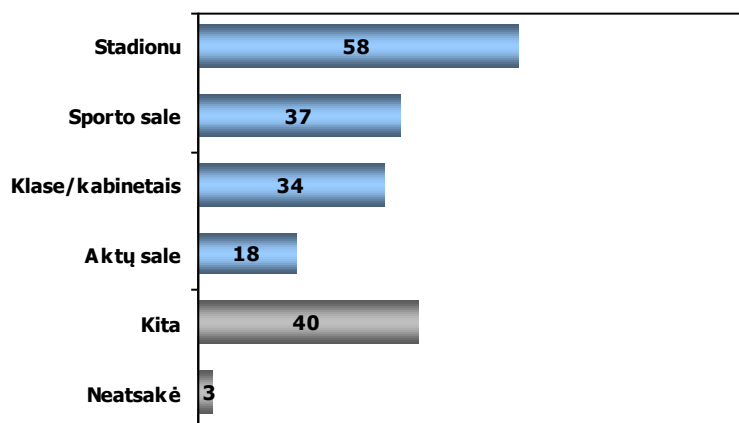

3.2.5 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklį (proc., N=152)

Didžioji dalis (88 proc.) tyrime dalyvavusių moksleivių nurodė neturintys sunkumų nuvykti į mokyklą. 12 proc. pripažino, jog problemų yra (žr. 3.2.5 pav.).

Su sunkumais nuvykstant į mokyklą dažniau susiduria kaimo vietovėse gyvenantys moksleiviai (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,007$).

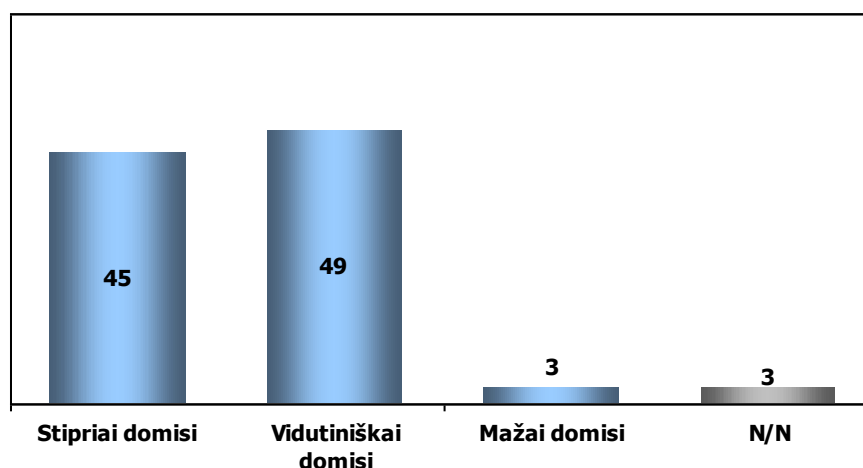
Galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklis – matuojama dichotominėmis skalėmis, prašant nurodyti, kokiomis patalpomis gali naudotis ne pamokų metu: sporto, aktų salėmis, stadionu, kabinetais.

3.2.6 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklį (proc., N=152)

Didžioji dalis (58 proc.) apklaustų moksleivių turi galimybę po pamokų naudotis mokyklos stadionu. 37 proc. atvira sporto sale. 34 proc. – klase/kabinetais. 18 proc. nurodė po pamokų galintys naudotis aktų sale (žr. 3.2.6 pav.).

Domėjimosi būsima profesija rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidžiančius ją pasirinkti bei geriau jai pasirengti. Jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsimą profesiją. Domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28. Kur 28 reiškia nesidomėjimą būsima profesija, o 7 reiškia aktyvų domėjimąsi ir sąmoningą rengimąsi būsimai profesijai. Kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domisi profesija ir sąmoningai ją renkasi (nuo 7 iki 14), vidutiniškai (nuo 15 iki 21) ir mažai (nuo 22 iki 28) domisi ir nesąmoningai renkasi profesiją.

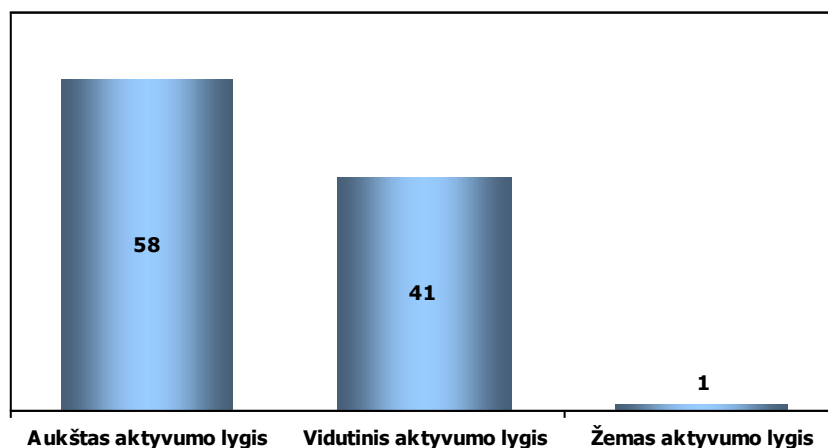

3.2.7 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal domėjimosi būsima profesija rodiklį (proc., N=152)

Vidutinė domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmė – 14,6, t.y. domėjimasis būsima profesija yra tarp vidutinio ir stipraus.

45 proc. respondentų stipriai domisi būsima profesija. 49 proc. išreiškė vidutinį susidomėjimą. 3 proc. apklaustų moksleivių domėjimasis būsima profesija yra žemas (žr. 3.2.7 pav.).

Aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, atspindinčiais mokinių aktyvumo mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 32 iki 8. Kur 32 reiškia žemą, o 8 reiškia aukštą aktyvumo mokinių savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo mokinių savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 25 iki 32), vidutinis (nuo 17 iki 24) ir aukštas (nuo 8 iki 16) aktyvumo mokinių savivaldoje lygis.

3.2.8 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklį (proc., N=152)

Vidutinė mokinių aktyvumo savivaldoje rodiklio reikšmė – 15,8. Tai rodo aktyvų dalyvavimą mokyklos savivaldoje.

Dauguma (58 proc.) respondentų patenka į vidutiniškai aktyvių mokyklos savivaldos dalyvių kategoriją. 41 proc. būdingas aukštas aktyvumas, o 1 proc. – žemas (žr. 3.2.8 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp aktyvumo mokinių savivaldoje ir įvykių kontrolės ir gebėjimo spręsti problemas rodiklių (Spearman'o $\rho=0,277$, $p=0,001$) bei vidutinio stiprumo neigiama koreliacija tarp aktyvumo moksleivių savivaldoje ir pažangumo rodiklio (Spearman'o $\rho=-0,434$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie moksleiviai, kurie yra aktyvesni mokinių savivaldoje, geba geriau spręsti su mokslu susijusias problemas ir yra pažangesni. Nustatyta, kad mokinių savivaldoje aktyvesnės merginos (Pearson'o χ^2 testo $p=0,016$) ir jaunesni (14-18m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14-18 m. amžiaus jaunuoliai kaip didžiausias problemas, susijusias su mokykla, įvardina:

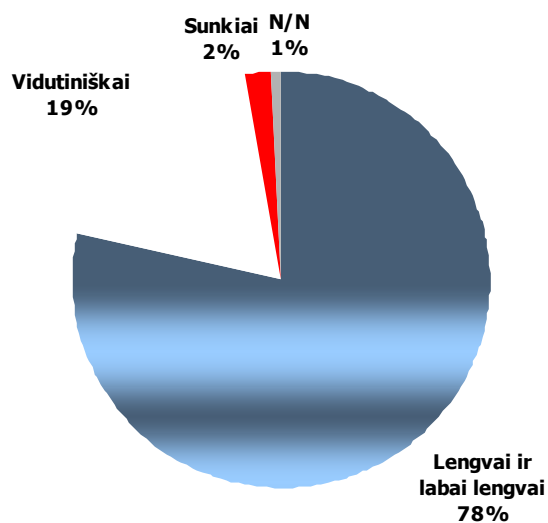
- ✓ **fizinį ir emocinį smurtą** („jaučiama patyčių problema“, „patyčios“, „mokinių elgesys tarpusavy“, „muštynės“, „pagrindinė problema - mokinių elgesys tarpusavy“)

- ✓ **nesibaigiantį remontą** („per ilgai trunka renovacija“)
- ✓ **griežtos tvarkos nebuvimą** („mokykloje galėtų būti uniformos“, „gerai būtų, kad pašaliniai nevaikšiotų mokykloje“, „drausmės trūkumas“, „nevienodas mokytojų vertinimas“)
- ✓ **pasyvų moksleivių elgesį** („mokinių neaktyvumas, pasyvumas“)
 Dalis apklaustųjų vis gi pažymėjo, kad mokykloje **didelių problemų nėra** („problemų nėra daug“, „mano mokyklos mokiniai yra gana tolerantiški, motyvuoti, supratingi, atsakingi“, „man mokykloje gerai“).
 Kokybinio tyrimo metu išsiaiškinta, jog 14-18 m. amžiaus jaunuoliai mano, kad situacija, susijusi su mokykla, pagerėtų, jei būtų daugiau dėmesio skiriama:
 - ✓ **dialogo su moksleiviais vedimui** („daugiau bendraučiau su mokiniais“, „dabar ministras labai nutolęs nuo mokyklos ir joje besimokančių mokinių“, „išsiaiškintiems jiems aktualias problemas ir tarčiausi dėl tų problemų sprendimo“)
 - ✓ **drausmės griežtinimui** („pasištingčiau, kad mokyklose būtų įvesti drausmės pažymiai“, „pirma, įvesčiau mokyklose mokyklines uniformas ir stengčiausi kontroliuoti jų nešiojimą“)
 - ✓ **mokytojų skatinimui ir kontrolei** („reikėtų skatinti mokytojus nelikti abejingais“, „patikrinčiau, ar mokytojas sugeba mokiniams suprantamai išaiškinti pamokos temą“, „tikrinčiau mokytojų kompetentingumą“, „pakeisčiau kai kurias mokytojas“)
 - ✓ **smurto mažinimui** („praverstų ir patyčių mažinimas“).

3.3. Studijos

Tyrimo dalyvavo 108 aukštųjų mokyklų studentai, rodikliai apie studijas ir studijų pasirinkimą skaičiuojami tikrai jiems. Aukštųjų mokyklų studentų buvo prašoma nurodyti veiksnius, turėjusius įtakos jų studijų pasirinkimui, tiriamieji galėjo pasirinkti tris geriausiai tinkančius veiksnius iš vienuolikos galimų.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą studijomis, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24, kur 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas aukštojoje mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas aukštojoje mokykloje.

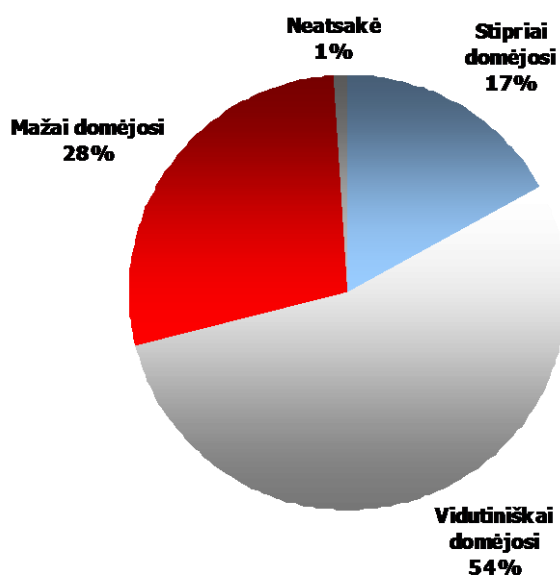
3.3.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=108)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,4, t.y. geras ir labai geras gebėjimas įveikti kylančius sunkumus.

78 proc. tyrimo dalyvių geba lengvai ir labai lengvai kontroliuoti įvykius ir spręsti kylančias problemas. 19 proc. būdingas vidutinis pasitenkinimas studijomis ir gebėjimas susidoroti su kylančiomis problemomis. 2 proc. sunkiai geba kontroliuoti įvykius aukštojoje mokykloje (žr. 3.3.1 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas bei šeimos narių socialinio palaikymo (Spearman'o $\rho = -0,263$, $p = 0,011$) rodiklių (pastarojo rodiklio aprašą žr. 3.12 skyrelyje). Tai reiškia, kad kuo didesnio šeimos narių socialinio palaikymo studentai susilaukia, tuo geriau geba įveikti su studijomis susijusias problemas.

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais apie domėjimąsi būsimomis studijomis/studijų programomis ir veiksmus, leidžiančius jas sąmoningai pasirinkti, jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsimas studijas ir universitetą. Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24. Kur 6 reiškia nesidomėjimą būsimomis studijomis, o 24 – aktyvų domėjimąsi studijų programomis ir universitetų galimybėmis, sąmoningą, argumentuotą rinkimąsi, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimų studijų pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domisi būsimąja profesija ir sąmoningai ją renkasi (nuo 19 iki 24), vidutiniškai (nuo 13 iki 18) ir mažai (nuo 6 iki 12) domisi būsimąja profesija ir nesąmoningai ją renkasi.

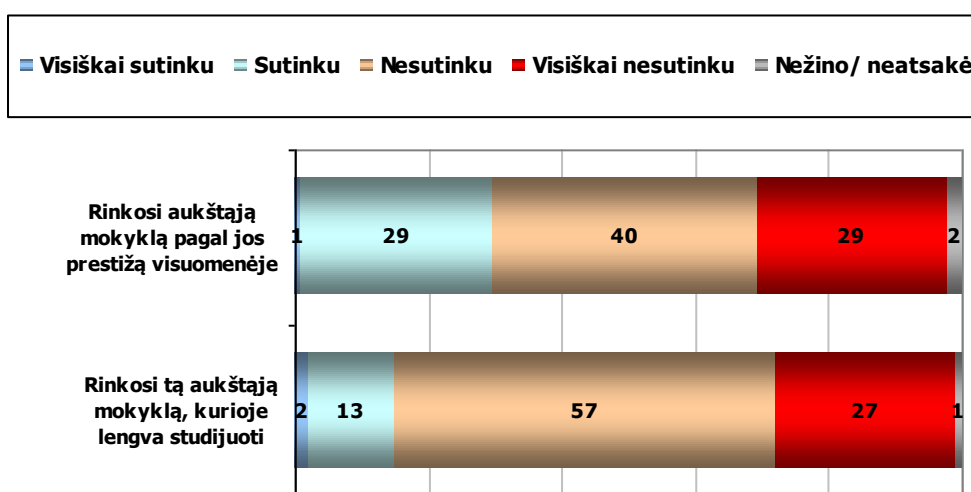

3.3.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklį (proc., N=108)

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio vidutinė reikšmė 14,6. Ši reikšmė rodo vidutinį domėjimąsi būsima profesija.

Daugiau nei pusė (54 proc.) tyrime dalyvavusių studentų priklauso vidutiniškai besidominčiųjų būsima profesija kategorijai. 17 proc. išreiškė stiprų domėjimąsi. 28 proc. pasižymi mažu sąmoningumu rinkdamiesi būsimas studijas ir universitetą (žr. 3.3.2 pav.).

Aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvai – du motyvai, pasirinkimas tos aukštosios mokyklos, kurioje lengva studijuoti ir pagal prestižą visuomenėje, vertinami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamos kiekvieną variantą pasirinkusiųjų procentinės dalys.

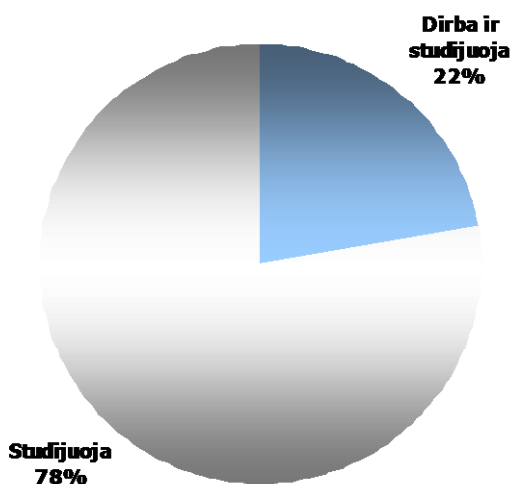

3.3.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvus (proc., N=108)

30 proc. studijuojančių apklaustųjų aukštąją mokyklą rinkosi pagal jos prestižą visuomenėje, 69 proc. respondentų tai buvo nesvarbu. Aukštąją mokyklą, kurioje lengva

studijuoti, rinkosi 15 proc. tyrimo dalyvių, o 84 proc. į studijavimo lengvumą neatsižvelgė (žr. 3.3.3. pav.).

Dirbančių studentų rodiklis – matuojamas dichotomine skale. Skaičiuojama procentinė dirbančiųjų studentų dalis lyginant su visų studijuojančių kiekiu.

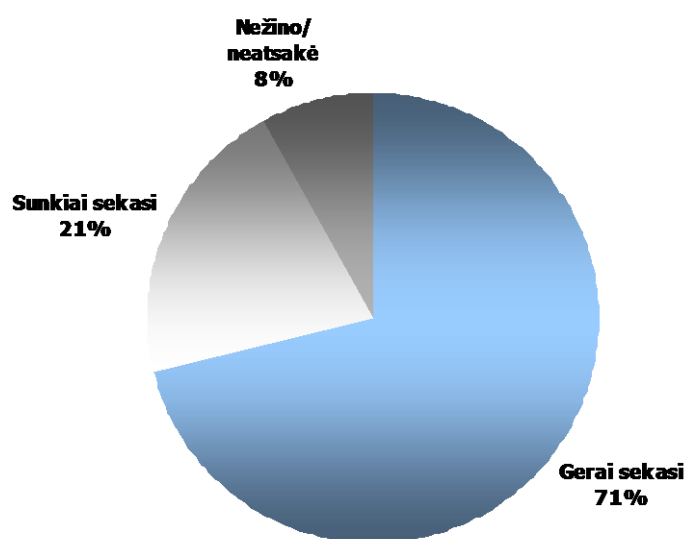

3.3.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dirbančių studentų rodiklį (proc., N=108)

Tik studijuoja 78 proc. apklaustų studentų, o dirba ir studijuoja – 22 proc. (žr. 3.3.4. pav.).

Dažniau dirba ir studijuoja vyresni (24-29m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$).

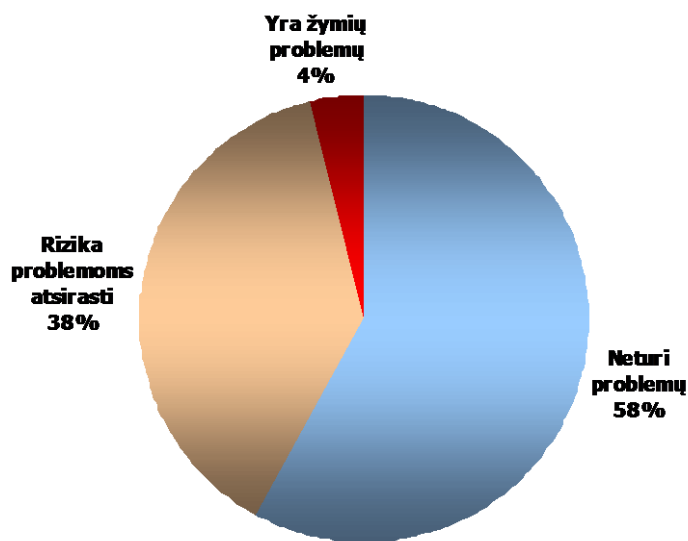
Darbo ir studijų derinimas – tai rodiklis, parodantis tiriamųjų suvokimą apie tai, kaip jiems sekasi ar nesiseka derinti darbą ir studijas. Matuojamas rangine skale nuo „gerai sekasi“ iki „visiškai nesiseka“. Pateikiamas gautų atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.3.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimą (proc., N=24)

Daugumai (71 proc.) dirbančių studentų studijas ir darbą derinti sekasi gerai. 21 proc. derindami studijas ir darbą susiduria su sunkumais (žr. 3.3.5. pav.).

Darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais apie įvairias problemas, kylančias derinant darbą ir studijas, kuris leidžia įvertinti problemų, kylančių dėl darbo ir studijų derinimo, lygį. Darbo ir studijų derinimo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 18. Kur 6 reiškia darbo ir studijų derinimo problemų nebuvimą, o 18 reiškia stipriai išreikštas darbo ir studijų derinimo problemas, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnės darbo ir studijų derinimo sukeltos problemos. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 6 iki 10), yra rizika rimtoms darbo ir studijų derinimo problemoms susiformuoti (nuo 11 iki 14), turi žymių problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 15 iki 18).

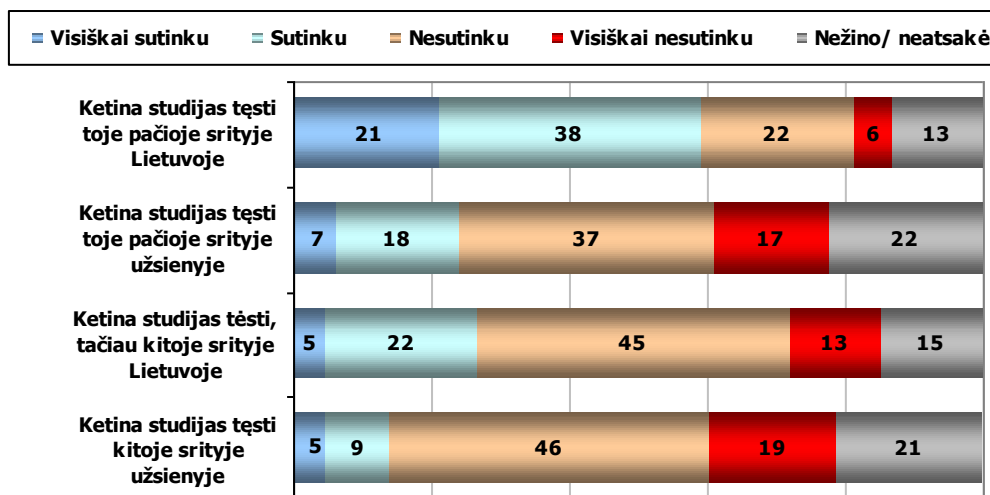

3.3.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklį (proc., N=24)

Darbo ir studijų derinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 9,4. Ši reikšmė rodo, kad darbo ir studijų derinime problemų nėra.

Daugiau nei pusei (58 proc.) dirbančių ir studijuojančių apklaustųjų neturi darbo ir studijų derinimo problemų. 38 proc. respondentų yra rizikos grupėje darbo ir studijų derinimo problemoms atsirasti, o 4 proc. turi ženklių problemų (žr. 3.3.6. pav.).

Ketinimai tęsti studijas – keturi teiginiai, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Teiginiuose derinami du aspektai: ketinimai tęsti studijas toje pačioje ar kitoje srityje ir ketinimai tęsti studijas Lietuvoje ar užsienyje. Pateikiami procentiniai kiekvieną variantą pasirinkusiųjų kiekiai.

3.3.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimą tęsti studijas (proc., N=108)

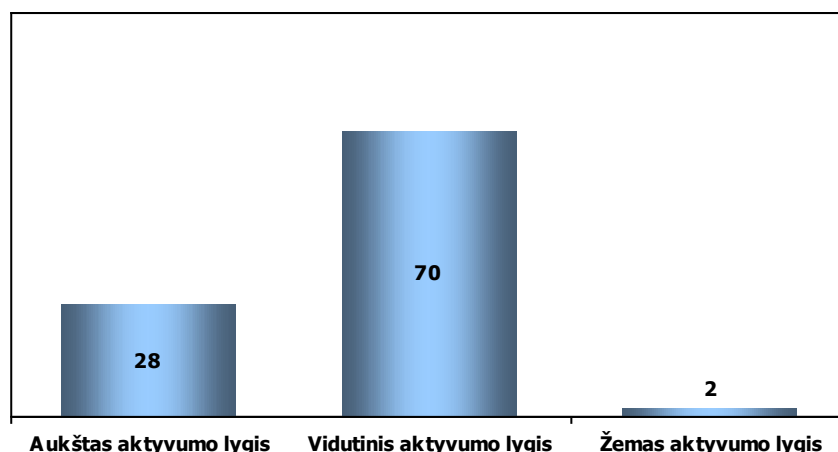
Dauguma (59 proc.) studijuojančių apklaustųjų planuoja tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. 25 proc. respondentų ketina tęsti studijas toje pačioje srityje užsienyje. Apie studijų tęsimą kitoje srityje Lietuvoje svarsto 27 proc. tyrimo dalyvių, užsienyje – 14 proc. (žr. 3.3.7. pav.).

Pastebėtos šios ketinimų tęsti studijas rodiklių tarpusavio koreliacijos:

- Silpna teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje ir užsienyje (Spearman'o $\rho=0,244$, $p=0,011$);
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas Lietuvoje toje pačioje ir kitoje srityje (Spearman'o $\rho=0,314$, $p=0,001$);
- Silpna teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas toje pačioje srityje užsienyje ir kitoje srityje Lietuvoje (Spearman'o $\rho=0,199$, $p=0,039$);
- Stipri teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas užsienyje toje pačioje ir kitoje srityje (Spearman'o $\rho=0,682$, $p<0,001$);
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas kitoje srityje užsienyje ir Lietuvoje (Spearman'o $\rho=0,334$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo labiau planuojama tęsti studijas, tuo labiau svarstomos visos alternatyvos. Vienintelė išimtis – planuojantys tęsti studijas Lietuvoje toje pačioje srityje nesvarsto galimybės tęsti studijas užsienyje kitoje srityje. Sunkiausia pasirinkti tarp studijų toje pačioje ir kitoje srityje tiems, kurie planuoja tęsti studijas užsienyje. Studijas toje pačioje srityje Lietuvoje dažniau ketina tęsti vyrai (Pearson'o χ^2 testo $p=0,035$).

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 9 indikatoriais, atspindinčiais studentų aktyvumo aukštosios mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio reikšmės kinta nuo 36 iki 9. Kur 36 reiškia žemą, o 9 – aukštą aktyvumo studentų savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo studentų savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 28 iki 36), vidutinis (nuo 19 iki 27) ir aukštas (nuo 9 iki 18) aktyvumo mokinių savivaldoje lygis.

3.3.8 paveikslas. Studentų pasiskirstymas pagal aktyvumo studentų savivaldoje rodiklį (proc., N=108)

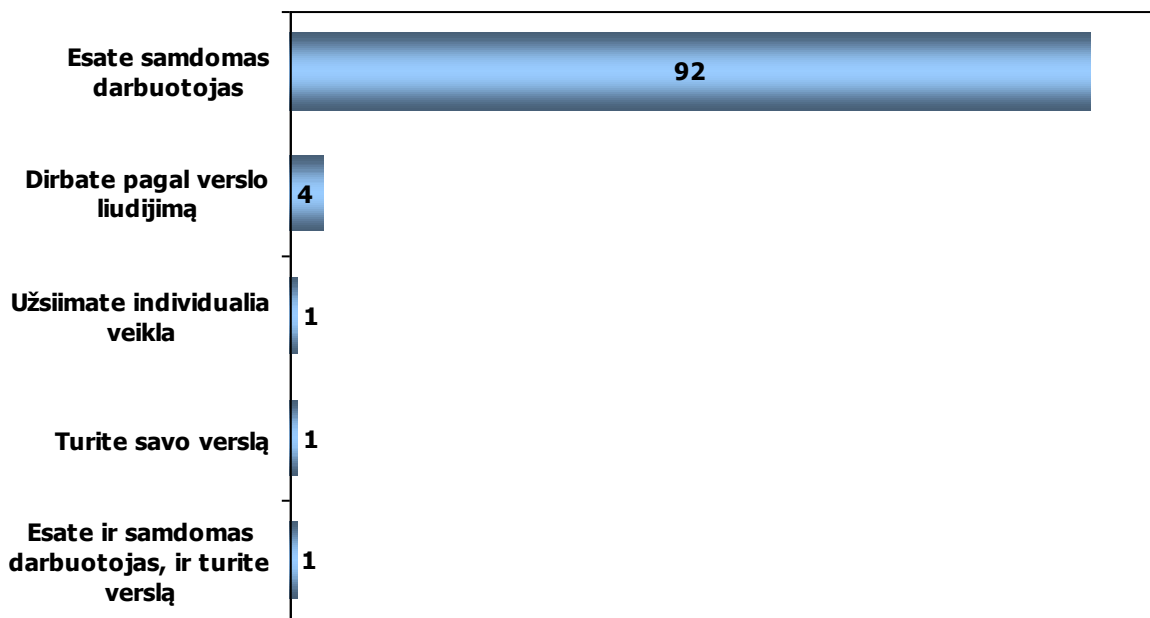
Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio vidutinė reikšmė – 20,2. Tai rodo vidutinį aktyvumo studentų savivaldoje lygį.

Dauguma (70 proc.) studijuojančių apklaustųjų patenka į vidutiniškai aktyvių studentų savivaldoje kategoriją. Į aukšto aktyvumo lygio grupę patenka 28 proc., o į žemo – 2 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.8. pav.).

3.4. Darbas

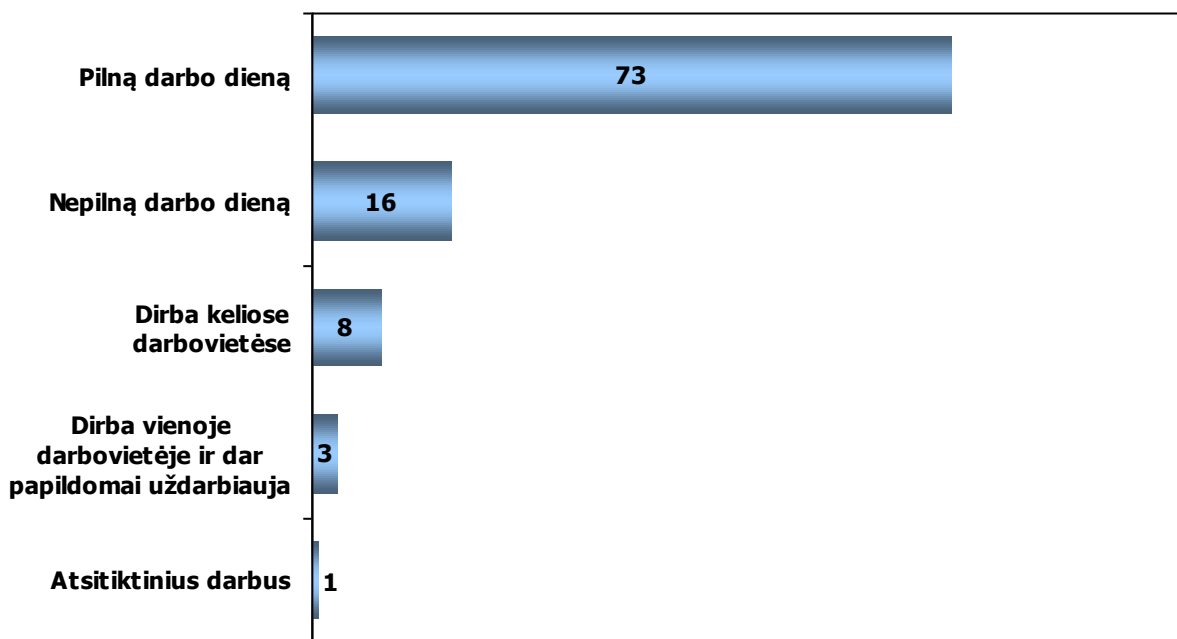
Šios srities rodiklius galima skirti į keletą grupių. Pirmoji grupė skirta visiems dirbantiems, išsiaiškinti darbo stažą, darbo pobūdį, ar dirba pagal specialybę, jei nedirba, kodėl, kaip pasirinko profesiją bei pasirinkimui įtaką dariusius veiksnius, darbdavio sudaromas sąlygas kelti kvalifikaciją, ketinimus keisti darbą. Antroji grupė skirta dirbantiems, tačiau ketinantiems keisti darbą, išsiaiškinti, kodėl ketina keisti darbą, migracijos į kitus miestus ir šalis ketinimus, galimos emigracijos priežastis.

35,8 proc. tiriamųjų tyrimo metu dirbo, 27,8 proc. tik dirbo, 6 proc. dirbo ir studijavo ir 2 proc. dirbo ir mokėsi. Tyrimo dalyvavo **143 dirbančių respondentų**. Vidutinis dirbančiųjų darbo stažas – 3,8 metai.

3.4.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=143)

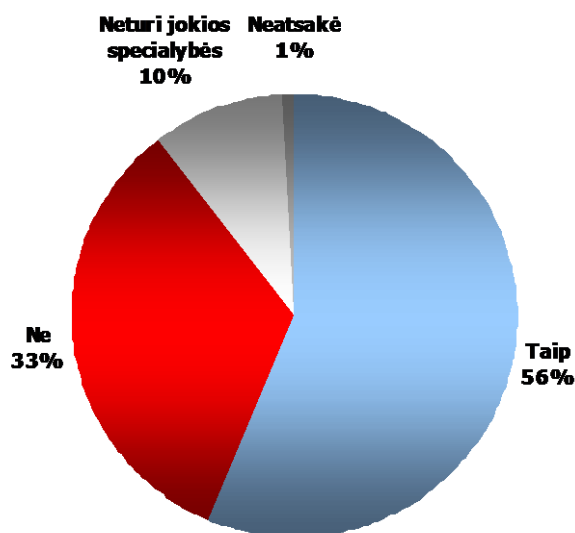
Dauguma dirbančiųjų apklaustųjų (92 proc.) yra samdomi darbuotojai (žr. 3.4.1. pav.).

3.4.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=143)

Dauguma (73 proc.) dirbančių apklaustųjų dirba pilną, 16 proc. – nepilną darbo dieną (žr. 3.4.2. pav.).

Darbas pagal specialybę – tai rodiklis, parodantis kokia dalis dirbančiųjų dirba pagal studijuojamą arba baigtą studijų kryptį ar įgyta profesiją/specialybę. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

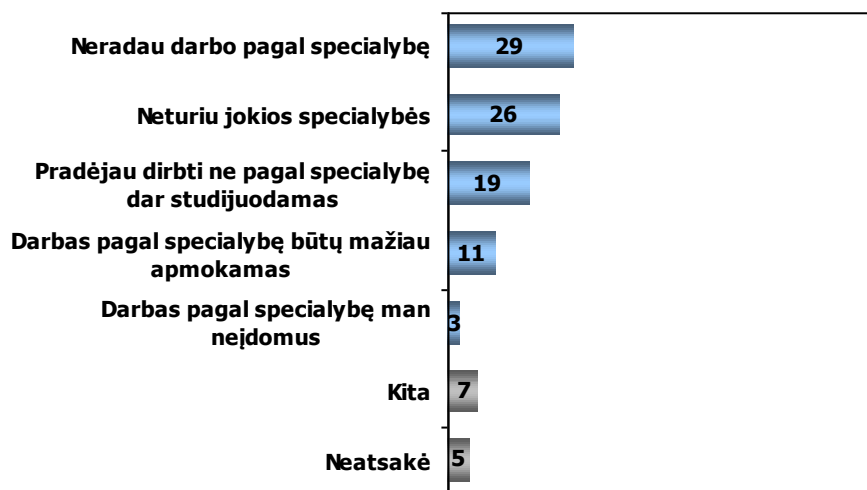

3.4.3 paveikslas. Dirba pagal specialybę (proc., N=143)

Pagal specialybę dirba dauguma (56 proc.) dirbančiųjų apklaustųjų. 33 proc. dirba ne pagal specialybę, o 10 proc. neturi jokios specialybės (žr. 3.4.3. pav.).

Pagal specialybę dažniau dirba vyresni apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$) ir miestų gyventojai (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,025$) bei aukštąjį (universitetinį ar neuniversitetinį) išsimokslinimą turintys apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$).

Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys – prašoma nurodyti, kodėl nedirbama pagal įgytą profesiją, pasirinkti leidžiama iš penkių įvardytų priežasčių, taip pat palikta galimybė nurodyti savo priežastį. Pateikiamas atsakymų procentinis pasiskirstymas.

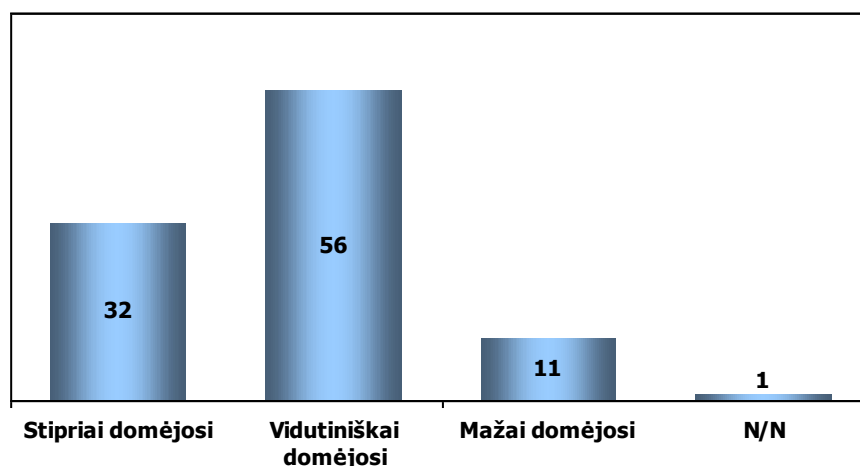

3.4.4 paveikslas. Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys (proc., N=62)

Iš tų apklaustųjų, kurie dirba ne pagal specialybę, 29 proc. teigė neradę darbo pagal specialybę. Jokios specialybės neturi 26 proc. 19 proc. respondentų pradėjo dirbti ne pagal specialybę dar studijuodami, o 11 proc. darbą ne pagal specialybę pasirinko dėl didesnio darbo užmokesčio (žr. 3.4.4. pav.).

Darbo pagal specialybę dažniau nepavyko rasti moterims (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,018$).

Sąmoningumo renkantis profesiją rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidusius ją pasirinkti bei geriau jai pasirengti, jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis profesiją. Sąmoningumo renkantis profesiją rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24. Kur 6 reiškia nesidomėjimą būsima profesija ir sąmoningumo trūkumą, o 24 reiškia aktyvų domėjimąsi būsima profesija ir sąmoningą rengimąsi jai, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domisi ir sąmoningai renkasi (nuo 18 iki 24), vidutiniškai (nuo 12 iki 17) ir mažai (nuo 6 iki 11) domisi ir nesąmoningai renkasi profesiją.

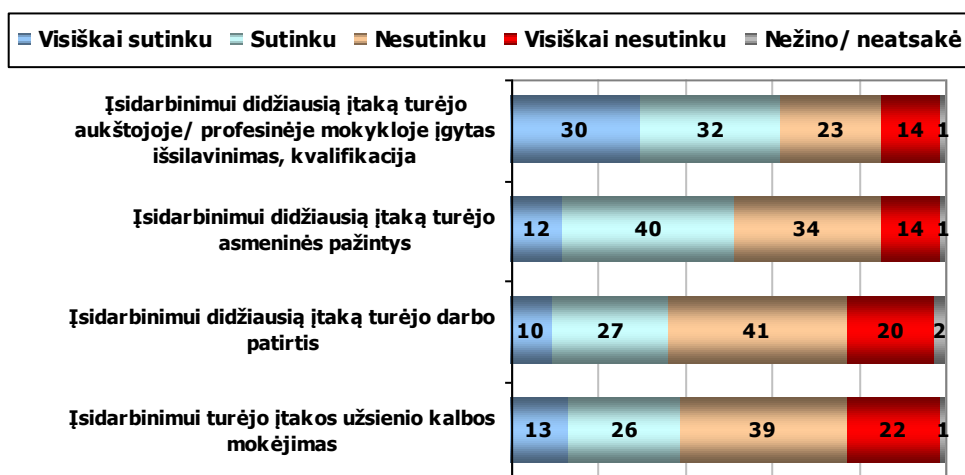
3.4.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sąmoningumo renkantis profesiją rodiklį (proc., N=143)

Sąmoningumo renkantis profesiją rodiklio vidutinė reikšmė – 15,5. Tai rodo vidutinį domėjimąsi ir vidutinį sąmoningumą renkantis profesiją.

Daugiau nei pusė (56 proc.) dirbančių apklaustųjų vidutiniškai domėjosi būsima profesija. 32 proc. stipriai domėjosi būsima profesija, o 11 proc. apklaustųjų mažai domėjosi būsima profesija ir ją rinkosi nesąmoningai (žr. 3.4.5. pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp sąmoningumo renkantis profesiją rodiklio ir darbo pagal specialybę (Spearman'o $\rho = -0,198$, $p = 0,018$). Tai reiškia, kad dirbantieji pagal specialybę sąmoningiau rinkosi būsimą profesiją.

Įsidarbinimą lemiantys veiksniai – keturi teiginiai apie tiriamojo įsidarbinimą lėmusius veiksnius vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Įvardinti šie įsidarbinimą lemiantys veiksniai: baigta profesinė ar aukštoji mokykla, asmeninės pažintys, ankstesnė darbo patirtis, užsienio kalbos žinios. Pateikiamas gautų atsakymų variantų procentinis pasiskirstymas.

3.4.5A paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įsidarbinimą lėmusius veiksnius (proc., N=143)

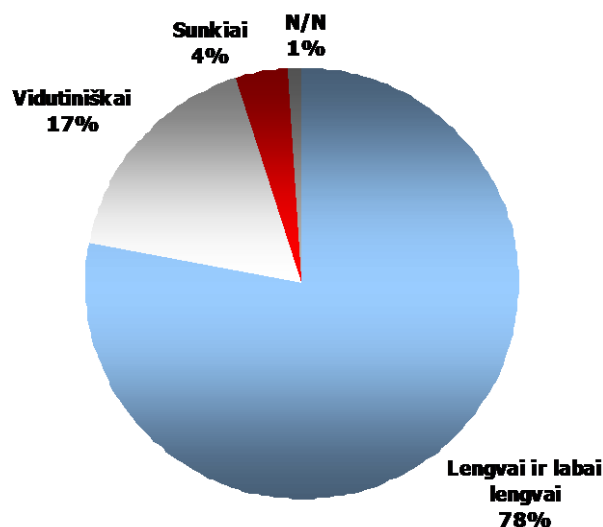
Dauguma (62 proc.) dirbančių apklaustųjų linkę sutikti, kad didžiausią įtaką įsidarbinimui turėjo aukštojoje/ profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas. Pusė (52 proc.) respondentų mano, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo asmeninės pažintys. 47 proc. linkę sutikti, jog didžiausia įtaką įsidarbinimui turėjo darbo patirtis. 39 proc. kaip svarbų veiksnį įsidarbinant paminėjo užsienio kalbos mokėjimą (žr. 3.4.5A. pav.).

Nustatytos šios statistiškai reikšmingos pripažinimo, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje/ profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas su kitais rodikliais:

- Vidutinio stiprumo koreliacija su dirbimu pagal specialybę (Spearman'o $\rho=0,474$, $p<0,001$);
- Silpna teigiama koreliacija su pripažinimu, kad įsidarbinant įtakos turėjo užsienio kalbos mokėjimas (Spearman'o $\rho=0,270$, $p=0,001$);
- Silpna neigiama koreliacija su sąmoningumo renkantis profesiją rodikliu (Spearman'o $\rho=-0,185$, $p=0,027$);
- Silpna neigiama koreliacija su ketinimu keisti darbo vietą (Spearman'o $\rho=-0,262$, $p=0,002$).

Tai rodo, kad tiems, kuriems įsidarbinant buvo svarbus įgytas išsimokslinimas, darbinantis taip pat buvo svarbios ir užsienio kalbos žinios. Jie sąmoningiau rinkosi profesiją, dažniau dirba pagal specialybę ir rečiau planuoja keisti darbo vietą. Taip pat nustatyta silpna neigiama koreliacija tarp pripažinimo, kad didžiausią įtaką įsidarbinimui turėjo asmeninės pažintys bei gebėjimo įveikti problemas darbe (Spearman'o $\rho=-0,212$, $p=0,011$). Tai reiškia, kad tie, kurių įsidarbinimą lėmė asmeninės pažintys, geriau susidoroja su problemomis darbe. Nustatyta vidutinio stiprumo statistiškai reikšminga koreliacija tarp pripažinimo, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo darbo patirtis ir to, kad buvo svarbus užsienio kalbos mokėjimas (Spearman'o $\rho=0,345$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tada, kai darbinantis svarbiausia – darbo patirtis, užsienio kalbos žinios taip pat turi svarų indėlį. Įsidarbinimui aukštojoje/ profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas daugiau įtakos turėjo 24 – 29 m. dirbantiesiems (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$). Asmeninės pažintys įsidarbinant dažniau lemiamos įtakos neturėjo vyresniems (24 – 29 m.) apklaustiesiems (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$). Užsienio kalbos mokėjimas įsidarbinant nebuvo svarbus vidutinio amžiaus (19 – 23 m.) respondentams (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$).

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą darbo vietoje, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24, kur 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas darbe. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas aukštojoje mokykloje.

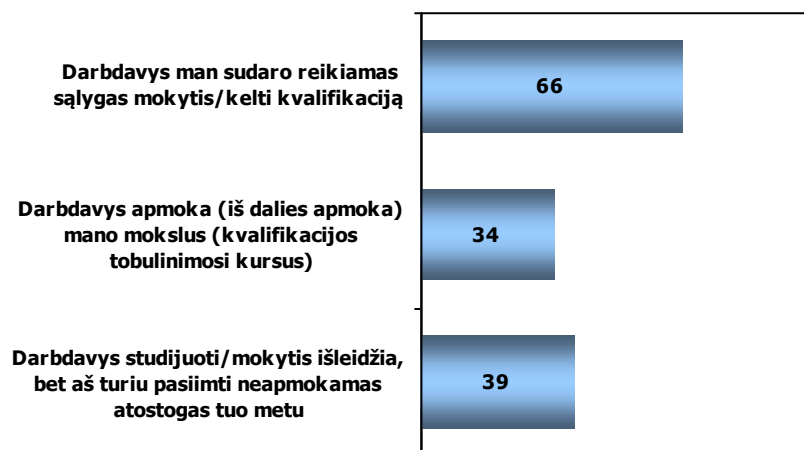
3.4.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=143)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,4. Tai rodo, kad su problemomis darbe yra susidorojama lengvai.

Dauguma (78 proc.) dirbančių apklaustųjų su problemomis darbe susidoroja lengvai ir labai lengvai, 17 proc. vidutiniškai ir 4 proc. sunkiai (žr. 3.4.6. pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos vidutinio stiprumo neigiamos koreliacijos tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas ir šeimos narių socialinio palaikymo (Spearman'o $\rho=-0,321$, $p<0,001$), savęs vertinimo (Spearman'o $\rho=-0,321$, $p<0,001$) ir silpna neigiama koreliacija su psichinės savijautos rodikliu (Spearman'o $\rho=-0,175$, $p=0,036$). Tai rodo, kad kuo apklaustieji susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo, geriau save vertina ir psichiškai jaučiasi, tuo geriau geba įveikti problemas darbe. Su darbe kylančiomis problemomis dažniau lengvai susidoroja 24 – 29 m. apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p=0,012$).

Darbdavio sudaromos sąlygos mokytis/kelti kvalifikaciją – trys teiginiai apie darbdavių sudaromas sąlygas. Matuojama dichotomine skale. Pateikiamas procentinis pritariančiųjų kiekvienam teiginiui pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

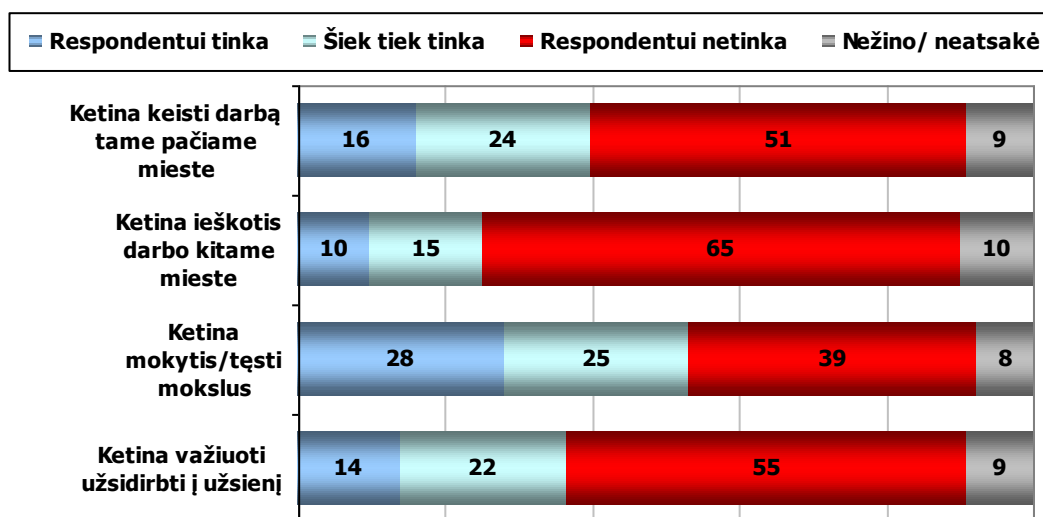

3.4.7 paveikslas. Darbdavio sudaromos sąlygos kelti kvalifikaciją (proc., N=143)

Daugumai (66 proc.) dirbančių apklaustųjų darbdavys sudaro sąlygas mokytis/ kelti kvalifikaciją. Trečdaliui (34 proc.) respondentų darbdavys apmoka ar iš dalies apmoka mokslus, kvalifikacijos kėlimo kursus. 39 proc. teigė, kad darbdavys studijuoti/ mokytis išleidžia, bet tuo metu reikia pasiimti neapmokamas atostogas (žr. 3.4.7. pav.).

Darbdavys sąlygas mokytis, kelti kvalifikaciją dažniau sudaro vyresniems (24 – 29 m.) apklaustiesiems (Pearson'o χ^2 testo $p=0,048$).

Ketiniai keisti darbą ir mokytis – keturi teiginiai apie ketinimus keisti darbą, migruoti į kitą miestą arba šalį dirbti arba mokytis, kiekvienas vertinamas trijų rangų skale pagal teiginio tinkamumą tiriamajam. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

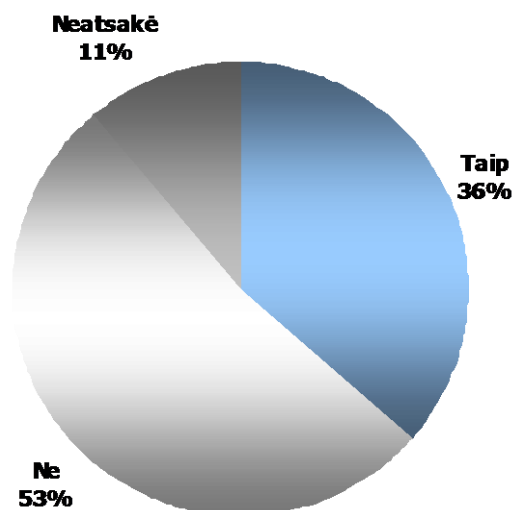

3.4.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=143)

Toliau tęsti mokslus planuoja 53 proc. tyrimo dalyvių. 40 proc. ketina keisti darbą tame pačiame mieste. 38 proc. ketina važiuoti dirbti į užsienį. Apie darbo paieškas kitame mieste galvoja 25 proc. (žr. 3.4.8. pav.).

Važiuoti užsidirbti į užsienį dažniau ketina vidutinio amžiaus (19-23m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$).

Ketinimo keisti darbo vietą rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu planuoja ar neplanuoja keisti darbą. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=143)

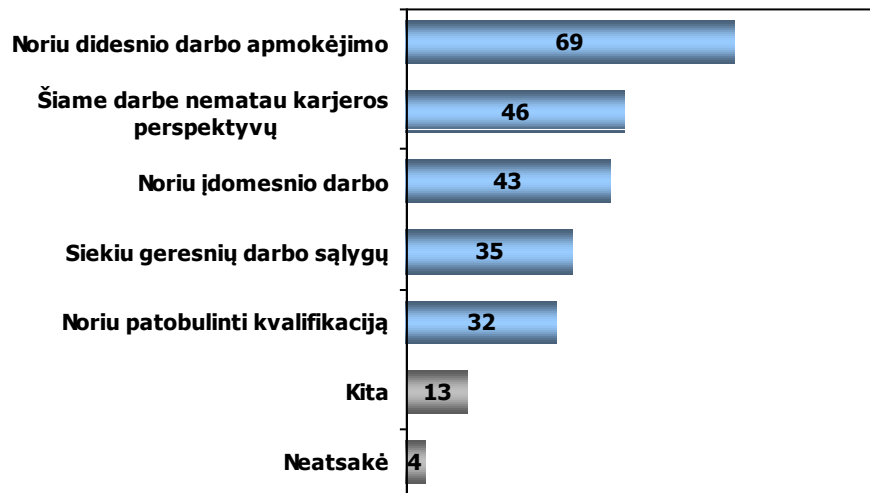
53 proc. dirbančiųjų apklaustųjų darbo vietos keisti neketina. Darbo vietą keisti planuoja 36 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.4.9. pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos koreliacijos tarp ketinimo keisti darbo vietą ir šių rodiklių:

- Silpna neigiama koreliacija su dirbimo pagal specialybę rodikliu (Spearman'o $\rho=-0,185$, $p=0,027$);
- Vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe rodikliu (Spearman'o $\rho=-0,421$, $p<0,001$);
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su ketinimu keisti darbo vietą tame pačiame mieste (Spearman'o $\rho=0,374$, $p<0,001$);
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su ketinimu ieškoti darbo kitame mieste (Spearman'o $\rho=0,351$, $p<0,001$);
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su ketinimu važiuoti uždarbiauti į užsienį (Spearman'o $\rho=0,382$, $p<0,001$);

Tai rodo, kad darbo vietą dažniau yra linkę keisti tie, kuriems sunkiau susidoroti su darbe kylančiomis problemomis bei tie, kurie dirba ne pagal specialybę. Ketinantys keisti darbo vietą svarsto visas alternatyvas: tiek galimybę dirbti tame pačiame mieste, tiek kitame mieste, tiek galimybę važiuoti uždarbiauti į užsienį.

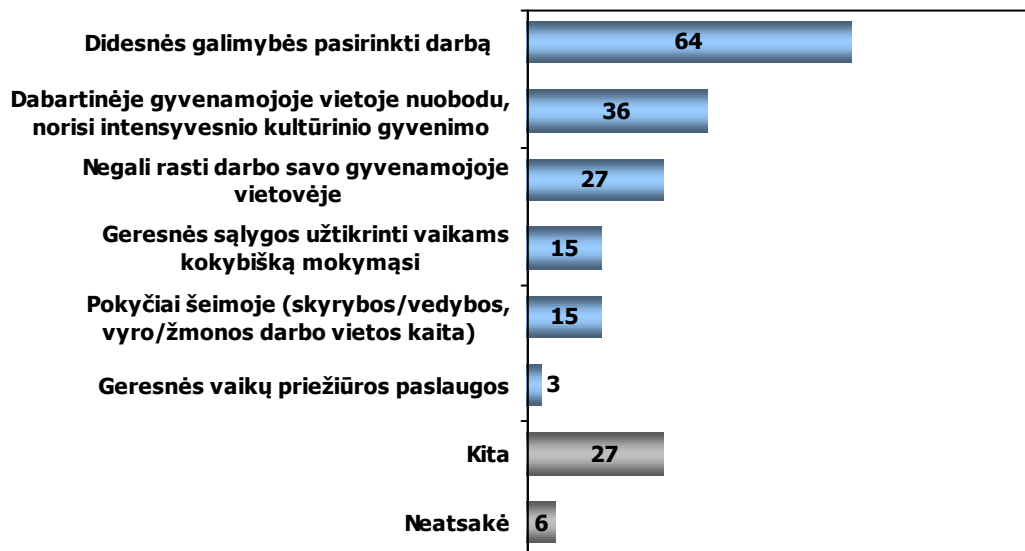
Ketinimo keisti darbo vietą priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama pasirinkti iki trijų svarbiausių. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.10 paveikslas. Ketinimo keisti darbo vietą priežastys (proc., N=68)

Dažniausiai (69 proc.) darbo vietą norima keisti siekiant didesnio darbo apmokėjimo. 46 proc. nemato turimame darbe karjeros perspektyvų. 43 proc. nori įdomesnio darbo (žr. 3.4.10. pav.).

Darbo paieškos kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys - pateiktos šešios priežastys, leidžiama įrašyti savo priežastį. Galima pasirinkti iki trijų svarbiausių. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.11 paveikslas. Darbo paieškų kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys (proc., N=33)

Dažniausiai (64 proc.) ieškotis darbo kitame mieste planuojama dėl didesnių galimybių pasirinkti darbą. 36 proc. siekia intensyvesnio kultūrinio gyvenimo. 27 proc. negali rasti darbo savo gyvenamojoje vietovėje (žr. 3.4.11. pav.).

Kokybinio tyrimo metu nustatyta, jog 14-18 m. amžiaus jaunuoliams patraukliausia jų mieste/ rajone:

- ✓ **veikiančios jaunimo organizacijos** („patrauklus, čia daug jaunimo organizacijų“)

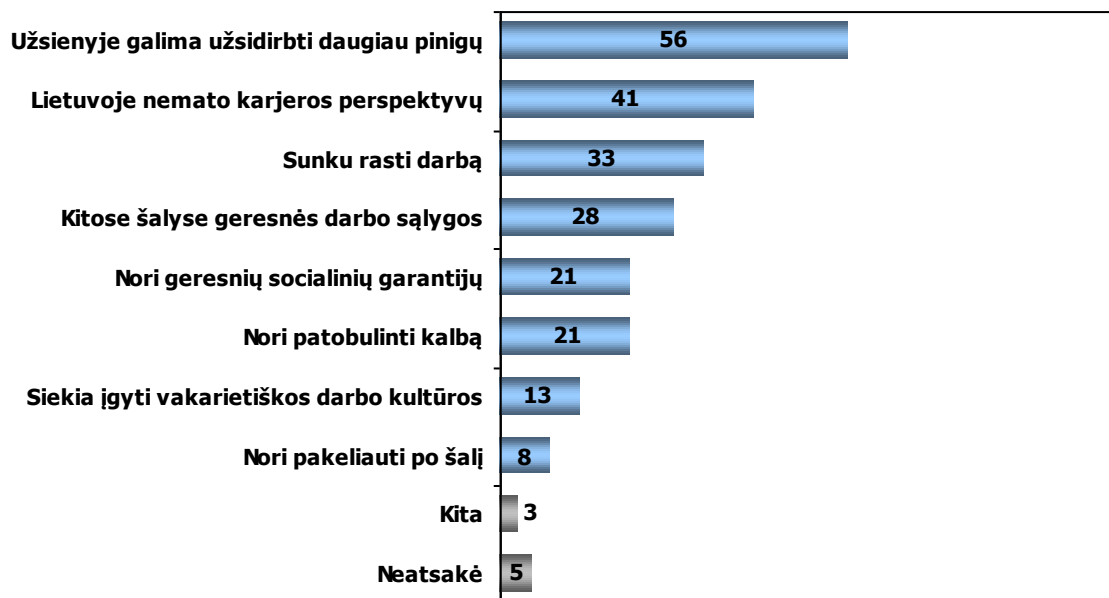
- ✓ **išvaizdus kraštovaizdis** („jame yra daug gražių vietų", „dvarai, parkai", „mūsų gretimas miestelis, kuriame visi apsipirkinėja, yra gražiausias Lietuvoje", „dėl savo parko").

19-29 m. amžiaus jaunuolių grupė, vertindama miesto/ rajono patrauklumą taip pat išreiškė pozityvią nuostatą, pabrėždama:

- ✓ **išvystyta infrastruktūra** („pakankamai išplėtotą infrastruktūrą")
- ✓ **kultūringą ir išsilavinusį jaunimą** („mūsų miesto jaunimas kultūringas", „jaunimas <...> išsilavinęs, įdomus").

Tyrimo metu nustatyta, jog Kėdainių mieste/ rajone sukurtos sąlygos jaunimui būti aktyviems vertinamos nevienareikšmiškai. Viena grupė jaunuolių **siūlomas veiklos galimybes vertina teigiamai ir pateikia kaip veiksnį, didinantį miesto/ rajono patrauklumą** („organizacijos <...> organizuoja įvairias veiklas jaunimui", „daug jaunimui skirtų susibūrimo vietų", „yra daug galimybių pasireikšti jaunimui", „jaunimas organizuoja šventes", „jaunimui yra daug sričių, kuriose gali pasireikšti"). Kiti teigia **pasigendantys aktyvios veiklos, didesnių turiningo laisvalaikio praleidimo galimybių** (stinga pramogų jaunimui, kurios vyktų ilgą laiką", „negali pasiūlyti veiklos įvairiose srityse", „trūksta užimtumo", „nėra didelio pasirinkimo popamokinei veiklai", „mažoka viešų renginių", „trūksta jaunimo grupių koncertų", „muzikos", „filmo vakarų", „įvairių būrelių", „popamokinės veiklos", „sportinės veiklos", „jaunimui trūksta atviro jaunimo centro", „kino teatrų, naktinių klubų", „reikalinga erdvė, kurioje jaunimas galėtų lankytis jiems patogiu metu")

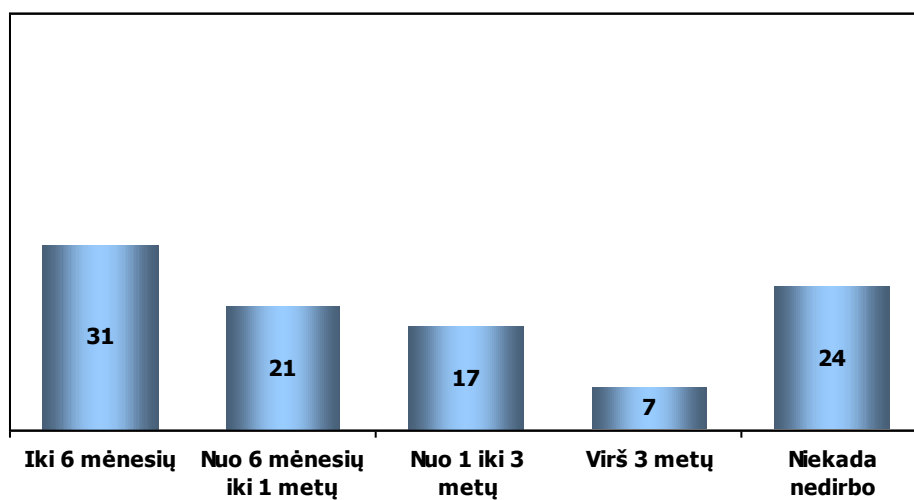
Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys - pateikta dešimt priežasčių, leidžiama įrašyti savo priežastį. Prašoma pasirinkti iki trijų svarbiausių. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.12 paveikslas. Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys (proc., N=39)

Dažniausiai (56 proc.) darbo užsienyje planuojama ieškotis dėl galimybės užsidirbti daugiau pinigų. 41 proc. apklaustųjų Lietuvoje nemato karjeros perspektyvų. 33 proc. teigia, jog Lietuvoje sunku susirasti darbą. 28 proc. manymu, kitose šalyse geresnės darbo sąlygos (žr. 3.4.12. pav.).

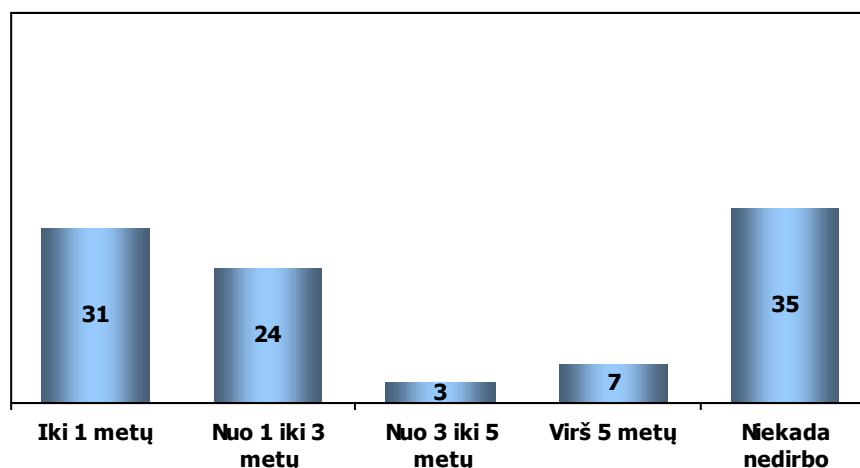
Paskutinio nedarbo trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų nedarbo trukmės skale, nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 3 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.13 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal paskutinio nedarbo trukmės rodiklį (proc., N=29)

31 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų darbo neturi mažiau nei 6 mėn. 48 proc. nedirba nuo 6 mėn. iki 3 metų. Daugiau nei 3 metus darbo neturi 7 proc., o 24 proc. nedirbo niekada (žr. 3.4.13. pav.).

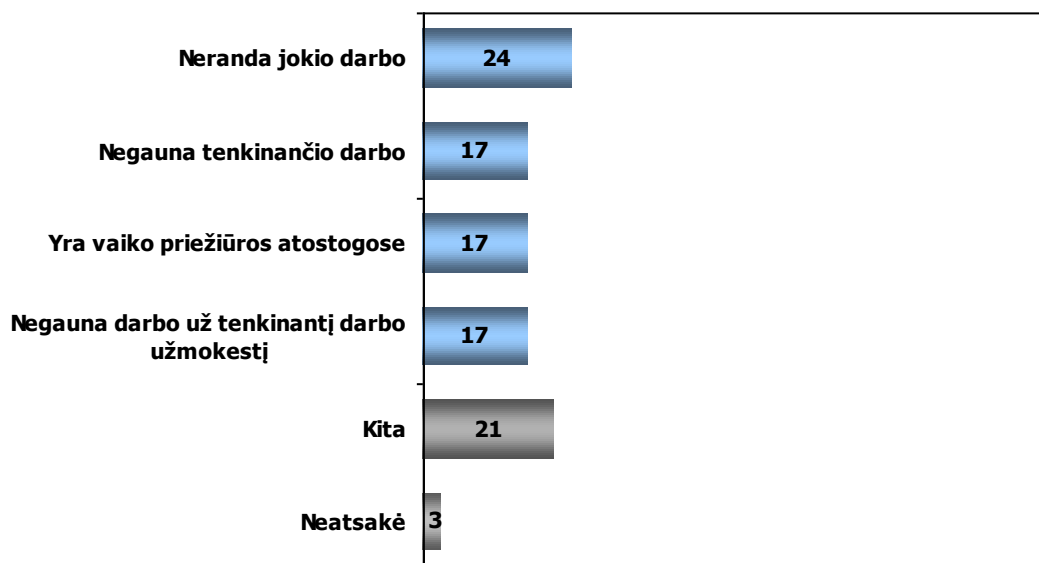
Darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų darbo trukmės skale nuo „niekur nedirbau“ iki „virš 5 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.14 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklį (proc., N=29)

31 proc. nedirbančių apklaustųjų paskutinėje darbovietėje išdirbo iki 1 metų, o 24 proc. – nuo 1 iki 3 metų (žr. 3.4.14. pav.).

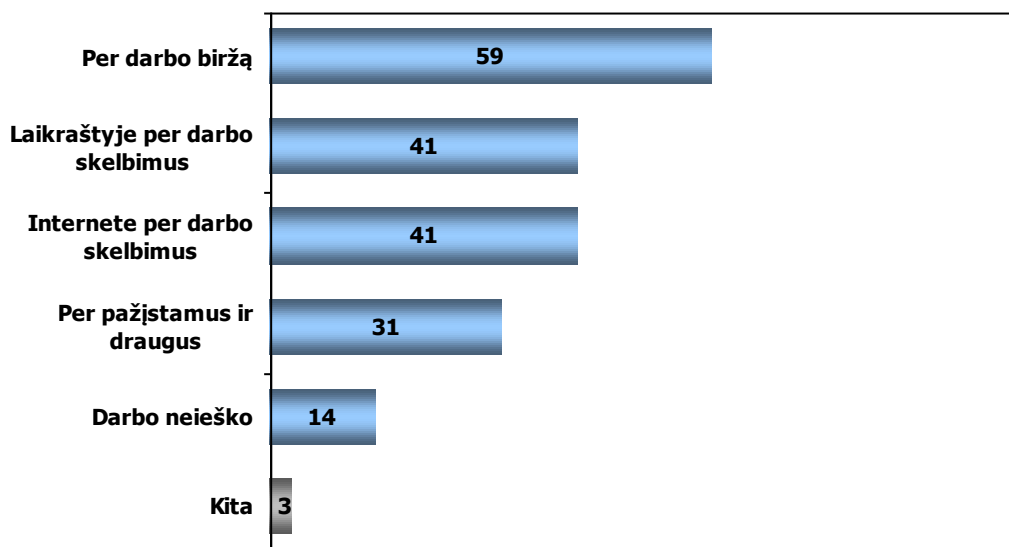
Nedarbo priežastys - pateiktos penkios priežastys, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.15 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nedarbo priežastis (proc., N=29)

24 proc. nedirbančių apklaustųjų neturi darbo, nes neranda jokio darbo. Po 17 proc. negauna tenkinančio darbo, yra vaiko priežiūros atostogose ar negauna darbo už tenkinantį darbo užmokestį (žr. 3.4.15. pav.).

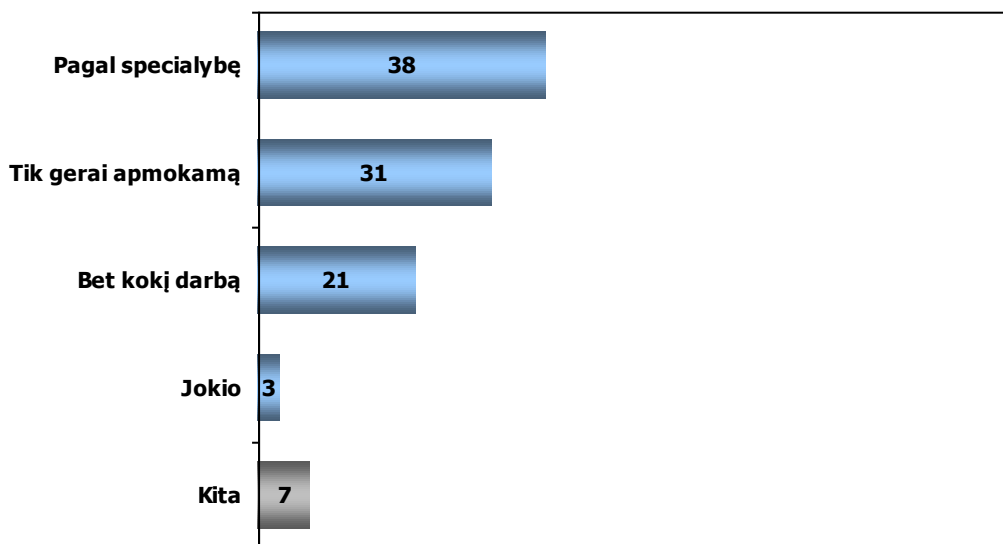
Darbo paieškos būdai – pateikti septyni darbo paieškos būdai, leidžiama pasirinkti visus tinkančius atsakymus. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.16 paveikslas. Darbo paieškos būdai (proc., N=29)

Dauguma nedirbančių apklaustųjų darbo ieškosi per darbo biržą (60 proc.). Po 41 proc. – per darbo skelbimus laikraščiuose bei internete (žr. 3.4.16. pav.).

Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

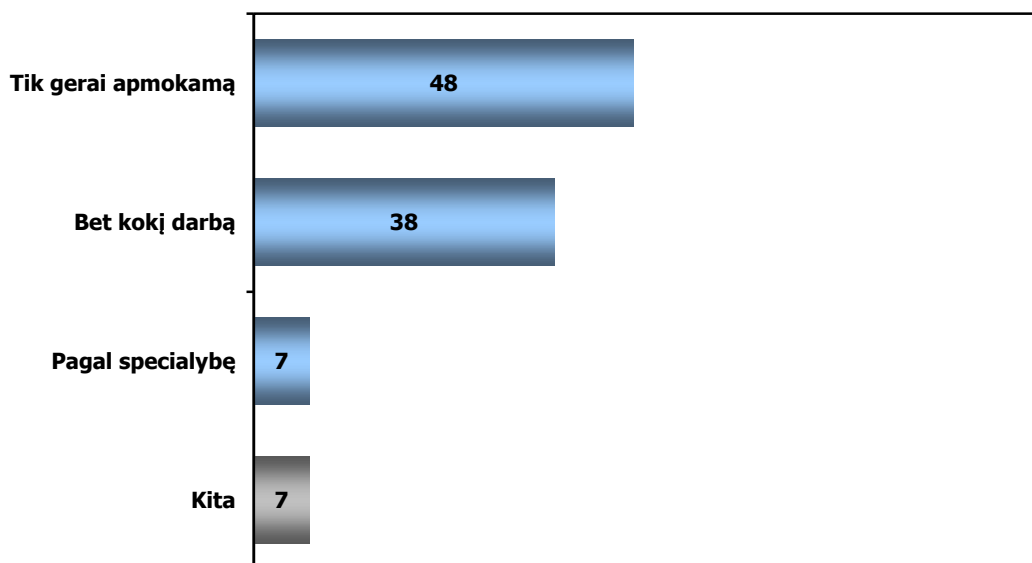

3.4.17 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=29)

38 proc. nedirbančių respondentų Lietuvoje sutiktų dirbti tik darbą pagal specialybę. 31 proc. – tik gerai apmokamą darbą. 21 proc. apklaustųjų sutiktų dirbti bet kokį darbą (žr. 3.4.17. pav.).

Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai,

leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.18 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=29)

48 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų užsienyje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą, 38 proc. – bet kokį (žr. 3.4.18. pav.).

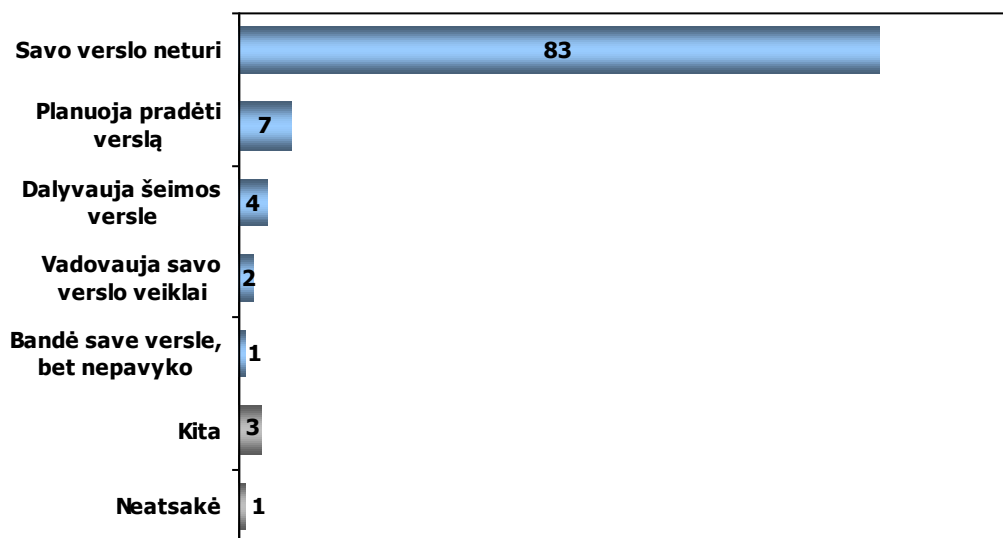
Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, vyresnioji (19-29 m.) jaunimo grupė kaip didžiausias Lietuvos problemas, susijusias su darbu, išskiria:

- ✓ **darbo vietų trūkumą** („bedarbystė“, „menka darbo pasiūla“, „darbo vietų trūkumas“, „trūksta darbo vietų“)
- ✓ **sunkumus ieškant sezoninio darbo** („problema ieškant darbo vasaros laikotarpiu“)
- ✓ **sunkumus jaunimui įsidarbinti** („darbo vietų trūkumas, ypatingai jaunimui“, „daugumą darbo vietų užima vyresni“, „reikalauja darbo patirties“, „darbdaviai nenori priimti be patirties“, „darbdaviai išnaudoja“)
- ✓ **mažą darbo užmokestį** („jaunimui mokami mažiausi atlyginimai“, „mažas atlyginimas“, „siūlomas mažas atlyginimas“).

19-29 m. amžiaus jaunimas dabartinę situaciją, susijusią su darbu, siūlo gerinti:

- ✓ **sudarant įsidarbinimo galimybes jaunimui** („kad būtų sudarytos sąlygos dirbti jaunimui vasaros metu“, „kad būtų suteikiamos galimybės jaunimui dirbti valstybinėse institucijose“, „ieškočiau galimybių ir kelių jaunimo įdarbinimui“)
- ✓ **skatinant darbdavius priimti naujus darbuotojus** („sukurčiau darbdavių skatinimo programą, kad į darbą priimtų daugiau jaunimo“, „skatinti verslininkus įdarbinti jaunus specialistus“, „suorganizuočiau atvirą diskusiją su darbdaviais“)
- ✓ **išsiaiškinant jaunimo poreikius** („pirmiausia apklausčiau jaunimą“, „sužinočiau jų nuomonę apie problemas“, „organizuočiau apklausą mieste ir išsiaiškinčiau kas ko nori labiausiai“, „ištirčiau esamą padėtį“).

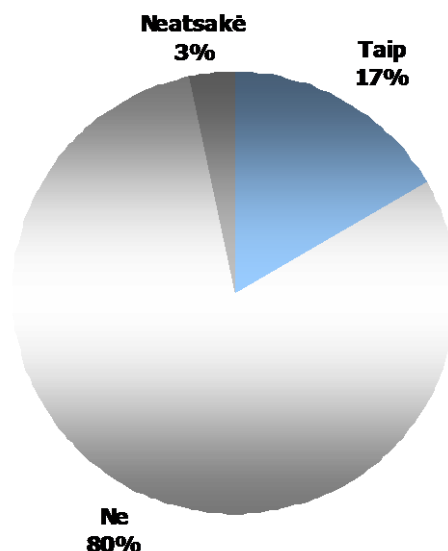
Verslumo rodiklis – matuojamas klausimu apie nuosavo verslo turėjimą, dalyvavimą šeimos versle ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.19 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal verslumo rodiklį (proc., N=400)

Dauguma (90 proc.) apklaustųjų savo verslo neturi. Savo verslą pradėti planuoja 7 proc. respondentų. Savo šeimos versle dalyvauja 4 proc., savo verslui vadovauja – 2 proc. (žr. 3.4.19. pav.).

Susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu, susipažinęs arba nesusipažinęs. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

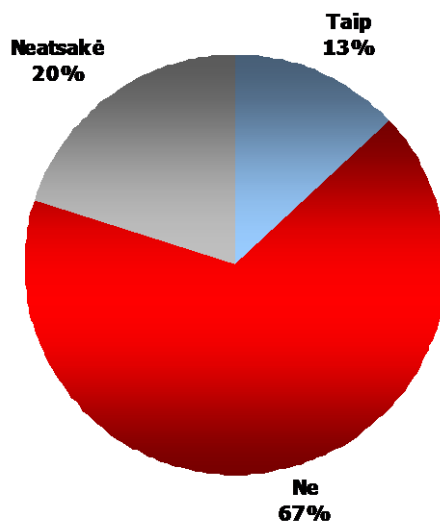

3.4.20 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklį (proc., N=400)

Dauguma (80 proc.) apklaustųjų nėra susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. 17 proc. respondentų yra su ja susipažinę (žr. 3.4.20. pav.).

Su jaunimo verslumo skatinimo programa dažniau susipažinę jauniausi (14 – 18 m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p=0,008$).

Nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu, skirtas tiems, kurie susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai bei teigiamų/ neigiamų atsakymų priežastys.

3.4.21 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklį (proc., N=400)

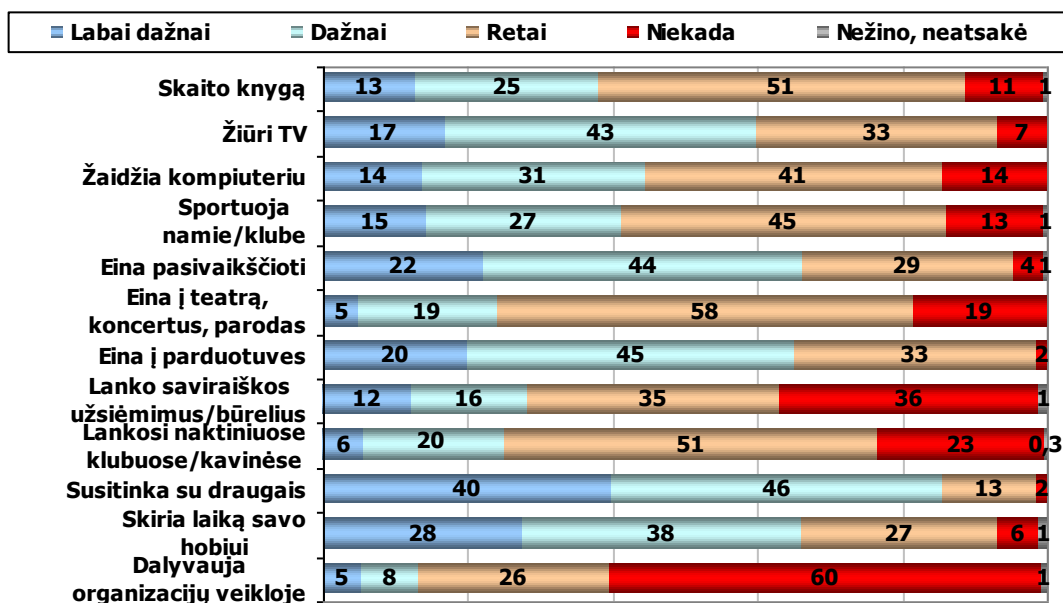
Du trečdaliai (67 proc.) apklaustųjų mano, kad Lietuvoje nėra sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą. 13 proc. mano, kad tokios sąlygos sudarytos (žr. 3.4.21. pav.).

Nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp šio rodiklio ir susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo programa (Spearman'o $\rho=0,201$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo programa geriau vertina galimybes jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą Lietuvoje.

3.5. Laisvalaikis

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kiek laiko jaunimas skiria savo laisvalaikiui, kaip jį leidžia, ar yra patenkinti savo laisvalaikiu ir kaip vertina savo galimybes įdomiai praleisti ir pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Laisvalaikis tiriamiesiems buvo apibrėžtas kaip laisvas laikas, liekantis nuo darbo, mokslo (mokymosi mokykloje) ir studijų.

Laisvalaikio leidimo būdai – pateikiama 12 laisvalaikio leidimo būdų, vertinamų 4 rangų skalėje nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

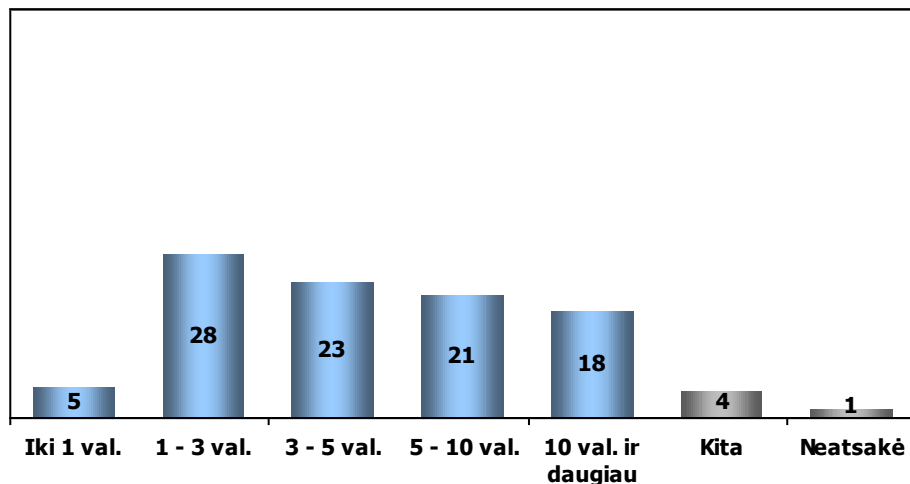

3.5.1 paveikslas. Laisvalaikio leidimo būdai (proc., N=400)

Populiariausi laisvalaikio leidimo būdai: susitikti su draugais (86 proc.), eiti pasivaikščioti (66 proc.), užsiimti savo hobiu (66 proc.), eiti į parduotuves (65 proc.) ir žiūrėti TV (60 proc.) (žr. 3.5.1. pav.).

Moterys laisvalaikiu dažniau skaito knygas (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$), eina pasivaikščioti (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$), lankosi teatre, koncertuose, parodose (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,001$), eina į parduotuves (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,017$), susitinka su draugais (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,037$). Vyrai dažniau sportuoja (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,001$), žaidžia kompiuteriu (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$). Jauniausi tyrimo dalyviai dažniau sportuoja (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,011$), žaidžia kompiuteriu (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$), eina pasivaikščioti (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,003$), lankosi saviraiškos būreliuose (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$), susitinka su draugiais (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$), skiria laiką savo hobiams (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,015$) ar dalyvauja organizacijų veikloje (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,022$). Vyriausieji apklaustieji dažniau skaito knygas (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,021$). Kaimo vietovių gyventojai dažniau žaidžia kompiuteriu (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$). Miesto gyventojai dažniau eina pasivaikščioti (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,004$), lankosi naktiniuose klubuose, kavinėse (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,016$).

Laisvalaikiui skiriamo laiko rodiklis – matuojamas vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamu laiku 4 rangų skale: pusvalandį, nuo 1 iki 2, nuo 3 iki 5, 5 ir daugiau valandų. Pateikiamas procentinis vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamo laiko pasiskirstymas.

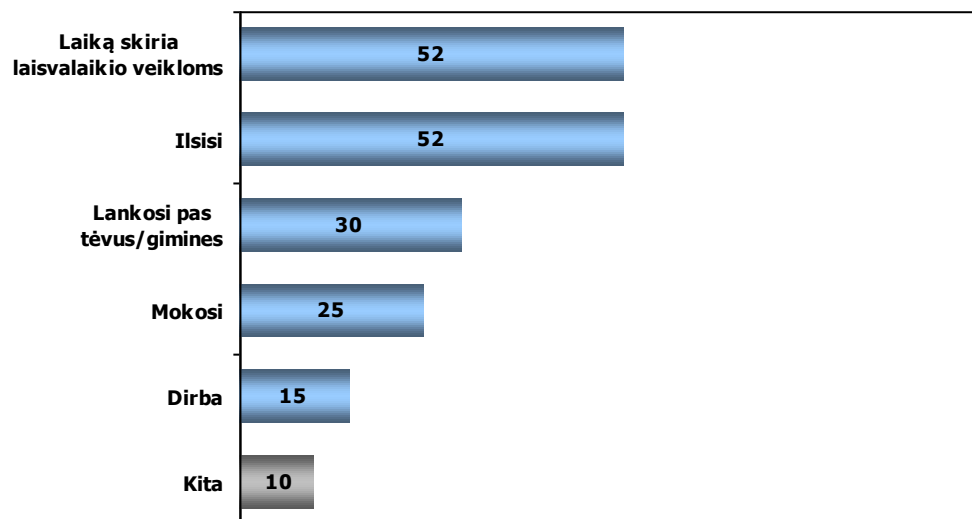

3.5.2 paveikslas. Laikas, skiriamas laisvalaikiui vidutiniškai per savaitę (proc., N=400)

28 proc. tyrimo dalyviai laisvalaikiui skiria 1-3 val. 23 proc. – 3-5 val., 21 proc. – 5-10 val. Iki 1 valandos skiria 5 proc., o daugiau, nei 10 val. laisvalaikiui skiria 18 proc. respondentų (žr. 3.5.2. pav.).

Daugiausiai (10 val. ir daugiau) laiko laisvalaikiui dažniau skiria vyrai (Pearson'o χ^2 testo $p=0,012$) ir jauniausi (14-18m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p=0,002$).

Savaitgalių leidimo būdų rodiklis – prašoma pažymėti, ką dažniausiai veikia savaitgaliais, nurodant du atsakymus iš pateiktų 5 su galimybe įrašyti savo atsakymą. Pateikiamas procentinis atsakymo variantų pasiskirstymas.

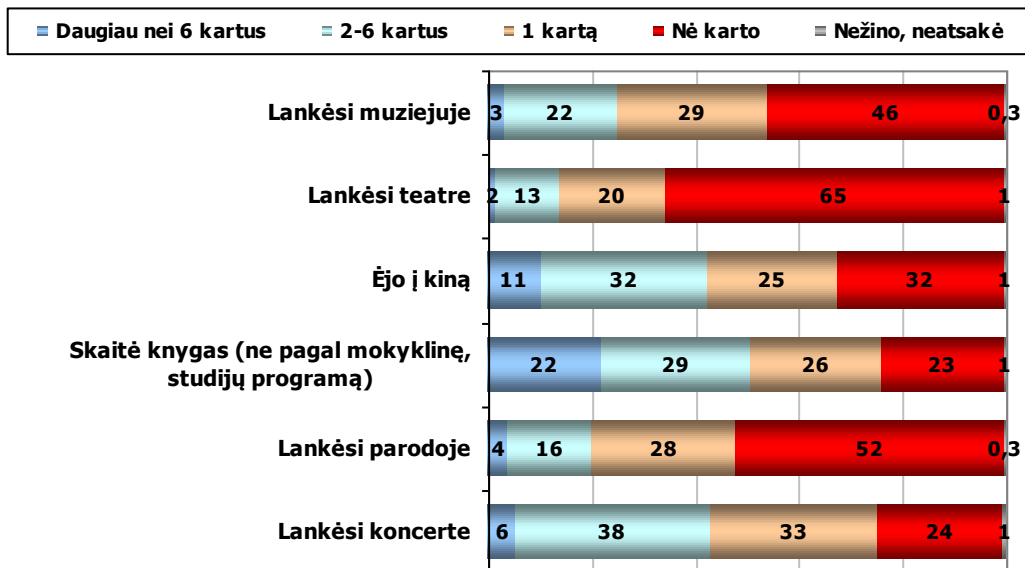

3.5.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savaitgalių leidimo būdų rodiklį (proc., N=400)

Populiariausi savaitgalių leidimo būdai: laisvalaikio veikla (52 proc.) ir ilsėjimasis (52 proc.) (žr. 3.5.3. pav.).

Kultūrinių renginių lankymo rodiklis – lankymosi kultūriniuose renginiuose: muziejuose, teatruose, kino teatruose, parodose, koncertuose ir knygų skaitymo per

paskutinius 6 mėnesius dažnumas. Dažnumas matuojamas rangine skale, kurios galimi variantai: „daugiau nei 6 kartus“, „2-6 kartus“, „1 kartą“, „nei karto“. Pateikiamas procentinis pasiskirstymas pagal skirtingų kultūrinių renginių lankymo dažnumą.

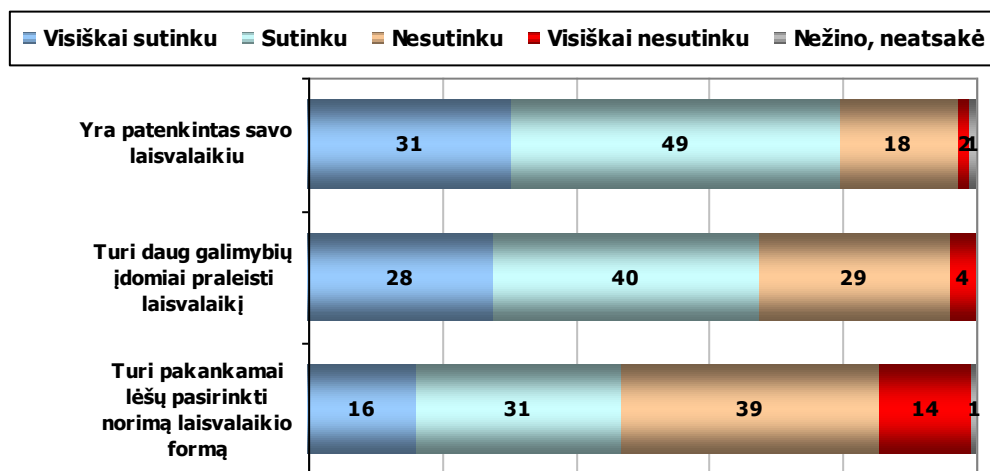

3.5.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kultūrinių renginių lankymo rodiklį (proc., N=400)

Per paskutinius 6 mėnesius bent kartą knygą skaitė ir/ ar koncerte lankėsi po 77 proc. apklaustųjų. Į kiną ėjo 68 proc., į muziejų – 54 proc. respondentų (žr. 3.5.4. pav.).

Per paskutinius 6 mėnesius moterys dažniau skaitė knygas (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$), lankėsi koncertuose (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,026$).

Pasitenkinimo laisvalaikio, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo ir turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodikliai – tai subjektyvūs rodikliai, matuojami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiami procentiniai atsakymų pasiskirstymai.

3.5.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasitenkinimo laisvalaikio, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo, turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodiklius (proc., N=400)

Savo laisvalaikiu patenkinti 80 proc. apklaustųjų. Daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį turi 68 proc. respondentų, o pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą – 47 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.5.5. pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos koreliacijos tarp 3.5.5 pav. pavaizduotų rodiklių:

- Stipri teigiama koreliacija tarp buvimo patenkintais savo laisvalaikiu ir turėjimo daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Spearman'o $\rho=0,631$, $p<0,001$);
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp buvimo patenkintais savo laisvalaikiu ir turėjimo pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearman'o $\rho=0,419$, $p<0,001$);
- Stipri teigiama koreliacija tarp turėjimo daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir turėjimo pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearman'o $\rho=0,540$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo respondentai turi daugiau galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio leidimo formą, tuo jie yra labiau patenkinti savo laisvalaikiu.

Jauniausieji tyrimo dalyviai dažniau turi daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$) ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14-29 m. amžiaus Kėdainių r. savivaldybės jaunimas negali efektyviau išnaudoti savo laisvalaikio dėl:

- ✓ **finansinių sunkumų** („dėl šeimos materialinės padėties“, „dėl finansinių sunkumų“, „reikia išlaikyti šeimą“)
- ✓ **laiko stokos** („dėl laiko stokos“, „daug laiko atima darbas“, „savo laisvalaikį derinu su vaiko auginimu, auklėjimu“)
- ✓ **didelių krūvių mokykloje** („per didelis krūvis ten, kur nereikia“, „daug namų darbų“)
- ✓ **tinkamų laisvalaikiui leisti vietų stokos** („mano kaime išvis nėra rengiami jokie renginiai“, „nėra jokių aikštelių“, „trūksta jaunimo susibūrimo vietų“)
- ✓ **sudėtingo susisieki mo** („reikia lauke laukti autobuso, neatsižvelgiant į oro sąlygas“, „užtrunka kelionė namo“)

Kita vertus, dalis apklaustųjų patikino savo laisvalaikį išnaudojantys efektyviai („savo laisvalaikį aš išnaudoju efektyviai: sportuoju, piešiu“, „pakankamai efektyviai“, „kol kas neįsijaučiu kad jį išnaudoju neefektyviai“).

Pastebėta, kad 14-18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad jiems efektyviau išnaudoti laisvalaikį padėtų:

- ✓ **mokymosi programų koregavimas** („stinga laiko - juk mokausi mokykloje“, „sumažinti namų darbų skaičių“, „už papildomus namų darbus duoti pliusų“)
- ✓ **laisvalaikio leidimo galimybių plėtra** („galėtų bent seniūnija bent kiek skirti lėšų kaimui - įsirengtume aikštelių, surengtume renginių“, „reikėtų įvairius būrelius daryti anksčiau“)
- ✓ **susisieki mo paslaugų korekcija** („turėtų būti sudaryta galimybė namo vykti mokykliniu autobusiuku“, „padarytų patalpas, kur galėtume laukti autobusų“)

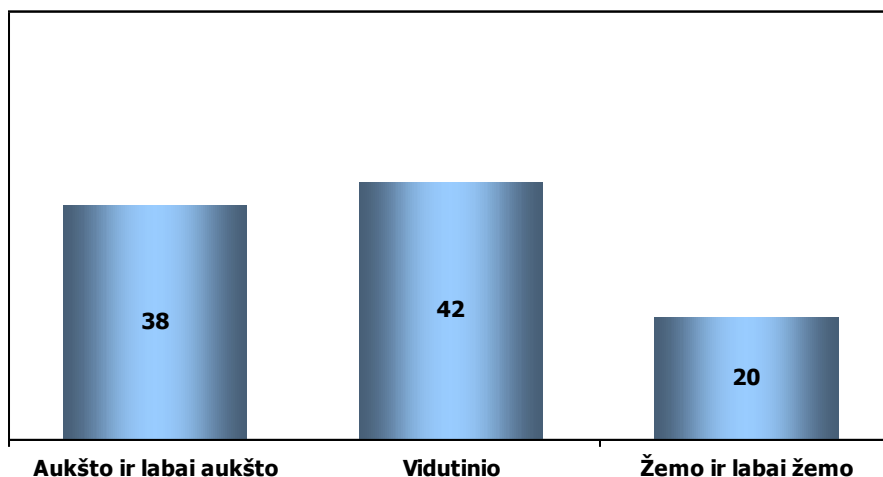
„padaryti nuolaidas moksleiviams traukiniuose ir tarpmiestinio susisiekimo autobusuose“).

Vyresni tyrimo dalyviai taip pat pabrėžia **darbo vietų kūrimą ir didesnius atlyginimus** („kurti darbo vietas“, „būtų gerai, kad nereikėtų imtis papildomo darbo, kad gauti daugiau lėšų į šeimos biudžetą“, „kurti darbo vietas, kad galima būtų užsidirbti pinigų pragyvenimui ir pramogoms“, „gerai uždirbti, kad užsidirbtum pramogoms“).

3.6. Draugai

Šia klausimų grupe siekiama išsiaiškinti, kokia yra jaunimo santykių su draugais kokybė, koks artimų draugų skaičius, ar lengva susirasti naujų draugų ir ar jaučia socialinį palaikymą.

Santykių su draugais kokybės rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais apie santykių su draugais patirtis arba santykių su draugais kokybės suvokimus. Santykių su draugais kokybė išreiškiama tokiais draugystės požymiais, kaip pasitenkinimas, pasitikėjimas, pagalbos suteikimas, atvirumas. Kiekvienam tiriamajam indikatoriu rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis santykių su draugais kokybės rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 5 iki 20. Kur 5 reiškia silpnus, nepalaikančius, o 20 reiškia stiprius, palaikančius santykius su draugais, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo kokybiškesni santykiai su draugais, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš draugų. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 5 iki 10), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 16 iki 20) stiprumo/ tvirtumo, palaikymo santykiai su draugais.

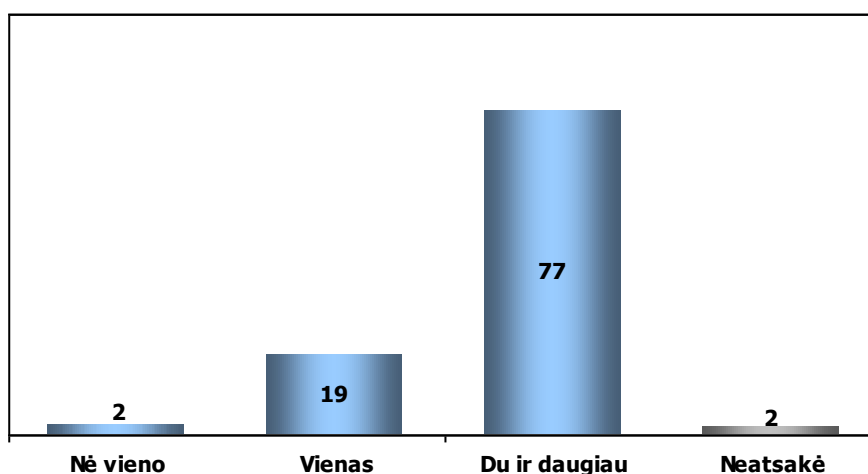
3.6.1 paveikslas. Santykių su draugais kokybės rodiklis (proc., N=400)

Santykių su draugais kokybės rodiklio vidutinė reikšmė – 13,9. Tai rodo vidutinį santykių su draugais kokybės lygį.

42 proc. apklaustųjų turi vidutinio stiprumo/ tvirtumo palaikymo santykius su draugais. 38 proc. respondentų turi aukšto ir labai aukšto, o 20 proc. tyrimo dalyvių – žemo ir labai žemo lygio palaikymo santykius su draugais (žr. 3.6.1. pav.).

Aukšto ir labai aukšto lygio palaikymo santykius dažniau turi moterys (Pearson'o χ^2 testo $p=0,008$). Žemo ir labai žemo lygio palaikymo santykius dažniau turi jauniausi (14-18 metų) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$).

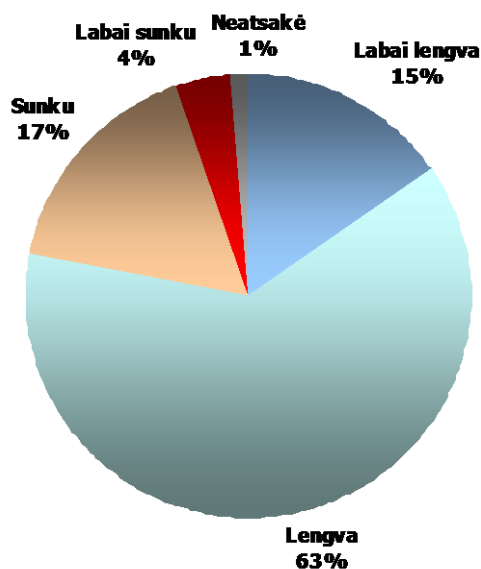
Artimų draugų skaičius – tai rodiklis, atspindintis socialinių santykių platumą, jo nepakanka nusakyti visos santykių visumos, tačiau draugus mes renkamės, jie nėra duoti su gimimu, kaip, pavyzdžiui, šeimos nariai, giminaičiai, todėl santykiai su draugais gali būti artimesni, glaudesni, intensyvesni ir netgi svarbesni. Taip pat šis rodiklis tam tikra prasme atspindi gebėjimą užmegzti ir palaikyti draugiškus artimus santykius bent su vienu ar keliais žmonėmis. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

3.6.2 paveikslas. Artimų draugų skaičius (proc., N=400)

Dauguma (77 proc.) apklaustųjų turi du ir daugiau artimų draugų. Vieną artimą draugą turi 19 proc., o nė vieno – 2 proc. respondentų (žr. 3.6.2. pav.).

Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas – tai dar vienas rodiklis, parodantis tiriamojo suvokimą, kaip jam sekasi užmegzti naujas draugystes, naujus draugiškus santykius. Matuojamas keturių rangų skale, nuo labai lengva iki labai sunku. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

3.6.3 paveikslas. Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas (proc., N=400)

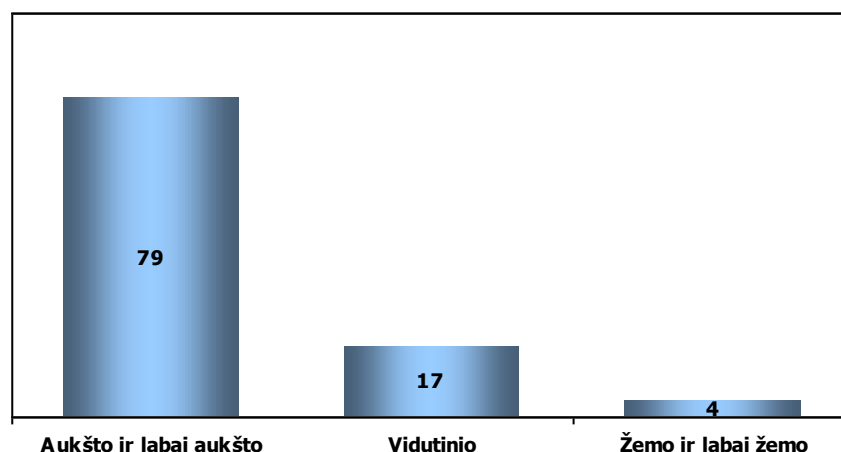
Daugumai (78 proc.) apklaustųjų naujas draugystes užmegzti lengva ar labai lengva. Naujas draugystes užmegzti sunku ar labai sunku 21 proc. respondentų (žr. 3.6.3. pav.).

Nustatyta silpna neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp naujų draugysčių užmezgimo lengvumo ir artimų draugų skaičiaus (Spearman'o $\rho = -0,185$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad daugiau artimų draugų turintiems lengviau užmegzti naujas draugystes.

Kokybinio tyrimo duomenų analizė atskleidė didelę draugų turėjimo svarbą 14-29 m. amžiaus jaunuoliams. Pagrindinės nurodytos priežastys:

- ✓ **draugai suteikia emocinę paramą** („sulauki paguodos nelaimės atveju“, „pasitarti, išlieti nuoskaudas“, „su draugais galima aptarti savo problemas“, „reikia turėti draugų, kad galėtum pasidalinti savo sėkmėmis ir sulaukti paguodos nelaimės atveju“, „pasipasakoti“, „reikalingi, kad savo paslapčių nereikėtų laikyti viduje“, „kad turėtum su kuo pasišnekėti“)
- ✓ **draugai padeda pažinti save/ atsiskleisti** („draugai skatina tobulėti, perduoda tau savo patirtį, padeda atskleisti save“, „su jais būdami vis mažiau būname uždari“)
- ✓ **draugai padeda efektyviau išnaudoti laisvalaikį** („padeda draugai efektyviai leisti laisvalaikį, mokytis, domėtis“, „tik draugų ir pažystamų pagalba galima atrasti tam tikrą veiklą“, „draugai reikalingi, kad galėtum kartu leisti laisvalaikį“).

Socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojantis ar tiriamieji bendrai sulaukia socialinės paramos ir palaikymo nesvarbu iš kokių žmonių, svarbu, kad susilaukia. Rodiklis matuojamas 7 dichotominiais indikatoriais įvardijančiais įvairius socialinio palaikymo būdus. Kiekvienam tiriamajam skaičiuojami indikatoriai, kuriems pasirinktas atsakymo variantas „taip“. Gaunamas rodiklis, kuris kinta nuo 0 iki 7, kur 0 reiškia socialinio palaikymo ir paramos nebuvimą, o 7 stiprų socialinį palaikymą ir paramą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 0 iki 3), vidutinio (nuo 4 iki 5) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 6 iki 7) socialinio palaikymo.

3.6.4 paveikslas. Socialinio palaikymo rodiklis (proc., N=400)

Vidutinė socialinio palaikymo reikšmė yra 6,1. Tai rodo, kad susilaukiama aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo.

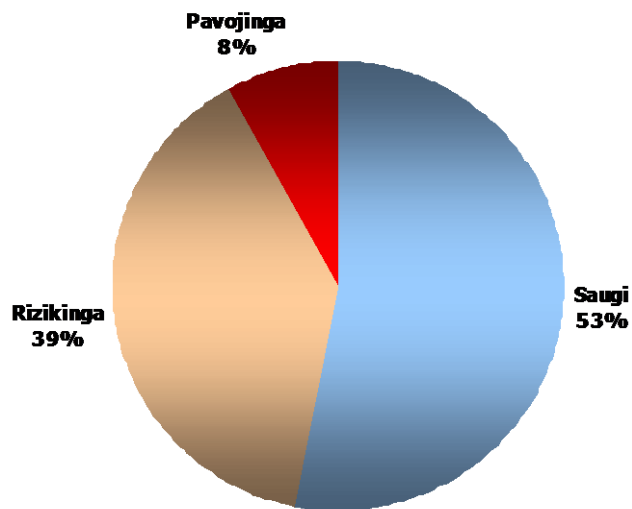
Dauguma apklaustųjų (79 proc.) susilaukia aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo, 17 proc. – vidutinio ir tik 4 proc. – žemo ir labai žemo socialinio palaikymo (žr. 3.6.4. pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp socialinio palaikymo rodiklio ir naujų draugysčių užmezgimo lengvumo rodiklio (Spearman'o $\rho = -0,12$, $p = 0,016$). Tai reiškia, kad kuo stipresnį socialinį palaikimą tyrimo dalyviai jaučia, tuo jiems lengviau užmegzti naujas pažintis.

3.7. Kaimynystė

Šios srities rodikliai aprėpia kaimynystės saugumą ir pasitenkinimą ja.

Kaimynystės saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 9 dichotominiai teiginiai apie tai, kaip tiriamieji suvokia/žino apie kaimynystėje vykstančius nusikaltimus, nelegalias veiklas, kurios mažina kaimynystės saugumą arba atspindi jos nesaugumą. Skačiuojami visi atsakymai „ne“, gaunamas rodiklis, kintantis nuo 0 iki 9, kur 9 rodo saugiausią kaimynystę. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: saugi (9 balai), rizikinga (nuo 6 iki 8) ir pavojinga (nuo 0 iki 5) kaimynystė.

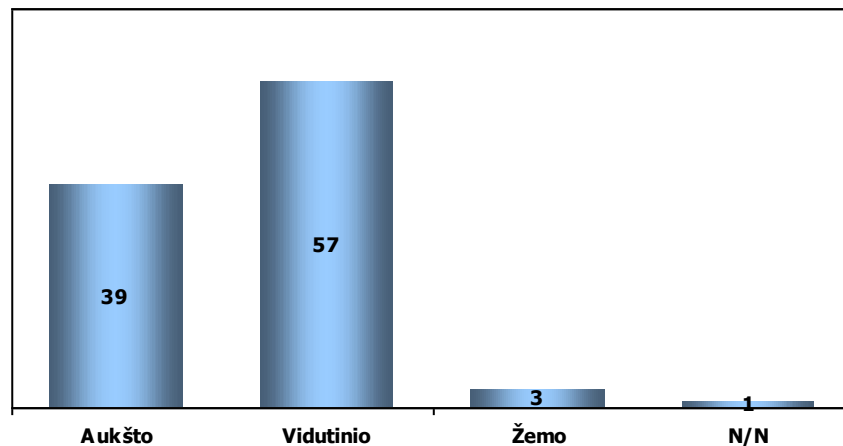
3.7.1 paveikslas. Kaimynystės saugumo rodiklis (proc., N=400)

Nustatyta, kad vidutinė kaimynystės saugumo rodiklio reikšmė yra 8,0. Tai rodo, kaimynystės saugumo rodiklis yra ant ribos tarp saugios ir rizikingos.

Dauguma (53 proc.) apklaustųjų gyvena saugioje kaimynystėje. 39 proc. respondentų gyvena rizikingoje ir 8 proc. - pavojingoje kaimynystėje (žr. 3.7.1. pav.).

Pavojingoje kaimynystėje gyvenantys dažniau nurodė vyrai (Pearson'o χ^2 testo $p=0,026$).

Pasitenkinimo kaimynyste rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie santykių su kaimynais patirtis bei pasitenkinimo įvairiais santykių, gyvenimo kaimynystėje aspektais suvokimus, atspindintis tiek kaimynystės socialinę kontrolę, tiek jos solidarumą. Pasitenkinimo kaimynyste rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28. Kur 28 reiškia silpną, o 7 reiškia aukštą pasitenkinimą kaimynyste ir santykiais joje, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė tuo didesnis pasitenkinimas, solidaresni santykiai, stipresni ryšiai kaimynystėje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemiau vidutinio (nuo 7 iki 14) lygio pasitenkinimas kaimynyste ir santykiais joje.

3.7.2 paveikslas. Pasitenkinimo kaimynyste rodiklis (proc., N=400)

Nustatyta, kad vidutinė pasitenkinimo kaimynyste rodiklio reikšmė yra 15,3. Tai rodo, kad pasitenkinimas kaimynyste vidutinis.

57 proc. apklaustųjų gyvena vidutinio pasitenkinimo lygio kaimynystėje, 39 proc. – aukšto ir 3 proc. žemo pasitenkinimo lygio kaimynystėje (žr. 3.7.2. pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14-18 metų amžiaus jaunimas aktualiausiomis savo miesto/rajono problemomis nurodė:

- ✓ **nepakankamai išplėtotą infrastruktūrą** („naktį mano kvartalas nebūna apšviestas“, „žiemą labai stipriai užpusto mūsų kaimą“)
- ✓ **pramogų ir pasilinksminimo vietų stygių** („arti nevyksta būreliai ir kitos pramogos“, „kaime nėra vietos, kur galėtume susirinkti visi“, „trūksta kokių nors pramogų, vaikinams sporto reikmenų“)
- ✓ **jaunimo žalingus įpročius** („nepilnamečiai vaikai rūko“)
- ✓ **emocinį smurtą** („patyčios tarp moksleivių“, „jaučiamės diskriminuojami“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19-29m.) papildomai išreiškė susirūpinimą:

- ✓ **sudėtinga susisiekimo sistema** („aktuali problema yra susisiekimas su rajono centru“, „transporto problemos“)
- ✓ **darbo vietų stygiumi** („rajone trūksta darbo vietų, ypač jaunimui“, „kaime nėra darbo“).

Keleto apklaustųjų nuomone, **jų gyvenamame mieste/rajone problemų nėra** („tokių problemų aš nežvelgiu“, „kol kas jų nematau“, „mano rajone problemų nėra“, „neturiu“).

Tyrimo metu paaiškėjo, kad 14-18 metų amžiaus jaunuoliai norėtų, kad jų mieste/rajone daugiau dėmesio būtų skiriama:

- ✓ **laisvalaikio leidimo vietų plėtrai, užimtumo didinimui** („įrengčiau poilsio zonas“, „organizuočiau daugiau sporto švenčių“, „skirčiau lėšų jaunimo užimtumui“, „pastatyčiau bendruomenei salę“, „skirčiau daugiau pinigų miesto šventėms“, „daugiau švenčių, aikštelių“)
- ✓ **miesto/rajono infrastruktūros gerinimui** („įjungčiau šviesą tamsiu paros metu“, „sutvarkyčiau visus šaligatvius“, „daug dėmesio skirčiau miesto aplinkos gražinimui“)
- ✓ **dialogui su gyventojais** („tarčiausi su įvairių sluoksnių jaunimu“, „keliaučiau po mokyklas“, „dažniau rengčiau susitikimus su kaimo žmonėmis“).

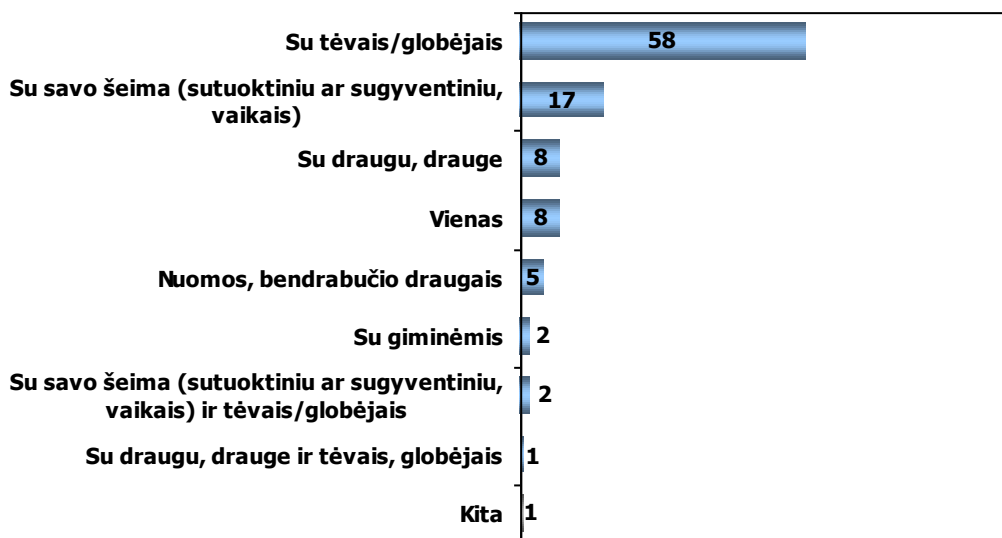
Vyresni tyrimo dalyviai (19-29m.) siūlo daugiau dėmesio skirti:

- ✓ **eismo/ viešojo transporto sąlygoms** („prailginčiau viešojo transporto važiavimo laiką“, „sutvarkyčiau kelius“, „sutvarkyčiau gatvių apšvietimą, eismo kontrolę“, „siekičiau susisiekimo patogumo“)
- ✓ **emigracijai** („bandyčiau ieškoti būdų, kaip stabdyti protų nutekėjimą, t.y. jaunų žmonių išvykimą į užsienius“)
- ✓ **saugumui** („problema - saugumas“, „įpareigočiau policiją geriau dirbti, užtikrinti gyventojų saugumą“, „sustiprinčiau saugumą gatvėse“)
- ✓ **jaunimo gerovės užtikrinimui** („sukurčiau darbo vietas jaunimui“, „daugiau dėmesio skirčiau jaunimui“, „jaunimo organizacijoms skirčiau daugiau lėšų“, „raginčiau darbdavius į darbą priimti jaunesnius žmones“, „įtraukčiau jaunimą į savivaldybės veiklą“, „skatinčiau jaunus žmones, ypač kaimo vietovėse, kurti savo verslą“).

3.8. Gyvenimo sąlygos

Jaunimo gyvenimo sąlygoms apibūdinti buvo pasirinktos kelios rodiklių grupės. Jas sudaro rodikliai apie būsto sąlygas, materialinę padėtį bei sąlygas jauniems žmonėms užsiimti verslu.

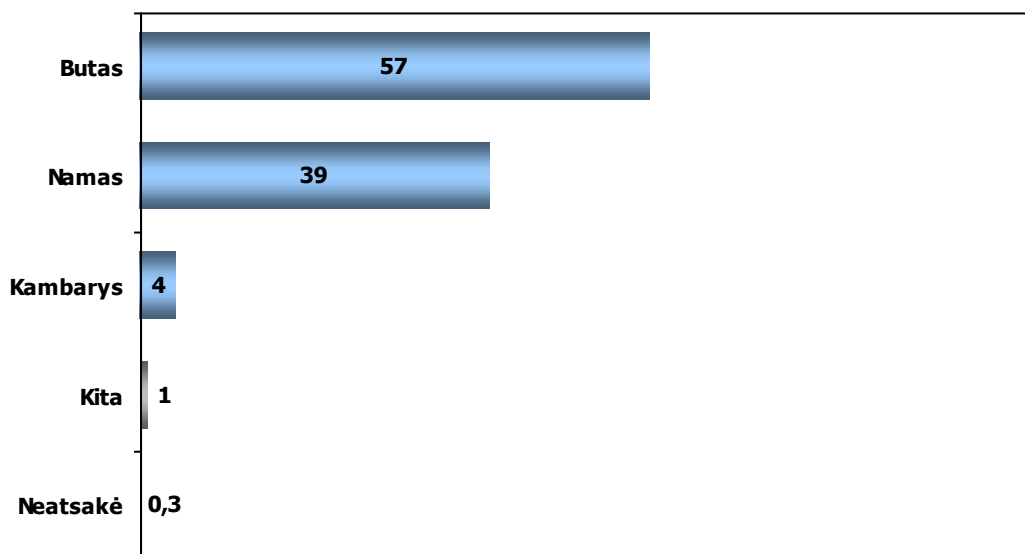
Būsto sąlygos apibūdinamos trim rodikliais. Pirmas – su kuo vienuose namuose gyvena, pvz., vieni, su tėvais, su savo šeima, ar su savo šeima ir tėvais. Antras – kokiomis sąlygomis gyvena, t.y., kambaryje, bute ar name. Trečias – kam priklauso būstas, kuriame gyvena, pvz., jiems, tėvams, nuomojamas ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, su kuo kartu gyvena (proc., N=400)

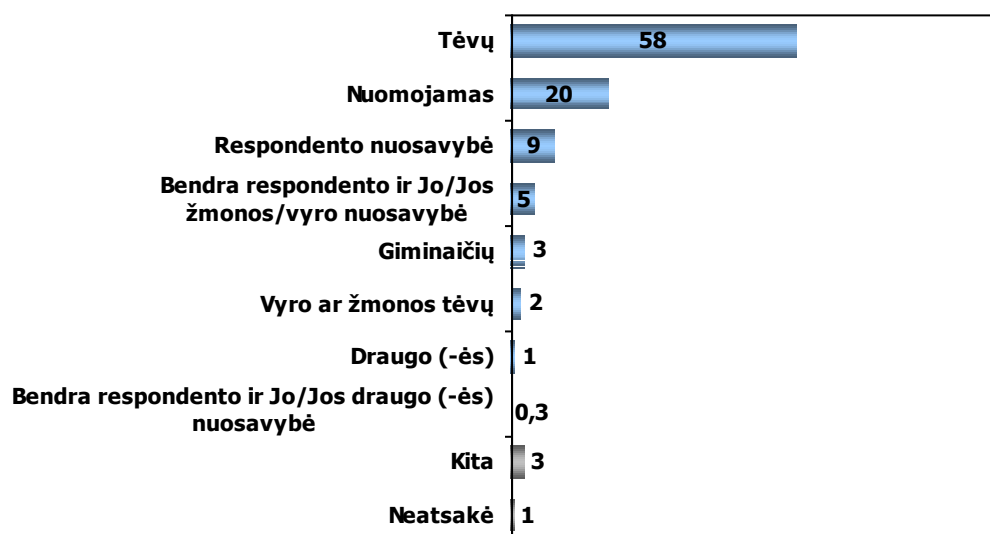
58 proc. Kėdainių rajono jaunuolių gyvena su tėvais/ globėjais. 17 proc. – su savo šeima. Po 8 proc. – su draugu (-e) arba vieni (žr. 3.8.1 pav.).

Su tėvais, globėjais dažniau gyvena kaimo vietovių gyventojai (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$). Vyriausi (24 – 29 m.) apklaustieji dažniau gyvena su savo šeima, o jauniausieji (14 – 18 m.) – su tėvais, globėjais (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,001$).

3.8.2 paveikslas. Būstas, kuriame gyvena (proc., N=400)

57 proc. apklaustųjų nurodė, kad gyvena bute, 39 proc. – name, dar 4 proc. – kambaryje (žr. 3.8.2 pav.).

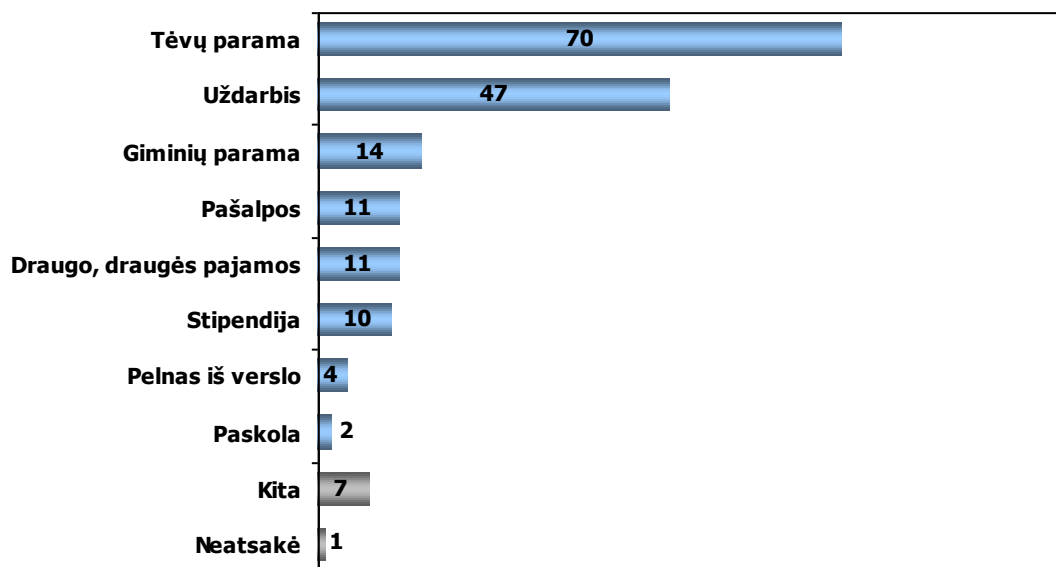

3.8.3 paveikslas. Būsto nuosavybė (proc., N=400)

58 proc. jaunuolių gyvena jų tėvams priklausančiame būste, 20 proc. gyvenamąjį būstą nuomojasi. Nuosavame ar bendros nuosavybės su žmona/ vyru būste gyvena 14 proc. respondentų (žr. 3.8.3 pav.).

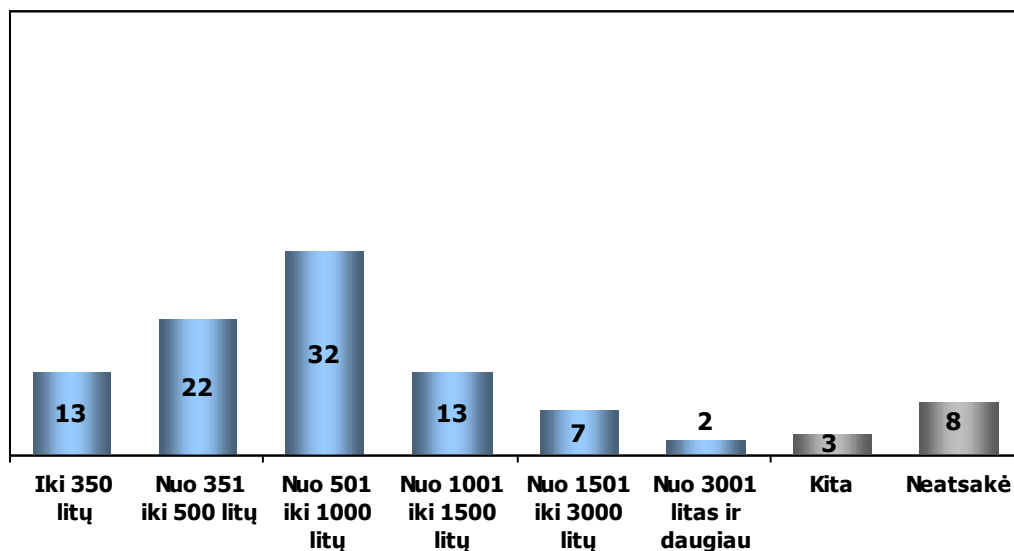
Nustatyta, kad kaimo vietovių gyventojai dažniau gyvena tėvams priklausančiame būste (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$).

Materialinė padėtis apibūdinama trim rodikliais. Pirmas – pajamų šaltiniai, antras – kiek vidutiniškai pajamų tenka vienam šeimos nariui atskaičiavus mokesčius, trečias – paskolos turėjimas ar neturėjimas. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

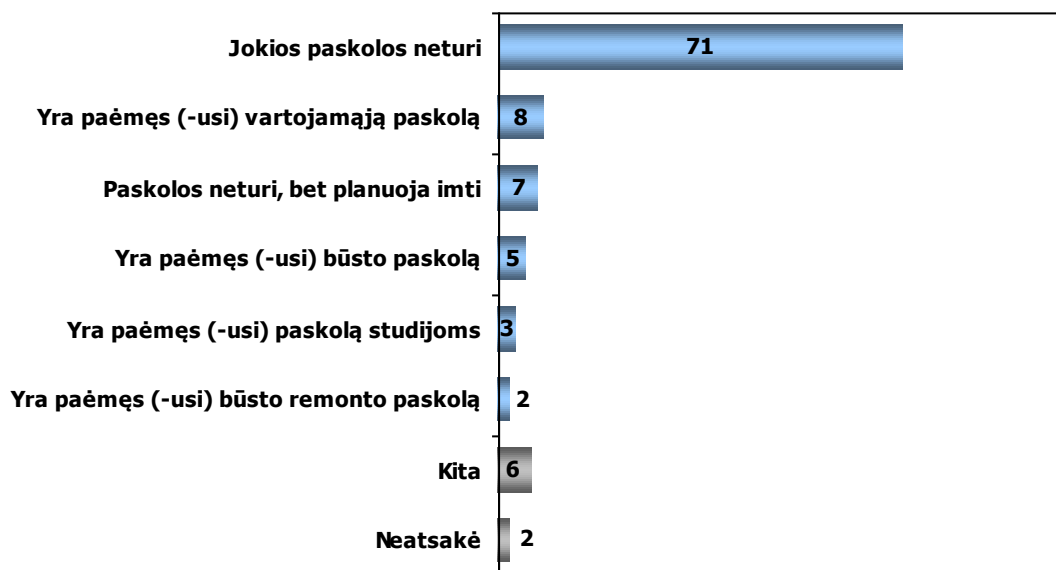
3.8.4 paveikslas. Pajamų šaltiniai (proc., N=400)

Tėvų paramą kaip pajamų šaltinį nurodė 70 proc. jaunuolių, uždarbį – 47 proc. 14 proc. naudojami giminių parama. 11 proc. respondentų gauna pašalpas ar/ir naudojami draugo (-ės) pajamomis. 10 proc. gauna stipendijas (žr. 3.8.4. pav.).

3.8.5 paveikslas. Pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui (proc., N=400)

Daugumos (54 proc.) apklaustųjų pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui, svyruoja nuo 351 iki 1000 Lt: 22 proc. – nuo 351 iki 500 litų, 32 proc. - nuo 501 iki 1000 (27 proc.). 13 proc. – nesiekia 350 litų. 22 proc. respondentų pajamos viršija 1000 Lt (žr. 3.8.5 pav.).

3.8.6 paveikslas. Turimos paskolos (proc., N=400)

71 proc. jaunuolių neturi jokios paskolos ir neketina imti. 8 proc. šiuo metu yra paėmę vartojamąją paskolą. Dar 7 proc. paskolų neturi, tačiau planuoja imti (3.8.6 pav.).

Kokybiniame tyrime 19-29 m. amžiaus jaunuolių buvo prašoma išskirti svarbiausius veiksnius, kurie užtikrintų geras gyvenimo sąlygas. Apklaustieji įvardino:

- ✓ **finansinę gerovę/ darbą** („*ekonominė šalies ir kiekvieno asmens padėtis*“, „*finansai*“, „*pastovios pajamos*“, „*pinigai*“, „*mokesčių mažinimas ir algų didinimas*“, „*ekonominė padėtis*“, „*geras darbas*“)
- ✓ **savos gyvenamosios vietos turėjimą** („*gyvenamasis plotas. Idealu, jei tas gyvenamasis plotas yra savas*“, „*gyventi ne pas tėvus, turėti savo būstą*“)
- ✓ **tarpusavio santykius šeimoje** („*geri santykiai tarp šeimos narių*“, „*darni šeima*“)
- ✓ **sveikatą** („*gera sveikata*“)
- ✓ **draugišką aplinką** („*saugi aplinka*“, „*tolerantiška ir bendruomeniška bendruomenė*“).

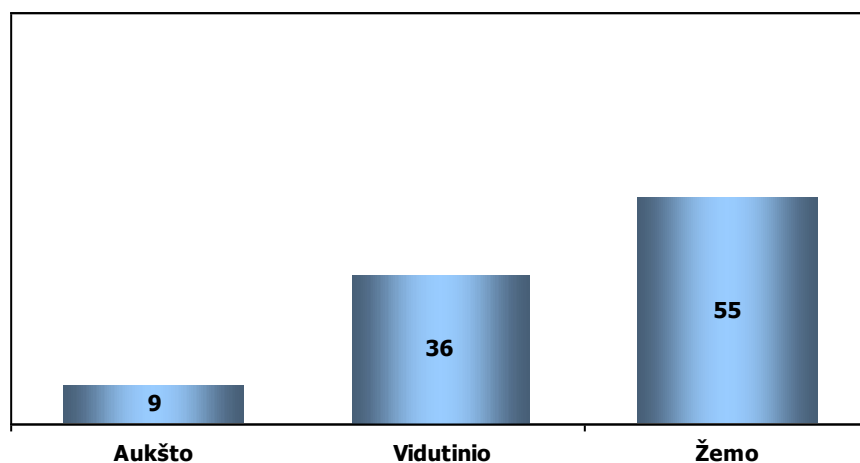
3.9. Dalyvavimas

Dalyvavimas tyrime suprantamas labai plačiai. Tai – politinis-pilietinis aktyvumas, kuris nusakomas ne tik dalyvavimu rinkimuose, bet ir domėjimusi politika, partijų ir politikų politine veikla, dalyvavimu pilietinėse, labdaros akcijose, dalyvavimu savanoriškoje ir nevyriausybinų organizacijų veikloje. Tyrime yra rodikliai skirti pačių tiriamųjų politiniam-pilietiniam, pilietiniam-labdariniam ir visuomeniniam (savivaldoje) aktyvumui matuoti, taip pat rodikliai, skirti išsiaiškinti jaunuolių aplinkos politinį, pilietinį, visuomeninį aktyvumą.

3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos

Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie dalyvavimą rinkimuose, domėjimąsi politinių partijų programomis, politikų veikla, dalyvavimą politinių partijų veikloje ir pan. Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 8. Kur 0 reiškia visišką pasyvumą, o 8 reiškia didelį

aktyvumą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 0 iki 2), vidutinio (nuo 3 iki 3) ir aukšto (nuo 6 iki 8) politinio-pilietinio aktyvumo.

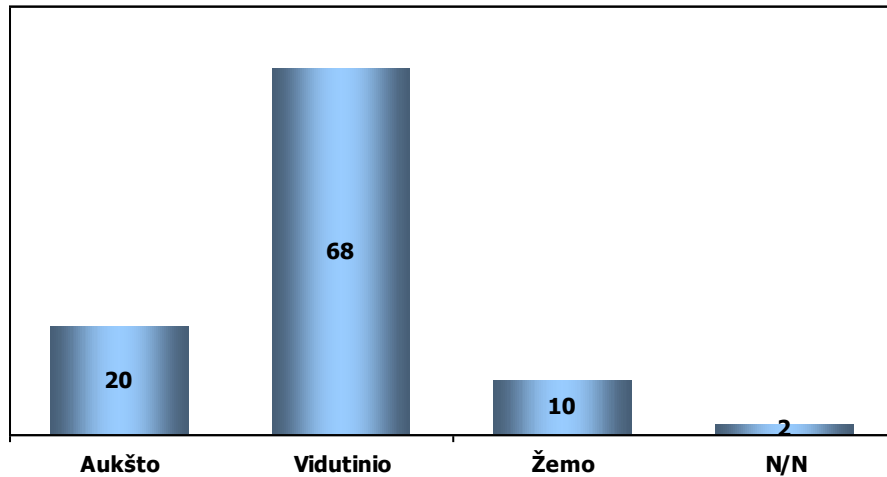
3.9.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=400)

Vidutinė politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmė 2,6, t.y. patenka tarp žemo ir vidutinio aktyvumo.

Didžiąją dalį Kėdainių jaunimo galima priskirti žemai politinio-pilietinio aktyvumo kategorijai (55 proc.). 36 proc. politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis - vidutinis. 9 proc. pasižymi aukštu pilietiniu-pilietiniu aktyvumu (žr. 3.9.1.1 pav.).

Politiškai-pilietišškai mažiausiai aktyvūs jauniausi (14 – 18 m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$).

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais apie politinio-pilietinio aktyvumo apraiškas jaunuolį supančių žmonių (tėvų, mokytojų, draugų) elgesyje, pokalbių temose. Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 5 iki 20. Kur 20 reiškia žemą, o 5 reiškia aukštą aplinkos politinį-pilietinį aktyvumą, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo mažesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, mažesnis domėjimasis politika ir politiniais įvykiais. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 16 iki 20), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto (nuo 5 iki 10) lygio.

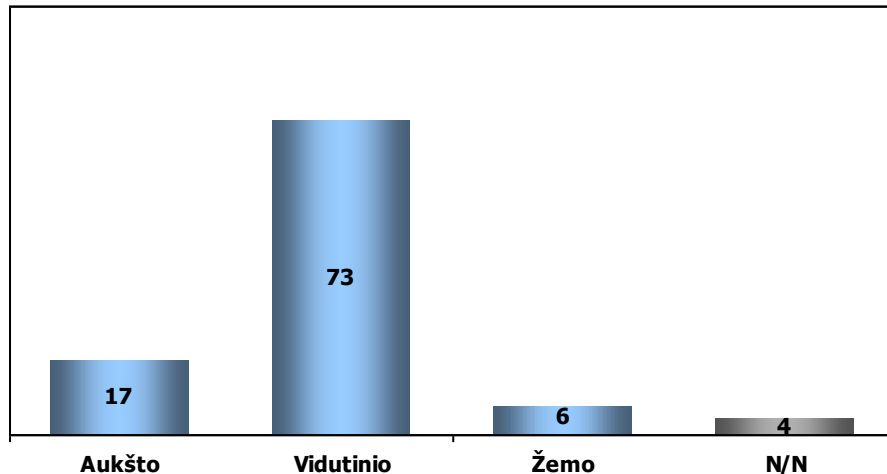
3.9.1.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=400)

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 12,4. Ji nurodo vidutinį aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo lygį Kėdainių rajone.

Daugumos (68 proc.) respondentų aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo apraiškos yra vidutiniškos. 20 proc. apklaustųjų aplinka yra aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio, 10 proc. – žemo (žr. 3.9.1.2 pav.).

Nustatyta vidutinio stiprumo neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp politinio-pilietinio aktyvumo ir aplinkos politinio pilietinio aktyvumo rodiklių (Spearman'o $\rho = -0,305$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad aukštesnio politinio-pilietinio lygio aplinkoje gyvenantis jaunimas yra politiškai-pilietiška aktyvesnis.

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, tiriančiais nuostatas į politiką, politikus, partijas ir jų veiksmus, atspindi požiūrio į politiką negatyvumą. Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6. Kur 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą požiūrio į politiką negatyvumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis požiūrio į politiką negatyvumo lygis ir atvirkščiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 24) ir aukšto (nuo 6 iki 11) negatyvumo lygis.

3.9.1.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal požiūrio į politiką negatyvumo rodiklį (proc., N=400)

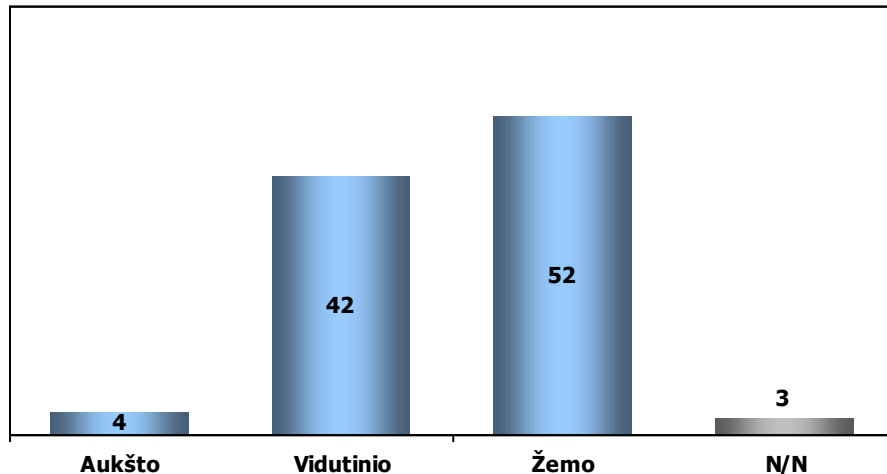
Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,5. Šis rodiklis rodo vidutinį Kėdainių jaunimo negatyvių nuostatų į politiką, politikus lygį.

Daugumos jaunuolių požiūrio į politiką negatyvumas yra vidutiniškas (73 proc.) 17 proc. – į politiką žiūri itin negatyviai. 6 proc. apklaustųjų aplinką galima priskirti prie turinčios teigiamas politines nuostatas (žr. 3.9.1.3 pav.).

Aukštas požiūrio į politiką negatyvumo lygis dažnesnis tarp vyriausio tiriamojo amžiaus apklaustųjų (Pearson'o χ^2 testo $p=0,001$).

3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, atspindinčiais pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros paramos renginiuose, dalyvavimą kaimynystės gyventojų susirinkimuose ir pan. Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6. Kur 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą pilietiškumo-labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.9.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pilietiškumo-labdaringumo rodiklį (proc., N=400)

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 17,0. Ši reikšmė atitinka vidutinį pilietiškumo-labdaringumo lygį, tačiau yra pakankamai artima žemam.

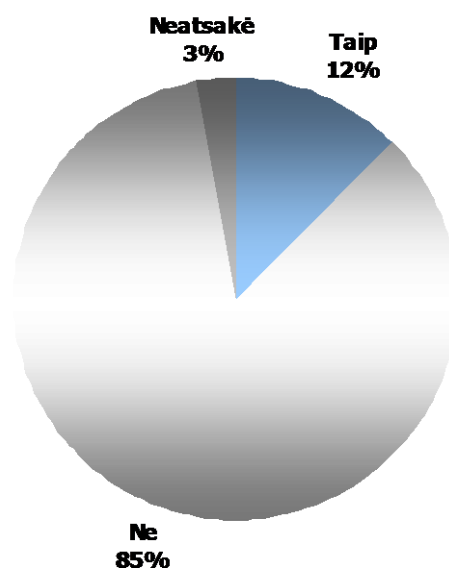
52 proc. apklaustųjų nustatytas žemas pilietiškumo-labdaringumo lygis, 42 proc. – vidutinis. 4 proc. priskiriami aukšto pilietiškumo-labdaringumo kategorijai (3.9.2.1 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos pilietiškumo-labdaringumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearman'o $\rho = -0,254$, $p < 0,001$);
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearman'o $\rho = 0,221$, $p < 0,001$).

Tai reiškia, kad aukštesnio pilietiškumo-labdaringumo lygio apklaustieji yra politiškai-pilietiškai aktyvesni ir gyvena politiškai-pilietiškai aktyvesnėje aplinkoje.

Narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklis – matuojamas dichotomine skale, dalyvauja arba nedalyvauja. Prašoma nurodyti organizacijos, kurioje dalyvauja, pavadinimą. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

3.9.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklį (proc., N=400)

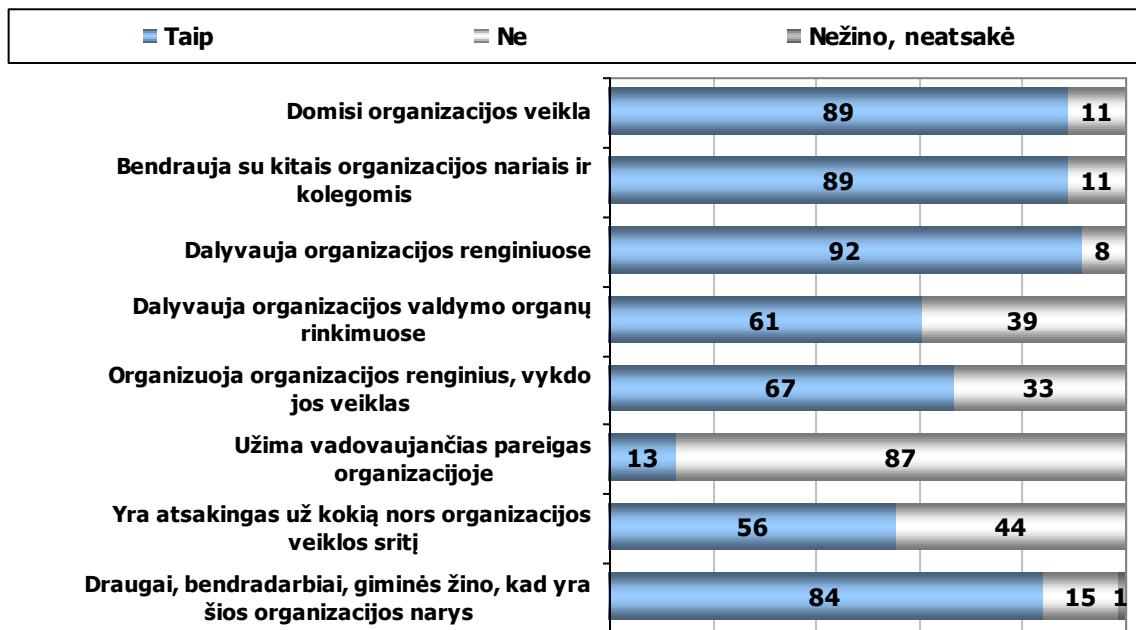
Nevyriausybinėse organizacijose dalyvauja 12 proc. tiriamųjų (3.9.2.2 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos priklausymo nevyriausybinėms organizacijoms koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearman'o $\rho = -0,223$, $p < 0,001$);
- Silpna neigiama koreliacija su požiūrio į politiką negatyvumo rodikliu (Spearman'o $\rho = -0,106$, $p = 0,035$);
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdarungumo rodikliu (Spearman'o $\rho = 0,101$, $p = 0,044$).

Tai reiškia, kad nevyriausybinėms organizacijoms dažniau priklauso politiškai-pilietiškai aktyvūs jauni žmonės, teigiamai į politiką žiūrintys apklaustieji ir aukšto politiškumo-labdarungumo lygio respondentai.

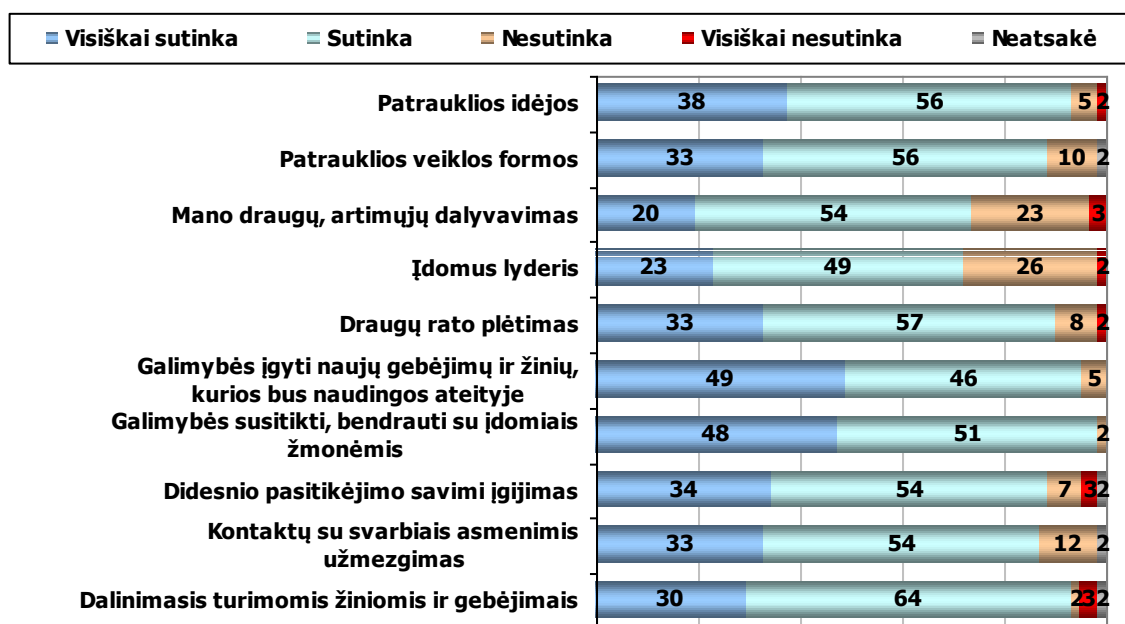
Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys – 8 teiginiai apie įvairius įsitraukimo į NVO veiklą būdus, atspindintys dalyvavimo/įsitraukimo/įsipareigojimo organizacijai lygmenis. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.9.2.3 paveikslas. Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys (proc., N=61)

Dažniausiai nevyriausybinių organizacijų nariai dalyvauja organizacijos renginiuose (92 proc.), domisi organizacijos veikla (89 proc.), bendrauja su kitais organizacijos nariais bei kolegomis (89 proc.). 84 proc. nurodė, jog jų draugai, bendradarbiai, giminės žino apie jų narystę organizacijoje (3.9.2.3 pav.).

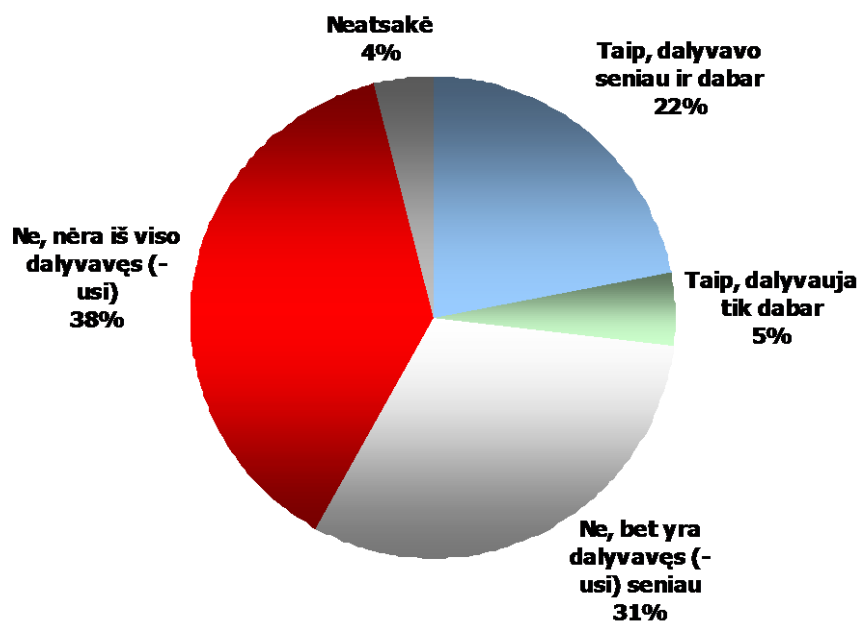
Dalyvavimo NVO motyvai – 10 motyvus apibūdinančių teiginių. Kiekvienas teiginys matuojamas 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

3.9.2.4 paveikslas. Dalyvavimo NVO motyvai (proc., N=61)

Dauguma (72-94 proc.) apklaustųjų visiškai sutinka / sutinka su pateiktais teiginiais, t.y. dalyvavimas NVO veikloje yra visapusiškai motyvuotas (3.9.2.4 pav.).

Dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklis – dalyvavimas savanoriškoje veikloje (*be jokio piniginio atlygio, savo valia/noru pasirinktas ir dirbamas darbas, kuris nėra dirbamas šeimos nariams ar giminėms*) per pastaruosius 6 mėnesius, matuojamas keturių rangų skale, dalyvavo seniau ir dabar, dalyvauja dabar, nedalyvauja, bet dalyvavo anksčiau, nedalyvauja ir nedalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

3.9.2.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklį (proc., N=400)

38 proc. Kėdainių rajono jaunimo apskritai nėra dalyvavę savanoriškoje veikloje. 31 proc. šiuo metu nedalyvauja, nors anksčiau teko tuo užsiimti. 22 proc. dalyvavo ir seniau, ir dabar. 5 proc. pradėjo dalyvauti tik dabar (3.9.2.5 pav.).

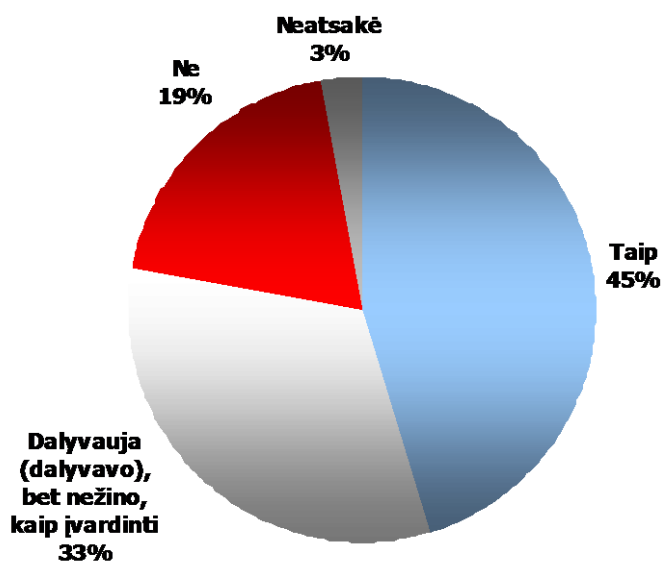
Nustatytos statistiškai reikšmingos dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearman'o $\rho = -0,227$, $p < 0,001$);
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearman'o $\rho = 0,101$, $p = 0,043$);
- Silpna neigiama koreliacija su požiūrio į politiką negatyvumo rodikliu (Spearman'o $\rho = -0,217$, $p < 0,001$);
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdarinumo rodikliu (Spearman'o $\rho = 0,251$, $p < 0,001$);
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos pilietiškumo-labdarinumo rodikliu (Spearman'o $\rho = 0,129$, $p < 0,01$);
- Silpna teigiama koreliacija su buvimu nevyriausybinės organizacijos nariu (Spearman'o $\rho = 0,282$, $p < 0,001$).

Tai rodo, kad savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja politiškai-pilietiškai aktyvūs apklaustieji, gyvenantys politiškai-pilietiškai aktyvioje aplinkoje, neigiamai žiūrintys į

politiką, aukšto pilietiškumo-labdaringumo lygio bei gyvenantys aukšto pilietiškumo-labdaringumo lygio aplinkoje jauni žmonės, taip pat nevyriausybinių organizacijų nariai. Savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja jauniausi (14 – 18 m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p=0,006$).

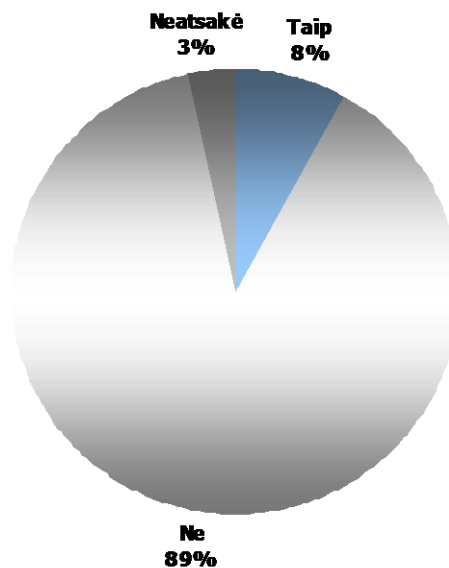
Dalyvavusiųjų savanoriškoje veikloje buvo paklausta, ar galėtų įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

3.9.2.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, ar jie sugeba įvertinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvauja (proc., N=249)

45 proc. tiriamųjų pasisakė, kad galėtų įvardyti savanorišką veiklą, kurioje dalyvavo. 33 proc. mano, kad būtų sudėtinga apibrėžti tai, kur jiems teko dalyvauti. 19 proc. negali įvardyti savo savanoriškos veiklos (3.9.2.6 pav.).

Priklausymo neformaliai grupei ar stiliui (pvz.: reperiai, metalistai, gotai, baikeriai, pankai, rokeriai, hipiai, skinhedai ir kt.) **rodiklis** – matuojamas dichotomine skale, dalyvauja arba nedalyvauja. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

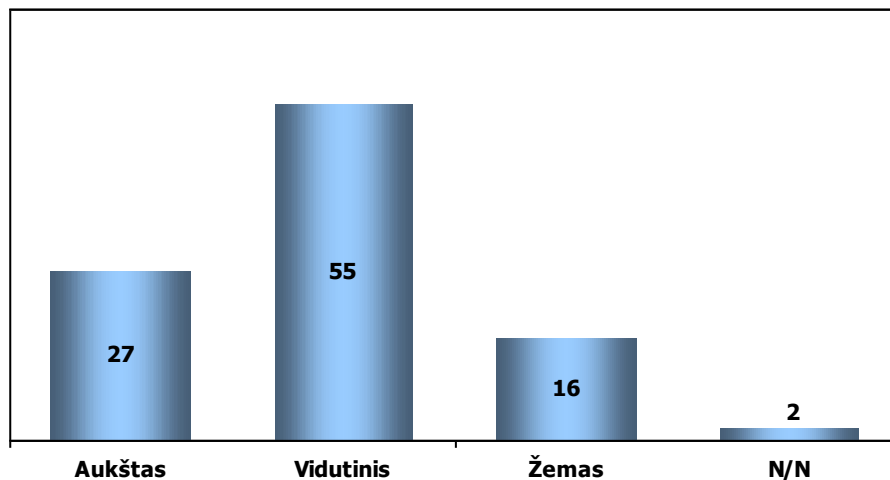

3.9.2.7 paveikslas. Priklusymas neformaliai grupei ar stiliui (proc., N=400)

8 proc. apklaustųjų priskyre save prie neformalių grupių, stiliaus atstovų (žr. 3.9.2.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp priklusymo neformaliai grupei ar stiliui ir dalyvavimo savanoriškoje veikloje (Spearman'o $\rho=0,203$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad priklusantys neformaliai grupei ar stiliui dažniau dalyvauja savanoriškoje veikloje. Neformaliai grupei ar stiliui dažniau prikluso jaunesni (14 – 23 m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p=0,003$).

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais atspindinčiais jaunuolių tėvų, draugų pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros paramos renginiuose, dalyvavimą NVO veikloje, pagalbą kaimynams ir pan. Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 28 iki 7. Kur 28 reiškia žemą, o 7 – aukštą aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 22 iki 28), vidutinis (nuo 16 iki 21) ir aukštas (nuo 7 iki 15) aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.9.2.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklį (proc., N=400)

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 17,4. Tai reiškia, kad aplinka, kurioje gyvena Kėdainių rajono jaunuoliai, yra vidutinio pilietinio-labdaringo aktyvumo lygio.

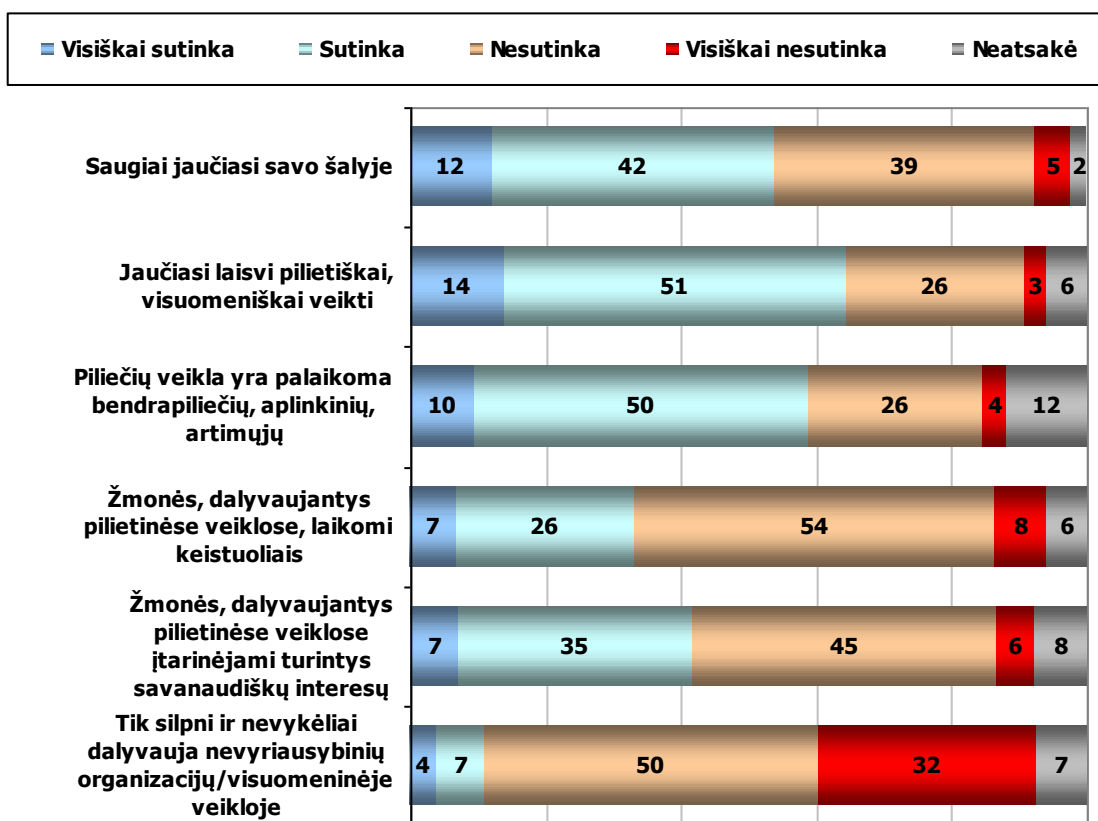
55 proc. jaunuolių teigia, kad juos supa vidutinio lygio pilietiškumo ir labdaringumo aplinka. 27 proc. aplinka yra aukšto pilietiškumo-labdaringumo lygio. 16 proc. – žemo (3.9.2.8 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearman'o $\rho=0,223$, $p<0,001$);
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearman'o $\rho=0,270$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo aukštesnis aplinkos pilietiškumas ir labdaringumas, tuo didesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas ir didesnis pilietiškumas-labdaringumas. Aukštesnio pilietiškumo ir labdaringumo aplinkoje gyvena moterys (Pearson'o χ^2 testo $p=0,025$).

Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu – 6 teiginiai apie nuostatas, matuojami 4 rangų skale. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

3.9.2.9 paveikslas. Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu (proc., N=400)

Dauguma apklaustųjų jaučiasi laisvi visuomeniškai veikti (65 proc.), mano, kad piliečių veikla yra palaikoma bendrapiliečių, aplinkinių, artimųjų (60 proc.) bei jaučiasi saugia savo šalyje (54 proc.). 42 proc. respondentų mano, jog žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. 33 proc. manymu, tokie žmonės laikomi keistuoliais. 11 proc. teigimu, NVO dalyvauja tik silpni ir nevykėliai (3.9.2.9 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, nustatyta, jog apklaustų jaunų asmenų (14-29 m.) pilietinį aktyvumą skatinantys veiksniai:

- ✓ **noras kažką gera nuveikti, būti pavyzdžiu kitiems** ("esu aktyvi, nes galvoju, kad pirmiausia reikia pradėti nuo savęs, o tada savo pavyzdžiu į įvairią veiklą įtraukti ir kitus", „didelis noras padėti kitiems", „nesu abejinga problemoms", „esu aktyvi, nes man patinka, jog savo idėjomis galiu pagyvinti žmonių gyvenimą, pavyzdžiui, rengiu renginius, visokiausius užsiėmimus", „man rūpi visuomenės problemos ir, norint kažką pakeisti, pirmiausia juk reikia pradėti nuo savęs")
- ✓ **noras įgyti patirties** („aktyvi veikla duoda labai daug gyvenimiškos ir darbinės patirties")
- ✓ **bendravimo siekis** („man patinka būti su žmonėmis, jiems padėti, todėl stengiuosi dalyvauti visur, kur tik galiu")
- ✓ **tėvų įtaka** („tėvų auklėjimas")
- ✓ **veikos trūkumas** („norisi kažkuo užsiimti", „namuose nesinori sėdėti prie televizoriaus ir žiūrėti kvailas laidas")
- ✓ **noras tobulėti** („svarbu tobulėjimas", „dalyvaudamas kažkokioje veikloje ugdu pats save, savo bendravimą su žmonėmis, pasitikėjimą savimi")

Kaip priežastys, lemiančios jaunimo neaktyvumą, buvo įvardintos:

- ✓ **įdomios veiklos/ motyvacijos trūkumas** („man tai nekelia susidomėjimo“, „esu neaktyvus, nes manęs nedomina“, „jaučiu motyvacijos trūkumą“)
- ✓ **nepasitikėjimas savimi** („jaučiu neužtikrintumą savimi, nežinau, ar atėjus į tam tikrą organizaciją galėčiau sėkmingai įnešti savąjį indelį organizacijos veikloje“)
- ✓ **aktyvios veiklos nesuderinamumas su šeiminiu gyvenimu** („kol neturėjau šeimos, buvau aktyvi, nes buvo įdomi veikla, nauji draugai, įvairūs projektai. Sukūrus šeimą, tam nebeliko laiko, lėšų ir galimybių“, „akcijose ir jaunimo veikloje nedalyvauju, nes nėra kada, reikia laiko šeimai, nėra pinigų, reikia ieškoti darbo, nėra kada dalyvauti“)
- ✓ **nusivylimas valstybe** („esu nusivylęs esamos valstybės kuriamais įstatymais ir jų įgyvendinimu“)

Jaunieji tyrimo dalyviai (14-18 m.) įvardino priemones, galinčias padidinti moksleivių aktyvumą, dalyvaujant pilietinėse akcijose, miesto ar mokyklos veikloje:

- ✓ **jaunimo sudominimą** („renginių temas derinti su pačiais mokiniais“, „parodyti jiems, kad įsitraukti į visuomeninę veiklą yra labai smagu“, „išklaustyti, padrąsinti, suteikti šansą“, „mokinius reikia sudominti, reikia parodyti, kad renginiai yra nenuobodūs, juos pačius po truputį įtraukti į renginius“, „stengtis daryti kuo jaunatviškesnius renginius“, „akcijos turi atitikti jaunimo lūkesčius“, „pristatyti veiklas/ renginius organizacijas jaunimui patrauklia forma“, „galbūt iš pradžių padėtų daugiau pramoginio turinio renginiai, kurie įtrauktų jaunimą, o vėliau jie domėtųsi ne tik pramogomis, bet ir kita veikla“)
- ✓ **didesnį laisvės suteikimą mokinių iniciatyvoms** („renginius organizuoti turėtų patys mokiniai“)
- ✓ **organizacijų žinomumo didinimą** („visų pirma, reikėtų labiau reklamuotis pačioms organizacijoms. Tik maža dalis jaunimo žino, kad jos apkritai yra“, „jei organizacijos skleidžia informaciją apie save, savo veiklą, tikslus ir pan., sugeba save įdomiai pateikti <...>, manau, yra galimybė pritraukti“)
- ✓ **informavimą** („teikti daugiau informacijos apie jaunimo galimybes dalyvauti vienoje ar kitoje veikloje“, „mažuose miestuose jaunimas yra užsisėdėjęs ir nieko nenori veikti, gal tiesiog nežino, ką veikti“)
- ✓ **jaunimo lyderių išrinkimą** („reikia gerų jaunimo lyderių, kurie „uždegtų“ jaunimą“)
- ✓ **darbdavių įtraukimą** („jaunimo aktyvumą paskatintų, jei priimant į darbą būtų kreipiamas dėmesys, ar jis yra kokios nors organizacijos narys ir tai būtų prioritetas kity, t.y. nedalyvaujančių visuomeninėje veikloje atžvilgiu. Būtų gerai, jei būtų vertinama kompetencija, įgyta neformalioje veikloje, jei patys darbdaviai skatintų dalyvauti akcijose, o dar geriau, kad ir patys jose dalyvautų“)
- ✓ **ankstyvą pilietiškumo ugdymą** („jau nuo mažų dienų reikia skiepyti pilietiškumą ir norą padėti kitiems“)

Kokybinio tyrimo metu taip pat buvo teiraujamasi, ką jie norėtų atlikti savo miestui kaip piliečiai. Jaunesnė (14-18 m.) informantų grupė įvardino:

- ✓ **pavyzdžio savo elgesiu rodymą kitiems** („skatinti savo pavyzdžiu aktyviai leisti laisvalaikį, sportuoti, taip neliktų laiko įvairiems nusizengimams“)
- ✓ **užsiėmimą aktyvia visuomenine veikla** („padėti įkurti visokius būrelius, stovyklas“, „padėti įvairiose veiklose, būreliuose, renginiuose“, „prisidėti prie pilietinių akcijų, kurios skatintų mokinių aktyvumą bei požiūrį į visuomenę“)

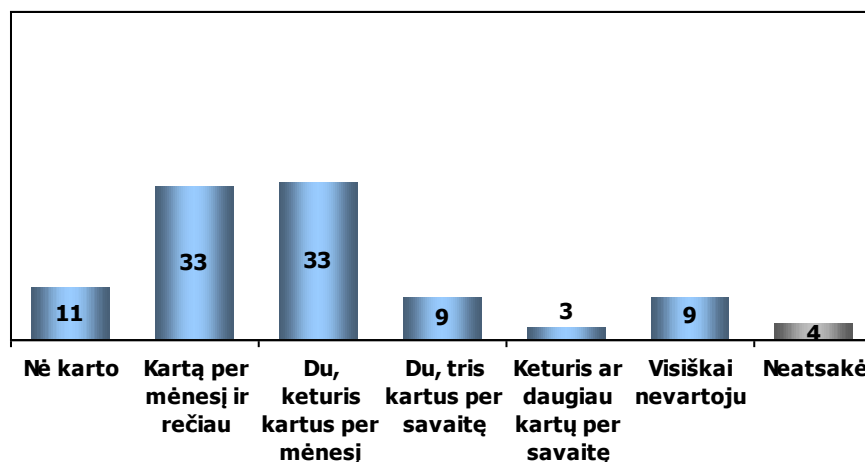
- ✓ **savo miesto/ kaimo aplinkos bei įvaizdžio gerinimą** („norėčiau nors truputį pakeisti jo įvaizdį, atnaujinti gatvių papuošimus“, „sutvarkyti labai negražią sieną senamiestyje prie kavinės“, „pasodinti daugiau medelių“)
- ✓ **pramogoms skirtų vietų gausinimą** („įrengti kino teatrą“, „pastatyti kino teatrą, boulingą ir t.t., daugiau pramogų“).

19-29 m. amžiaus jaunuoliai nurodė jaunimo **bendruomeniškumo didinimą** („suvienyti bendruomenę, kad savam mieste visi gyventų kaip viena šeima“, „ugdyti pilietiškumą ir miesto dvasią“), **savo kaimo/ miesto vardo garsinimą** („kadangi sportuoju, norėčiau pelnyti Respublikinį apdovanojimą savo sporto srityje savo miestui“, „garsinti miestelį ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje“), **jaunimui skirtų vietų sutvarkymą** („galėčiau padėti sutvarkyti erdves jaunimui“), **savo kasdienių darbų gerą atlikimą** („dirbti pagal pareigas“, „dirbti miesto labui“, „prisidėti prie miesto gerovės bent kokiu naudingu darbu“), **korupcijos mažinimą** („mažinčiau korupciją“) bei **gyvūnų globos namų įkūrimą** („įkurčiau gyvūnų globos namus“).

3.10. Žalingi įpročiai

Šioje tyrimo dalyje vertinamas jaunimo alkoholio vartojimo dažnis, priklausomybė nuo alkoholio bei jo vartojimo priežastys, santykis su narkotikų vartojimu, žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, rūkymo, interneto vartojimo įpročiai, įsitraukimas į lošimus bei migdomųjų/ raminamųjų vaistų vartojimo dažnis.

Alkoholio vartojimo rodiklis – matuojamas alkoholio vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

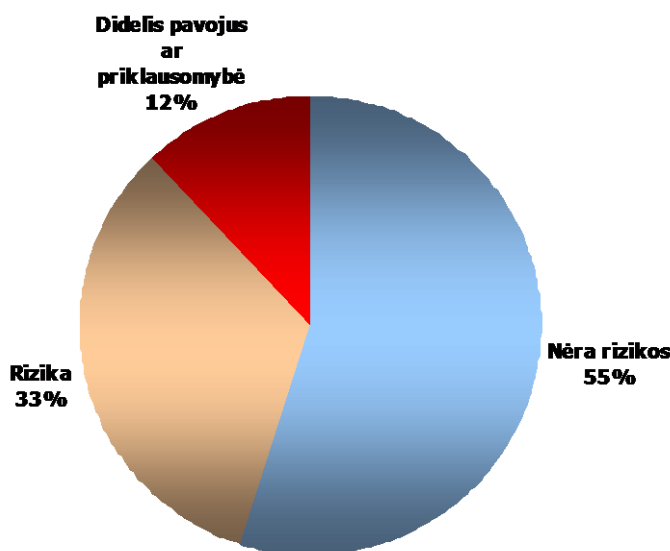

3.10.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal alkoholio vartojimo rodiklį (proc., N=400)

Per paskutinius šešis mėnesius 33 proc. jaunuolių alkoholį vartojo kartą per mėnesį ar rečiau, 33 proc. – du, keturis kartus per mėnesį. 12 proc. tai darė dažiau. 20 proc. per paskutinius šešis mėnesius alkoholio nevartojo (3.10.1 pav.).

Nevartoję alkoholio per pastaruosius 6 mėnesius dažniau teigė vyrai (Pearson'o χ^2 testo $p=0,001$).

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 dichotominiais teiginiais apie alkoholio vartojimo įpročius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 5, kur 5 rodo priklausomybę nuo alkoholio. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: nėra rizikos (0 balų), rizika (nuo 1 iki 2) ir didelis pavojus arba priklausomybė nuo alkoholio (nuo 3 iki 5).

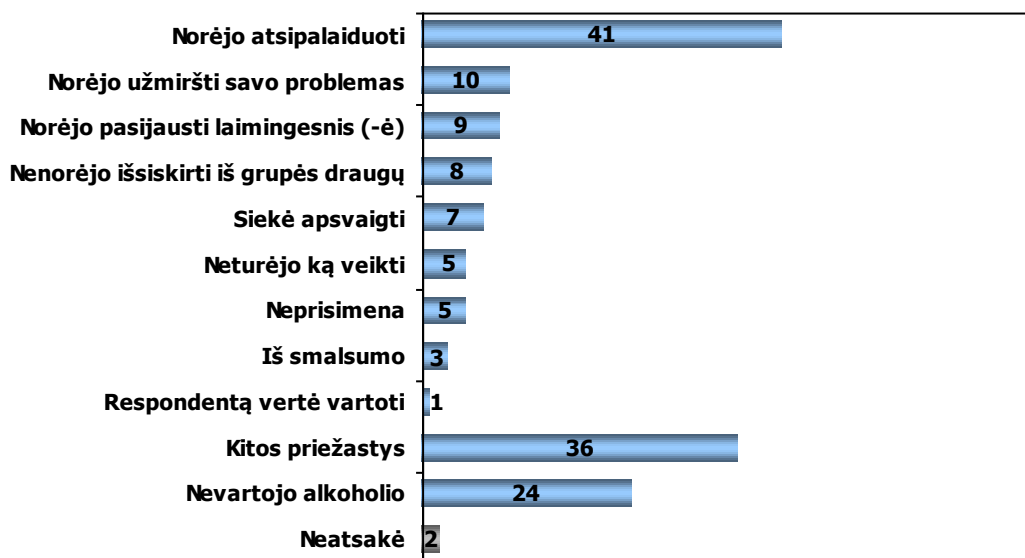
3.10.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal priklausomybės nuo alkoholio rodiklį (proc., N=400)

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklio vidutinė reikšmė – 0,9. Tai rodo, jog priklausomybės nuo alkoholio rizika ir artima vidutinei.

55 proc. – šiuo metu neturi jokios priklausomybės nuo alkoholio. 33 proc. yra rizika atsirasti priklausomybei. 12 proc. jau turi priklausomybę nuo alkoholio arba didelį pavojų jai atsirasti (žr. 3.10.2. pav.).

Didelis pavojus ar priklausomybė nuo alkoholio dažnesni tarp 19 – 23 m. apklaustųjų (Pearson'o χ^2 testo $p=0,011$).

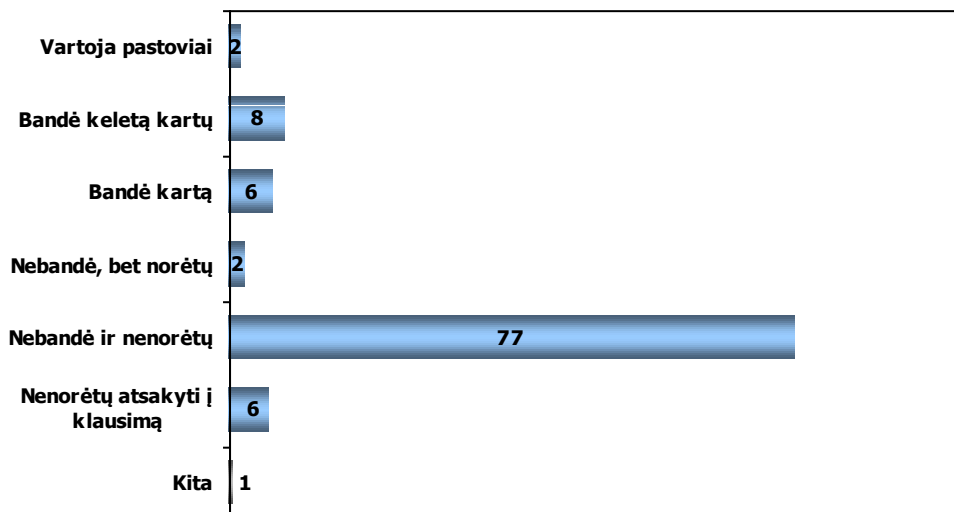
Alkoholio vartojimo priežastys – pateikiamos 9 alkoholio vartojimo priežastys su galimybe įrašyti savąją ir prašoma pasirinkti keletą, dėl kurių pastarąjį mėnesį vartojo alkoholį. Pateikiamas kiekvienos priežasties paminėjimo dažnumas.

3.10.3 paveikslas. Alkoholio vartojimo priežastys (proc., N=400)

41 proc. vartojančių alkoholį tai daro tam, kad atsipalaiduotų. 10 proc. taip siekia užmiršti savo problemas. 9 proc. alkoholį vartoja norėdami pasijausti laimingesni. 8 proc. – stengdamiesi neišsiskirti iš grupės draugų. 7 proc. – siekdami apsvaigti (3.10.3 pav.).

Santykis su narkotikų vartojimu – siekiama išsiaiškinti, ar vartoja narkotikus, kaip dažnai vartoja, ar vartojimas pastovus. Matuojama šešių rangų skale, kintančia nuo „vartuju pastoviai“ iki „nenoriu atsakyti“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

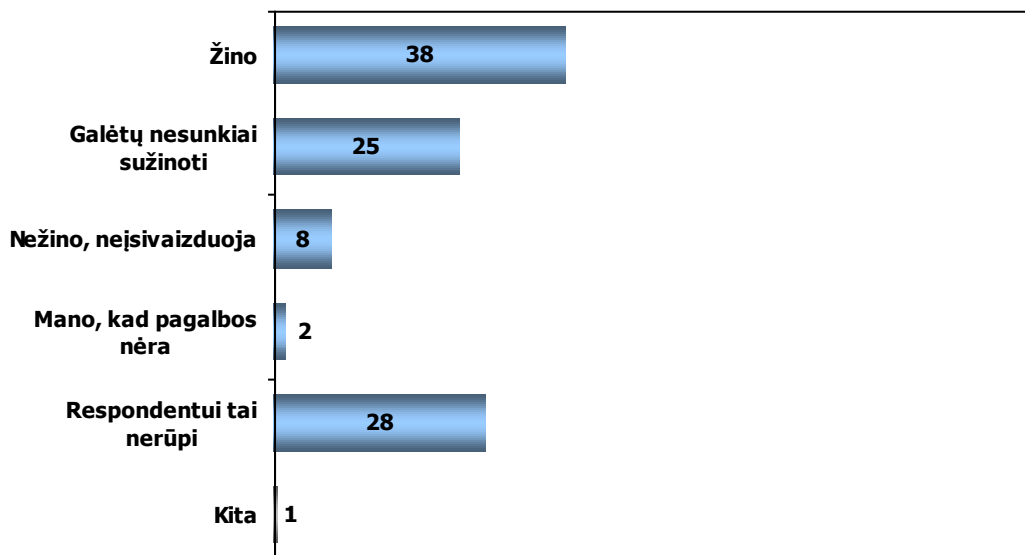

3.10.4 paveikslas. Santykis su narkotikų vartojimu (proc., N=400)

77 proc. tiriamųjų nėra vartoję ir nenorėtų pabandyti narkotikų. 14 proc. – bandė vartoti (kartą ar keletą kartų). 2 proc. vartoja pastoviai (3.10.4 pav.).

Narkotikų bent kartą pabandyti dažniau yra tekę vyrams (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$), 19 – 23 m. apklaustiesiems (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,015$) ir miestų gyventojams (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,039$).

Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos – siekiama išsiaiškinti, ar žino, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, galėtų nesunkiai sužinoti, nežino ar tai visai nerūpi. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

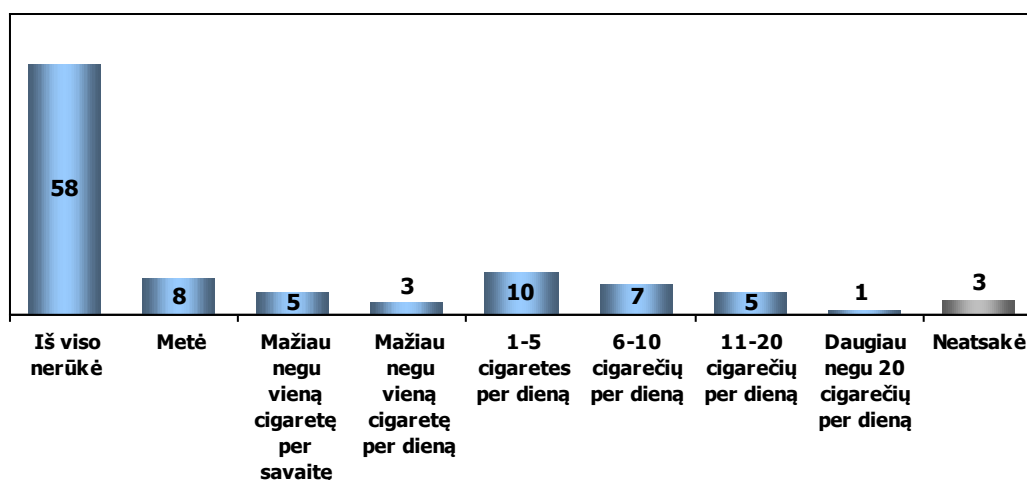

3.10.5 paveikslas. Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos (proc., N=400)

38 proc. apklaustųjų teigė žinantys, kur kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, 25 proc. galėtų nesunkiai susirasti informacijos. 28 proc. šis klausimas nerūpi (3.10.5 pav.).

Jauniausi (14 – 18 m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$) ir kaimų gyventojai (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,025$) dažniau pripažįsta, kad jiems nerūpi, kur galėtų kreiptis dėl narkotinių medžiagų vartojimo.

Rūkymo įpročių rodiklis – matuojamas rūkymo per paskutines 30 dienų dažnumo 8 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada nerūkiu“ iki surūkau „daugiau negu 20 cigarečių per dieną“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

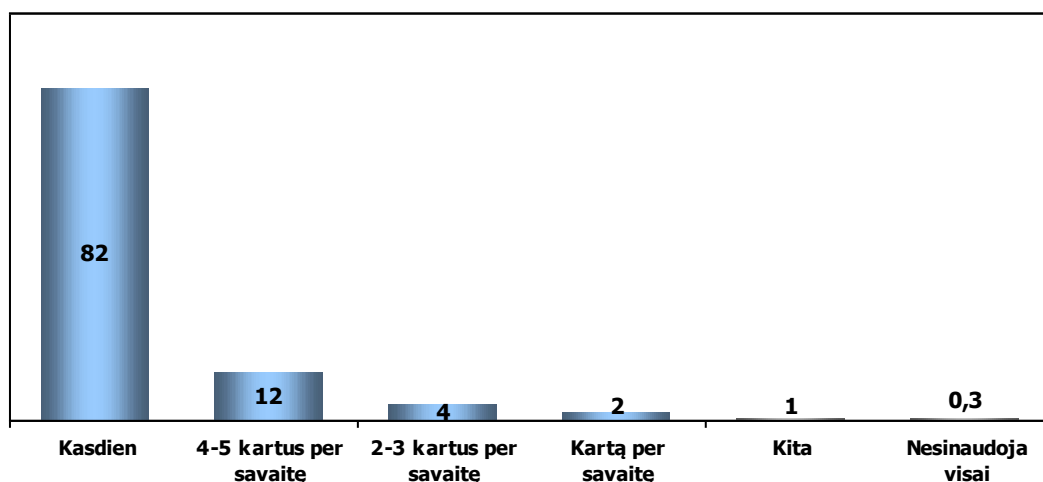

3.10.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal rūkymo įpročių rodiklį (proc., N=400)

66 proc. Kėdainių rajono jaunuolių neturi rūkymo įpročių (niekada neturėjo arba jų atsikratė). 8 proc. respondentų pripažino, kad surūko mažiau negu vieną cigaretę per savaitę ar per dieną. 10 proc. surūko 1-5 cigaretes per dieną. 13 proc. per dieną surūko daugiau negu 6 cigaretes (3.10.6 pav.).

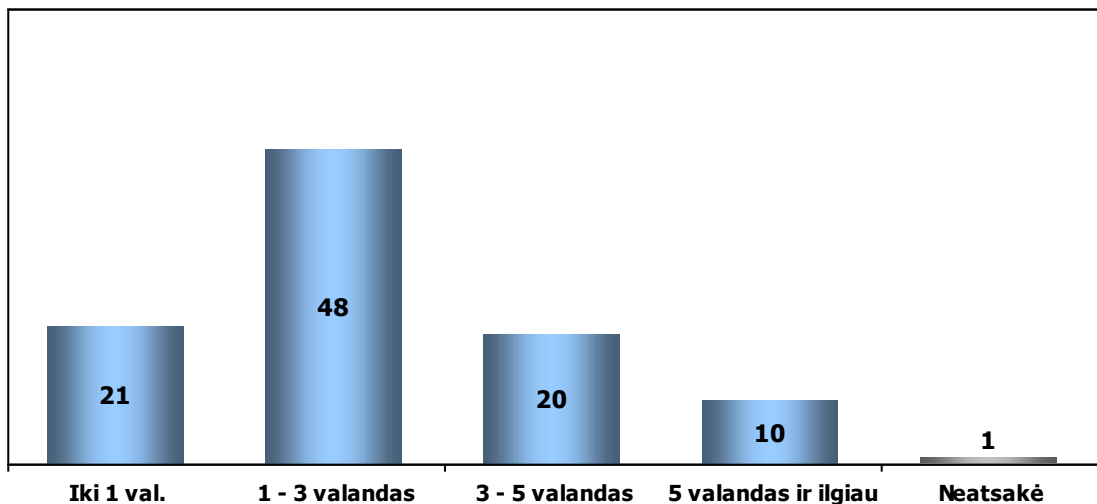
Nustatyta statistiškai reikšminga silpna koreliacija tarp rūkymo dažnio su alkoholio vartojimo per paskutinius 6 mėnesius dažniu (Spearman'o $\rho=0,283$, $p<0,001$) bei vidutinio stiprumo koreliacija su priklausomybės nuo alkoholio rodikliu (Spearman'o $\rho=0,308$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo dažniau rūkoma, tuo dažniau vartojamas alkoholis ir tuo stipresnė priklausomybė nuo alkoholio. Dažniau nerūko moterys (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$) ir jauniausi apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$).

Interneto naudojimo įpročiai – matuojami dviem rodikliais. Pirmas, kaip dažnai per paskutinį mėnesį naudojosi internetu, matuojamas 5 rangų skale nuo „kasdien“ iki „kartą per savaitę“. Antras, kiek vidutiniškai laiko per dieną praleidžia internete, 4 rangų skalė nuo „iki 1 val.“ iki „5 valandas ir ilgiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį dienomis per savaitę (proc., N=400)

82 proc. apklaustųjų internetu naudojasi kasdien. 12 proc. - 4-5 kartus per savaitę. 4 proc. – 2-3 kartus per savaitę (3.10.7 pav.).

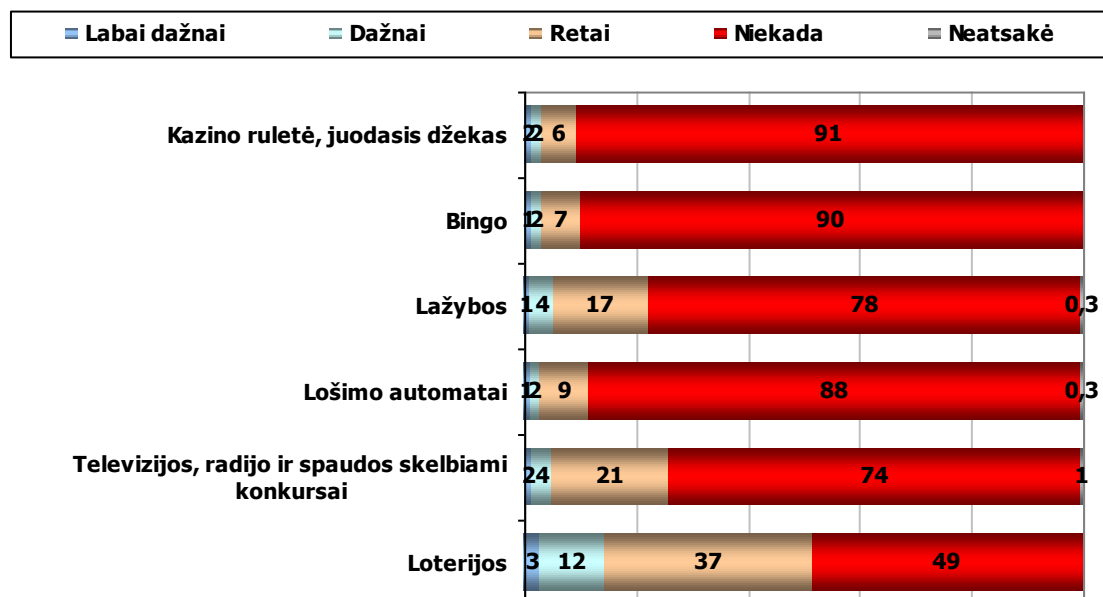

3.10.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį valandomis per dieną (proc., N=400)

Dažniausiai internetu naudojamosi 1-3 val. per dieną (48 proc.). Iki valandos prie interneto praleidžia 21 proc. respondentų. 20 proc. internetu naudojasi 3-5 val. 10 proc. tai daro 5 val. ar ilgiau (3.10.8 pav.).

5 val. ir ilgiau internete dažniau praleidžia vyriausi (24 – 29 m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p=0,012$).

Lošimo įpročių rodiklis – 6 lošimo būdai, vertinami 4 rangų dažnumo skalėmis nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

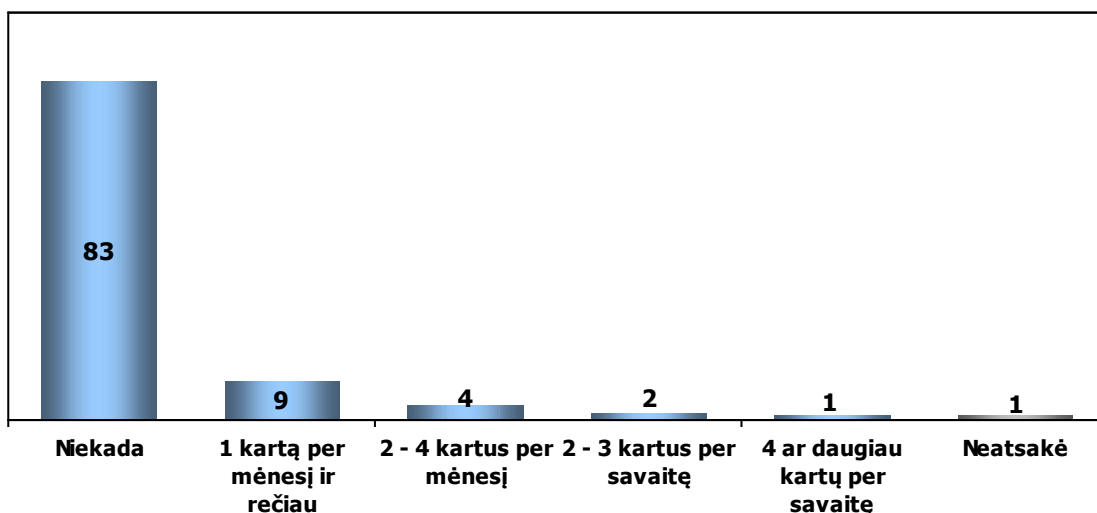

3.10.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lošimo įpročių rodiklį (proc., N=400)

Dažniausiai pasitaikantis lošimo būdas yra loterijos – 52 proc. respondentų retai, dažnai arba labai dažnai perka loterijos bilietus. 27 proc. teko dalyvauti, arba dažnai/ labai

dažnai dalyvauja įvairiuose televizijos, radijo ir spaudos skelbiamuose konkursuose. Lažybose teko dalyvauti 22 proc. apklaustųjų (3.10.9 pav.).

Migdomųjų/raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis – matuojamas migdomųjų/raminamųjų vaistų vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumo 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

3.10.10 paveikslas. Migdomųjų/ raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis (proc., N=400)

Didžioji dauguma respondentų per paskutinius šešis mėnesius nevartojo jokių migdomųjų, raminamųjų vaistų (83 proc.). 9 proc. vartojo 1 kartą per mėnesį ar rečiau. 7 proc. per pastaruosius šešis mėnesius migdomuosius arba raminamuosius vaistus vartojo 2 kartus per mėnesį ar dažniau (3.10.10 pav.).

Kokybinio tyrimo metu 14-29 m. amžiaus jaunuolių buvo paprašyta išskirti jų bendraamžių žalingus įpročius. Kėdainių r. savivaldybės jaunimas įvardino:

- ✓ **rūkymą**
- ✓ **alkoholio vartojimą**
- ✓ **narkotikų vartojimą**
- ✓ **internetą**
- ✓ **pasyvumą/ neiniciatyvumą** („vangumas“, „nenoras dirbti mažai apmokamus darbus“, „nenoras imtis atsakomybės už savo ir bendraamžių problemų sprendimą“, „neturėjimas gyvenimo tikslų“)
- ✓ **kategoriškumą** („išankstinis klaidingas nusistatymas“)
- ✓ **neturėjimą savo nuomonės** („bandos“ jausmas“)
- ✓ **negatyvų elgesį su aplinkiniais** („nediskretiškumas su kitais asmenimis“, „nesidomėjimas aplinkiniais“)

14-29 m. amžiaus jaunimo siūlomos žalingų įpročių šalinimo priemonės:

- ✓ **alkoholio bei cigarečių pardavimų mažinimas/ draudimai** („stengčiausi mažinti rūkalų ir alkoholio pardavimą“, „iš apyvartos išimčiau rūkalus“, „uždrausčiau tabako gaminius iki 21 m.“, „neleisčiau jiems rūkyti“, „uždrausčiau šalyje alkoholio

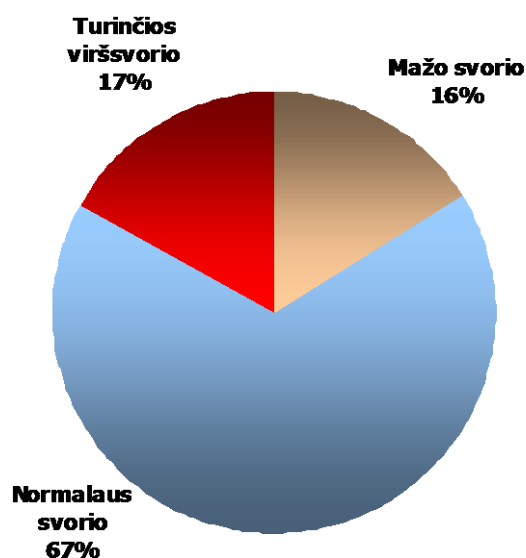
pardavinėjimą", „stengčiausi, kad alkoholis bei tabakas tikrai būtų parduodamas tik nuo 18-os metų", „apribočiau alkoholio pardavimą, ypač degalinėse, nes per naktį ten galima nusipirkti")

- ✓ **užimtumo skatinimas** (*„stengčiausi juos įtraukti į jiems įdomią veiklą – sportą, daile, automobilizmą, skirčiau tam daug lėšų iš savivaldybės", „siekičiau, kad kuo įvairesnių veiklų atsirastų jaunimui kaime, padidinčiau projektų finansavimą, ypatingai tų, kurie skirti jaunimo užimtumui")*
- ✓ **tėvų vaidmens stiprinimas** (*„griežtai praneščiau tėvams, kad tikrintų savo vaikus ir prižiūrėtų, ar tikrai neturi žalingų įpročių. Skatinčiau daugiau bendrauti, šnekėti su vaikais")*
- ✓ **informavimas** (*„bandyčiau parodyti, kad smagiai gyventi galima ir be žalingų įpročių, o žalingi įpročiai dažnu atveju dar ir trukdo", „visų pirma, padaryčiau projektą. <...> surinkčiau medžiagą, kurioje būtų matoma, kas atsitinka, kai jų tokie įpročiai baigiasi blogai. Surengčiau renginį, kuriame tai parodyčiau", „leisčiau bukletus apie žalą organizmui")*
- ✓ **švietimas ugdymo/ švietimo įstaigose** (*„pradžių pradžia, manau, yra šeimoje, vėliau mokykloje", „jau darželiuose pradėčiau aiškinti apie sveiką gyvenseną", „jeigu būtų galimybė, įvesčiau mokyklose sveikatingumo pamoką")*

3.11. Mityba ir poilsis

Šios srities rodiklius galima išskirti į dvi grupes. Į pirmąją grupę patenka fizinės savijautos, subjektyvaus sveikatos būklės vertinimo, miego trukmės, sveikos gyvensenos rodikliai. Antroji grupė sudaryta iš psichinės sveikatos rodiklių: psichologinės savijautos, savęs vertinimo ir problemų įveikimo.

Kūno masės indekso rodiklis (KMI). Pastaruoju metu ryškėja tendencija, kad vis dažniau jaunos merginos suseraga valgymo sutrikimais, nervine anoreksija ar bulimija. Todėl į klausimyną buvo įtraukti klausimai apie kūno svorį ir ūgį, kuriais siekiama nustatyti kūno masės indeksą. Šis indeksas leidžia nustatyti, ar svoris atitinka ūgį, yra per mažas ar per didelis. Kūno masės indeksas apskaičiuojamas pagal formulę: $kūno\ masė / ūgis^2$, *pastaba: čia kūno masė matuojama kilogramais, o ūgis – metrais.* Merginos skirstomos į tris intervalus pagal KMI: iki 18,5 – mažo svorio, 18,5-24 – normalaus svorio, virš 24 – turinčios viršsvorio.

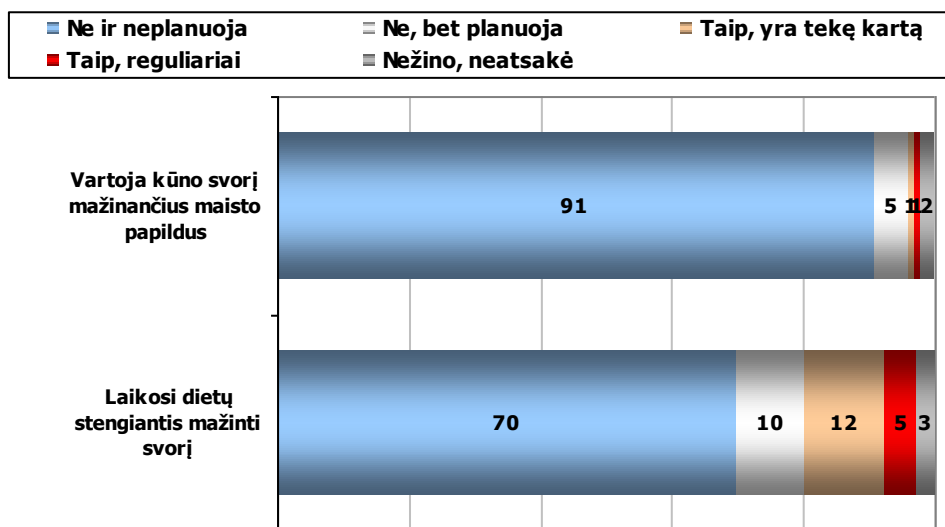
3.11.1 paveikslas. Merginų kūno masės indekso rodiklis (proc., N=204)

Vidutinis mergaičių kūno masės indeksas – 22,0. Šis rodiklis patenka į normalaus svorio kategoriją.

Daugumos apklaustų merginų (67 proc.) kūno svorio masės indeksas yra normalus. 17 proc. tiriamųjų turi viršsvorio, 16 proc. yra per mažo svorio. (žr. 3.11.1 pav.).

Viršsvorio dažniau turi vyriausios (24-29m.) tyrimo dalyvės (Pearson'o χ^2 testo $p=0,003$).

Svorio mažinimo rodikliai yra du: kūno svorį mažinančių papildų vartojimas ir dietų laikymasis. Jie matuojami keturių rangų skalėmis nuo „ne (nevartoja/nesilaiko) ir neplanuoja“ iki „taip (vartoja/laikosi), reguliariai“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

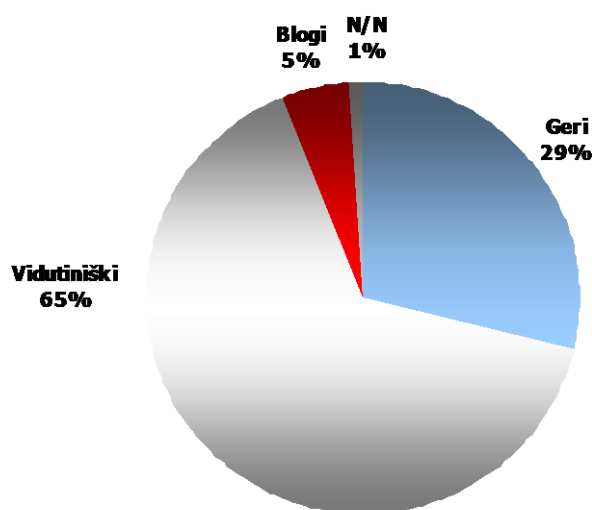

3.11.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal svorio mažinimo rodiklius (proc., N=400)

Tyrimo duomenimis, dauguma respondentų neplanuoja vartoti kūno svorį mažinančių maisto papildų (91 proc.) bei neketina laikytis dietų (70 proc.). 7 proc. apklaustųjų teigia planuojantys, bent kartą vartoję arba reguliariai vartojantys svorį mažinančius maisto papildus. 27 proc. planuoja, yra bent kartą laikęsi arba reguliariai laikosi svorį mažinančių dietų (žr. 3.11.2 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp migdomųjų, raminamųjų vaistų vartojimo ir kūno svorį mažinančių preparatų vartojimo (Spearman'o $\rho=0,140$, $p=0,005$) bei dietų laikymosi stengiantis mesti svorį (Spearman'o $\rho=0,138$, $p=0,006$) dažnių. Tai reiškia, kad kūno svorį mažinančius preparatus vartojantieji ar dietų besilaikantys apklaustieji dažniau vartoja ir raminamuosius vaistus. Nustatyta vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp kūno svorį mažinančių preparatų vartojimo ir dietų laikymosi stengiantis mažinti svorį (Spearman'o $\rho=0,430$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie nori mažinti svorį, tai daro tiek laikydamiesi dietų, tiek vartodami kūno svorį mažinančius preparatus. Taip pat nustatyta silpna statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp kūno svorį mažinančių preparatų vartojimo ir sportavimo dažnio per savaitę (Spearman'o $\rho=-0,158$, $p=0,002$). Tai reiškia, kad laikytis dietų stengiantis mažinti svorį labiau linkę tie apklaustieji, kurie mažiau sportuoja. Dietų dažniau laikosi moterys (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$).

Gerų/ teisingų/ sveikų valgymo įpročių rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie valgymo įpročius. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kiek kartų per savaitę pastarąjį mėnesį jie valgė pusryčius, vakarienę, vartojo „sveikus“ ir „nesveikus“ produktus. Suminis gerų/ teisingų/ sveikų valgymo įpročių rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 8 iki 32. Kur 8 reiškia blogus/ neteisingus/ nesveikus, o 32 – gerus/ teisingus/ sveikus valgymo įpročius, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresni valgymo įpročiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: blogus (nuo 8 iki 16), vidutiniškus (nuo 17 iki 24) ir gerus (nuo 25 iki 32) valgymo įpročius turintieji.

3.11.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal gerų/ teisingų/ sveikų valgymo įpročių rodiklį (proc., N=400)

Gerų/ teisingų/ sveikų valgymo įpročių rodiklio vidutinė reikšmė – 22,0. Tai reiškia, kad Kėdainių rajono jaunuoliams būdingi vidutiniškai sveikos mitybos įpročiai.

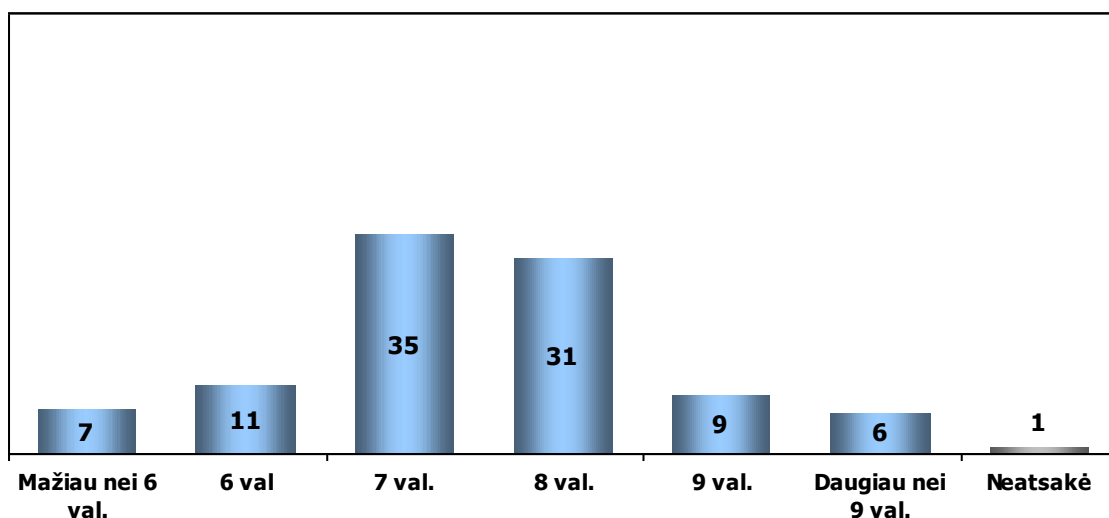
65 proc. apklaustųjų pasižymi vidutiniškais sveikos mitybos įpročiais. 29 proc. tyrimo dalyvių valgymo įpročiai geri. 5 proc. – blogi (žr. 3.11.3 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp gerų/ teisingų/ sveikų valgymo įpročių su miego rodikliu (Spearman'o $\rho=0,150$, $p=0,022$) bei silpna neigiama koreliacija su kūno svorį mažinančių preparatų vartojimo dažniu (Spearman'o $\rho=-0,140$, $p=0,005$). Tai rodo, kad sveikesnius valgymo įpročius turi tie, kurie ilgiau miega ir nevartoja ar vartoja mažiau kūno svorį mažinančių preparatų. Sveikus valgymo įpročius dažniau turi moterys (Pearson'o χ^2 testo $p=0,003$).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14-29 m. amžiaus jaunuoliai prasto maitinimosi priežastimis nurodė:

- ✓ **finansinius sunkumus** („trūksta pinigų“, „mokyklose sveikesnis maistas yra brangesnis, ne visos šeimos išgali kiekvienam vaikui duoti po 6-8 Lt. Pigiau būna paprastesnis maistas (bandelės, spurgos). Jas dauguma ir perka“ „sveikai maitintis reikia negailėti lėšų produktams“, „valgo tai, kas pigiau kainuoja“, „neturi pinigų maistui“, „didelės maisto kainos, kurios priverčia jaunimą taupyti ir atsisakyti dienos pietų <...> ir pasilikti dienpinigius savaitgalio ar vakaro pramogoms“)
- ✓ **sveikos mitybos įgūdžių neturėjimą** („kiti tiesiog negalvoja apie pasekmes, kurios jų laukia netinkamai maitinantis“, „supranta, kad toks maistas nesveikas, bet galvoja, kad jiems nieko blogo nuo tokio maisto neatsitiks“, „iš tingėjimo geriau jau valgo „kebabus“, „šeimoje susiformavę įpročiai, tradicijos. Tėvai daug dirba, mažiau laiko gali skirti namų ruošai, maisto gaminimui, todėl maistas ruošiamas ir valgomas paskubomis“, „nesidomi sveika mityba“)
- ✓ **laiko trūkumą** („sveiką mitybą ir dabartinį gyvenimo tempą tikrai labai sunku suderinti“, „vaikai skuba ir net neturi laiko kada tinkamai pavalgyti, todėl iš karto griebiasi greičiausio maisto, kad tik pasistiprintų“, „jaunimas visur skuba, todėl ir maistą renkasi paskubomis, nekreipdami dėmesio, ką valgo“, „greitas gyvenimo tempas verčia užkandžiauti greitu maistu“, „sveikai maitintis reikia laiko“)
- ✓ **nesveiko maisto pasiūlą** („maistas ruošiamas ne iš natūralių ingredientų“, „ nėra sveiko maisto“)
- ✓ **mokyklose siūlomo maisto mažą pasirinkimą** („nes mokyklose duoda neskaniai valgyti“, „mokykloje mažas pasirinkimas, nevysi viską mėgsta. Aš asmeniškai nevalgau mokykloje, tai yra prastas maistas, jokio pasirinkimo“)
- ✓ **nesveiko maisto reklamas** („daug nesveiko maisto reklamų per TV, o tai labai traukia jaunus žmones išmėginti, paragauti“).

Miego rodiklis – matuojamas valandomis, skirtomis vidutiniškai per parą miegui pastarąjį mėnesį, matuojamas 6 rangų skale, kuri kinta nuo „mažiau nei 6 val.“ iki „daugiau nei 9 val.“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

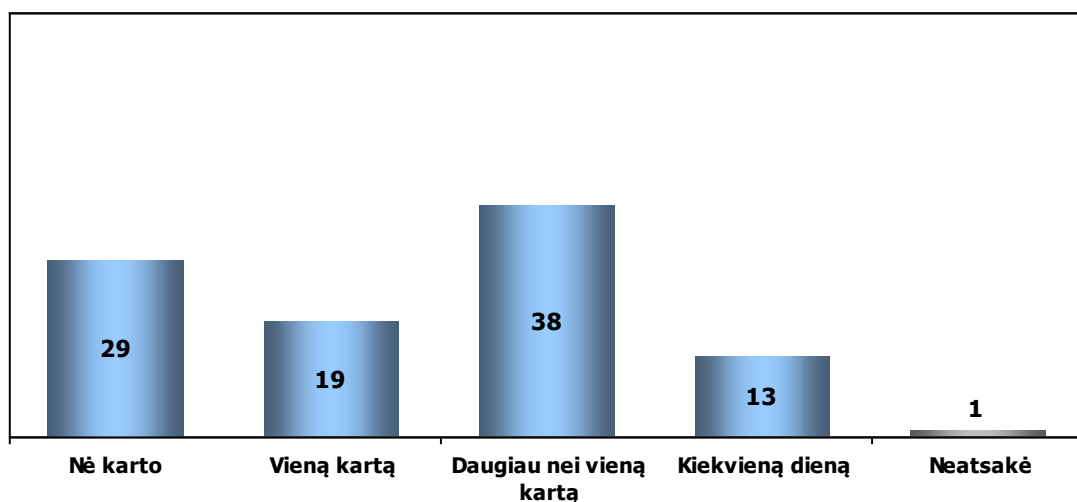

3.11.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal miego rodiklį (proc., N=400)

35 proc. tyrimo dalyvių per pastarąjį mėnesį miegojo po 7 val. per parą. 31 proc. miegojo po 8 val. 18 proc. – po 6 ar mažiau valandų. 15 proc. – 9 val. ar ilgiau (žr. 3.11.4 pav.).

Nustatyta silpna neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp miego rodiklio ir migdomųjų, raminamųjų vaistų vartojimo (Spearman'o $\rho = -0,142$, $p = 0,005$). Tai reiškia, kad tie, kurie mažiau miega, dažniau vartoja raminamuosius, migdomuosius vaistus. Taip pat nustatyta silpna teigiama miego rodiklio koreliacija su sportavimo dažniu per savaitę (Spearman'o $\rho = 0,116$, $p = 0,02$). Tai rodo, kad tie, kurie dažniau sportuoja, skiria daugiau laiko miegui. Ilgiau per parą pastarąjį mėnesį miegojo jauniausi (14-18m.) tyrimo dalyviai (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,013$).

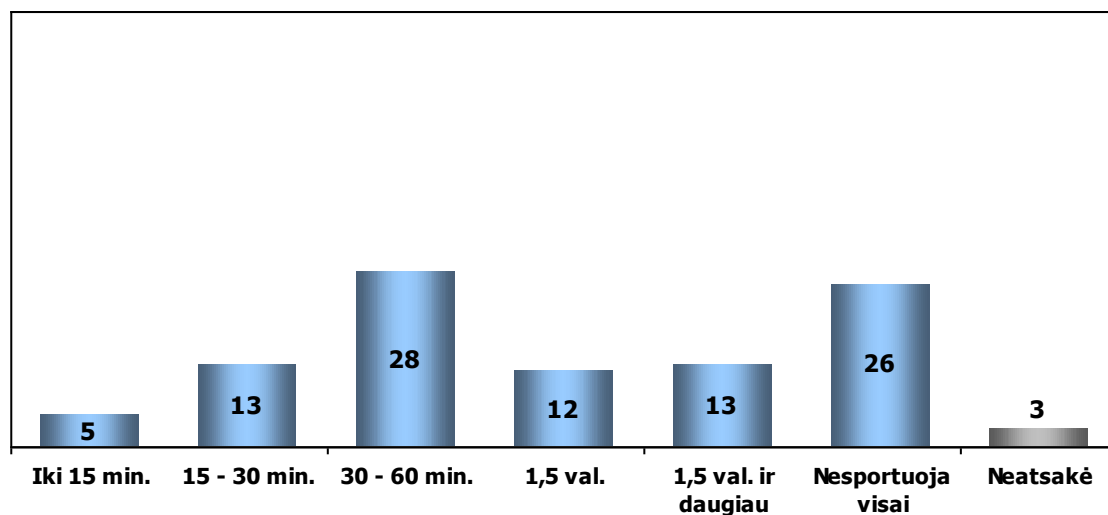
Fizinis aktyvumas matuojamas dviem rodikliais. Pirmas, kiek kartų per savaitę sportuoja, matuojamas keturių rangų skale nuo „niekada“ iki „kiekvieną dieną“. Antras, kiek vidutiniškai laiko vienu kartu sportuoja, šešių rangų skale nuo „nesportuju“ iki „1,5 h ir daugiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

3.11.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą kartais per savaitę (proc., N=400)

Pusė (51 proc.) respondentų sportuoja bent kelis kartus per savaitę. 19 proc. sportuoja kartą per savaitę. 29 proc. išvis nesportuoja. (žr. 3.11.5 pav.).

Nustatyta, kad per savaitę sportui daugiau laiko skiria vyrai (Pearson'o χ^2 testo $p=0,002$) ir jauniausi (24-29m.) tyrimo dalyviai (Pearson'o χ^2 testo $p=0,001$).

3.11.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą laiko trukme per dieną (proc., N=400)

28 proc. tyrimo dalyvių per dieną sportui skiria 30-60 min. 25 proc. – 1,5 val. ar daugiau. 18 proc. – iki pusvalandžio. (žr. 3.11.6 pav.).

Nustatyta vidutinio stiprumo neigiama koreliacija tarp sportavimo dažnių per savaitę ir per dieną (Spearman'o $\rho=-0,490$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie sportuoja rečiau, tam vienu kartu skiria daugiau laiko. Daugiausiai laiko sportui per dieną skiria vyrai (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$), jauniausi apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p=0,014$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearson'o χ^2 testo $p=0,032$).

Kokybinio tyrimo metu jaunuolių buvo paprašyta įvardyti bendraamžių mažo fizinio aktyvumo priežastis. 14-29 m. amžiaus apklaustieji mažą aktyvumą grindžia:

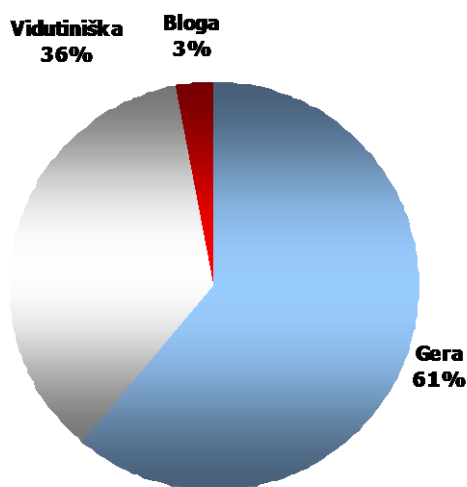
- ✓ **ilgo laiko praleidimu prie kompiuterio ir TV** („didelę dalį laisvalaikio praleidžia prie kompiuterio“, „dėl kompiuterių“, „dauguma yra priklausomi nuo kompiuterinių žaidimų“, „nes daug laiko praleidžia prie kompiuterio – namų darbų ruošimas, informacijos paieška, socialiniai tinklapiai ir kt.“)
- ✓ **sąlygų sportuoti stoka** („trūksta vietos, kur galėtų bet kada eiti sportuoti“, „mokykloje trūksta būrelių, nėra sąlygų atvykti, dėl to vaikai neturi galimybių sportuoti mokykloje“, „daugiau laiko praleidžiama prie kompiuterio nei sporto aikštynuose ar sporto salėse, kurių kaime taip pat trūksta“, „sporto klubuose brangu, ne visi turi pinigų tam“)
- ✓ **laiko trūkumu** („galbūt jiems trūksta laiko“, „per daug laiko skiria materialiams dalykams“, „sunkiai suderina laiką su studijomis ar darbu“)
- ✓ **motyvacijos stoka** („trūksta motyvacijos“, „nes jie mano, kad jiems geriau parūkyti arba apsvaigti nuo narkotikų“, „jaunimas daugiau mėgsta važinėti“)

automobiliais nei dviračiais", „jiems trūksta valios, noro", „jiems trūksta motyvacijos siekti užsibrėžto tikslo")

- ✓ **šėimos įtaka** („mano nuomone, tai daugiausiai šėimos įtaka, tradicijos", „kai kuriems vaikams per daug skiriama laisvo laiko: tėvai nesirūpina, nesidomi, kur jų vaikai, su kuo ir ką daro. Neturėdami vaikai ką veikti, pabando rūkyti, gerti ir pripranta, o vėliau tampa priklausomi nuo žalingų įpročių", „juos per mažai judina tėvai, per daug išlepino")

Jaunesnio (14-18 m.) amžiaus tyrimo dalyviai dar nurodė **nepasitikėjimą savimi, kitų kritikos baimę** („kompleksuoti, bijo kitų nuomonės, patyčių"), 19-29 m. amžiaus apklaustieji - **rodomo pavyzdžio trūkumą** („trūksta iniciatorių (lyderių), kurie skatintų jaunas žmones sportuoti").

Fizinės savijautos rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 4 indikatoriai apie patiriamus skausmus ar fizinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį jiems skaudėjo arba teko vartoti vaistus. Suminio fizinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 4 iki 16. Kur 4 reiškia blogą/silpną, o 16 – gerą fizinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė fizinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 4 iki 7), vidutiniška (nuo 8 iki 12) ir gera (nuo 13 iki 16) fizinė sveikata.

3.11.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinės savijautos rodiklį (proc., N=400)

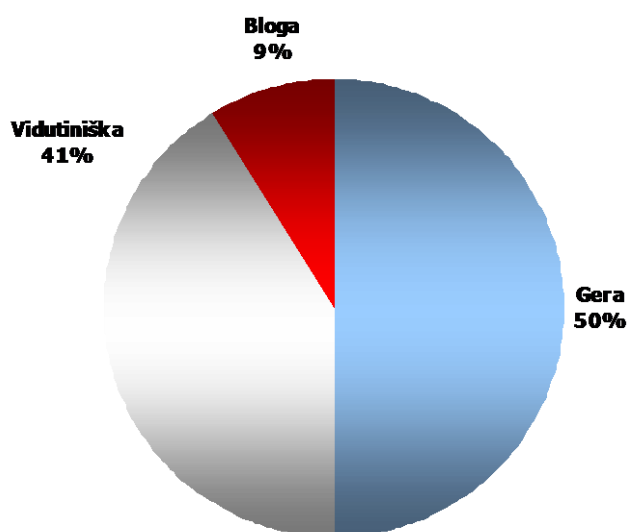
Vidutinė fizinės savijautos rodiklio reikšmė – 12,8. Šis rodiklis patenka tarp vidutinės ir geros fizinės sveikatos kategorijų.

61 proc. tiriamųjų nustatytas geras savijautos rodiklis. 36 proc. pasižymi vidutine fizine savijauta. 3 proc. būdinga bloga savijauta (žr. 3.11.7 pav.).

Gerą fizinę savijautą dažniau turi vyrai (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$).

3.12. Psichologinė savijauta

Psichinės savijautos suminis rodiklis - tai suminis rodiklis, kurį sudaro 8 indikatoriai apie įvairius emocinius, psichinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį juos kankino nerimas, nemiga, liūdesys ir pan. Suminio psichinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 32. Kur 8 reiškia blogą/silpną, o 32 – gerą psichinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė psichinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 8 iki 16), vidutiniška (nuo 17 iki 24) ir gera (nuo 25 iki 32) psichinė sveikata.

3.12.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal psichinės savijautos suminį rodiklį (proc., N=400)

Vidutinė psichinės savijautos suminio rodiklio reikšmė – 23,9, reiškianti vidutinę psichinę Kėdainių rajono jaunuolių savijautą.

41 proc. moksleivių per pastarąjį mėnesį susidūrė su juos kankinančiu nerimu, nemiga, liūdesiu. 50 proc. šiuo atžvilgiu jaučiasi gerai. 9 proc. pasižymi bloga psichine savijauta (žr. 3.12.1 pav.).

Nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp psichinės savijautos ir sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearman'o $p=0,149$, $p=0,003$). Tai reiškia, kad kuo jaunimas sveikiau maitinasi, tuo geresnė jo psichinė savijauta. Taip pat nustatyta vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp psichinės ir fizinės savijautos rodiklių (Spearman'o $p=0,448$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie geriau jaučiasi fiziškai, taip pat geriau jaučiasi ir psichiškai.

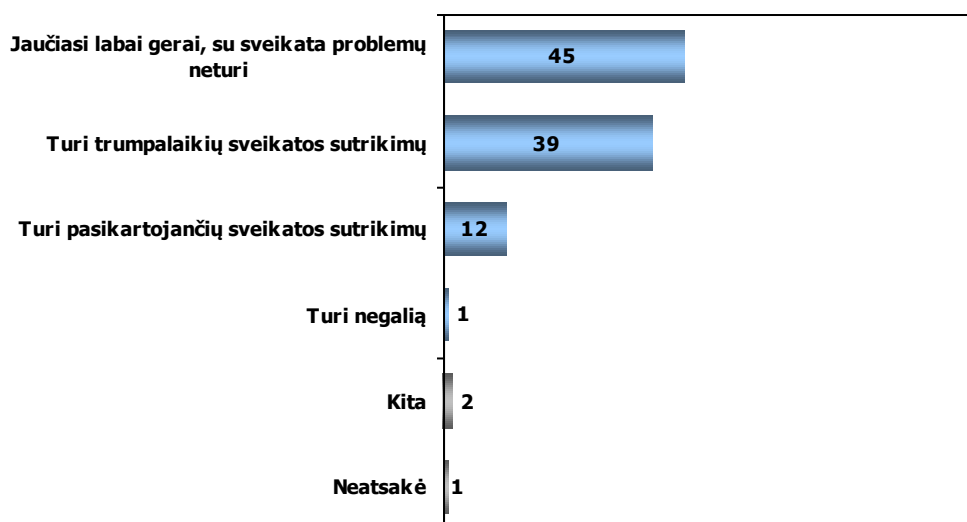
Kokybiniame tyrime dalyvavę 14-29 metų jaunuoliai mano, kad psichologinę jaunuolių savijautą gali pagerinti:

- ✓ **draugiška aplinka** („reikia daugiau tolerancijos įvairiose situacijose“, „gerinti mikroklimatą mokyklose, parodyti, kad visi mes esame žmonės, o mokytojai - draugai“, „norime būti suprasti aplinkinių“, „netrukdyti, tada jie patys pasijus psichologiškai gerai“, daugiau dėmesio skirti į mokykloje/ universitete vyraujančią

atmosferą, atkreipti dėmesį į skriaudžiamus asmenis mokykloje ir už jos ribų", „užtikrinti saugią aplinką, kurioje jaunas žmogus jaustųsi socialiai gerai", „sukurti tolerantišką aplinką")

- ✓ **aktyvios veiklos/ bendravimo skatinimas** („neleisti jiems užsisėdėti namuose, skatinti būti aktyviais piliečiais, domėtis, kurti, ieškoti ir atrasti", „daugiau bendrauti realiai, o ne sms žinutėmis")
- ✓ **socialinės akcijos** („kad jaustųsi gerai, manau, reiktų vis aiškinti, kad mes vienodi. Organizuoti daugiau akcijų, kuriose vaikai visi gerai jaustųsi ir bendrautų tarpusavyje")
- ✓ **pasitikėjimo savimi/ savivertės ugdymas** („reikia suteikti jiems pasitikėjimo savimi", „tėvai, mokytojai, jų aplinkos žmonės turėtų skatinti jaunimą būti drąsesniems, parodyti pasitikėjimą jų atžvilgiu", „apsilankyti pas psichologą")
- ✓ **aiški ateities perspektyva** („jaunuoliams reikia užtikrintos ateities", „jauni žmonės jaučia įtampą, nerimą dėl ateities, tai ir sukelia psichologinių problemų. Todėl labai svarbu jaunam žmogui jausti tvirtą pagrindą po mokyklos, po studijų").
- ✓ **sąlygų sukūrimas jaunimui dirbti, turėti nuosavą būstą, kurti šeimą** („duoti jiems darbo ir kur gyventi. Reikia suprasti jaunus žmones, kad jie taip pat nori gerai gyventi", „suteikti sąlygas sukurti šeimą, įsigyti būstą")
- ✓ **pokyčiai švietimo sistemoje** („supaprastinti švietimo sistemą ir reikalavimus mokykloje", „mokykloje įvesti psichologijos pamoką")

Sveikatos būklės subjektyvus rodiklis matuojamas 4 rangų skale, kuri kinta nuo „jaučiatės labai gerai, su sveikata problemų neturite“ iki „turite negalią“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

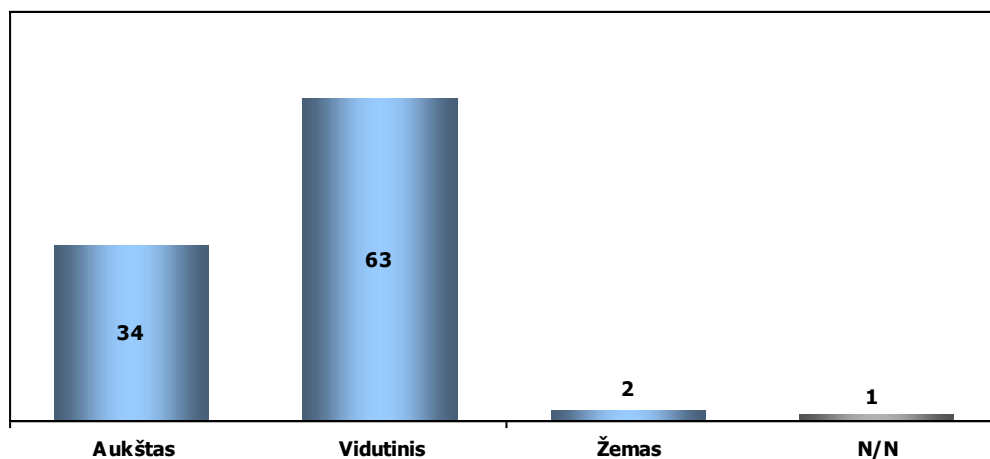

3.12.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sveikatos būklės subjektyvų rodiklį (proc., N=400)

Didžioji dalis tiriamųjų jaučiasi labai gerai (45 proc.) arba turi trumpalaikių sveikatos sutrikimų (39 proc.). 12 proc. apklaustųjų teigė turintys pasikartojančių sveikatos sutrikimų, 1 proc. – negalią (žr. 3.12.2 pav.)

Labai gerai dažniau jaučiasi vyrai (Pearson'o χ^2 testo $p=0,002$) ir jauniausi apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p<0,001$).

Savęs vertinimo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 10 indikatorių, išreiškiančių tiriamųjų suvokimus apie save, savo vertę, pasitenkinimą savimi ir pan. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, ar jie sutinka su juos apibūdinančiais teiginiais. Suminio savęs vertinimo rodiklio reikšmės kinta nuo 10 iki 40. Kur 10 reiškia žemą, o 40 – aukštą savivertę, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnė savivertė. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 10 iki 20), vidutinis (nuo 21 iki 30) ir aukštas (nuo 31 iki 40) savęs vertinimas.

3.12.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savęs vertinimo rodiklį (proc., N=400)

Savęs vertinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 29,1. Tai parodo, kad Kėdainių rajono jaunimo savęs vertinimo rodiklis yra vidutinis.

63 proc. apklausos dalyvių buvo priskirti vidutinio savęs vertinimo kategorijai. 34 proc. pasižymėjo aukštu pasitikėjimo savimi balu. 2 proc. tiriamųjų nustatytas žemas savęs vertinimo rodiklis. (3.12.3 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp savęs vertinimo ir psichinės sveikatos (Spearman'o $p=0,274$, $p<0,001$) rodiklių. Tai reiškia, kad kuo geresnė jaunimo fizinė sveikata, tuo geriau jis linkęs save vertinti. Taip pat nustatyta silpna statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp savęs vertinimo ir sveikų valgymo įpročių (Spearman'o $p=0,169$, $p=0,001$) rodiklių. Tai rodo, kad geriau save vertinantys jauni žmonės sveikiau maitinasi. Save geriausiai vertina jauniausi (14 – 18 m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p=0,006$).

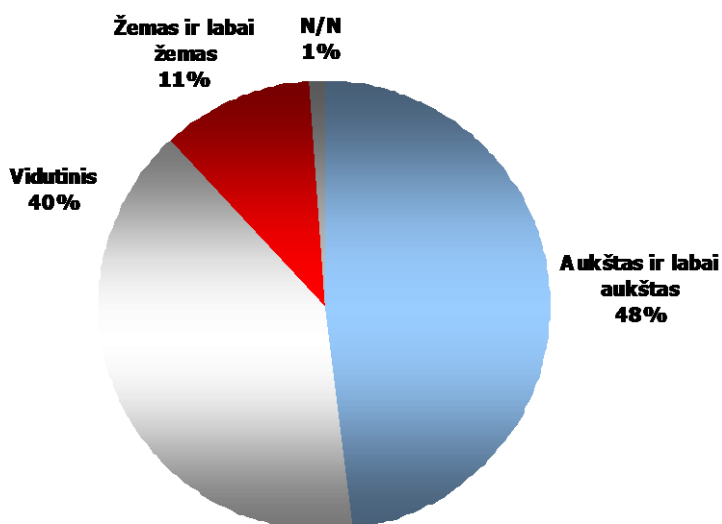
Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14-18 m. amžiaus jaunuolių prasto požiūrio į save priežastys:

- ✓ **aplinkinių neigiamas vertinimas** (*"tai gali būti įžeidimų, netolerantiško elgesio pasekmės", "dėl kitų žmonių elgesio su jais", "juos menkina kiti, <...> jei kitų požiūris neigiamas, tai ir jaunuolis į save žiūri neigiamai", "daug kas save menkina, nes sulaukia kritikos iš aplinkinių. Tuomet jie praranda pasitikėjimą savimi", "nes jie yra nuvertinami", "nes juos smerkia aplinkiniai, net mokytojai", "kiti žmonės jį nuvertina ir jis jau net savimi pradeda nepasitikėti"*)
- ✓ **neišugdytas pasitikėjimas savimi** (*"gal todėl, kad nepasitiki savimi", "nes mano, kad taip nepadarytų arba tingi daryti"*).

- ✓ **savirealizacijos trūkumas** („manau, kad jie dar neranda srities, kur galėtų save realizuoti“).
- 19-29 m. amžiaus tyrimo dalyviai įvardino:
- ✓ **aplinkinių paramos trūkumą** („nes gyvenimas nėra lengvas ir žmogus, ypač jaunas, suklupęs vieną kartą, sunkiai atsitiesia, jei negauna pagalbos iš šalies“, „iš aplinkinių neįsijaučia paramos“)
 - ✓ **nepasitikėjimą savimi** („trūksta pasitikėjimo savimi, nes daugelis suaugusiųjų į jauną žmogų žiūri kaip į problemą, o ne kaip į lygiavertį partnerį“, „neturi savivertės“, „jiems stinga pasitikėjimo savimi“)
 - ✓ **finansinius/ su darbu susijusius sunkumus** („finansinės problemos ir pinigų trūkumas išskiria tave iš bendraamžių būrio“, „nedirbantis jaunas žmogus jaučiasi priklausomas nuo tėvų ir globėjų, todėl ir jaučiasi blogai“, „jie negali susirasti darbo arba įsidarbina ir po 2 mėnesių būna atleidžiami, nes, pasak darbdavio, nepraeina bandomojo laikotarpio, nors vėliau vėl į tą vietą priima kitą žmogų“)
 - ✓ **šeimoms įtaką** („dėl tėvų auklėjimo klaidų“)
- Kėdainių r. savivaldybės 14-29 m. amžiaus jaunimas kaip priemones, galinčias padėti pakeisti jaunimo požiūrį į save, nurodo:
- ✓ **savivertės ugdymą** („nenuvertinti savęs“, „jie turi pabandyti žiūrėti į save iš šalies“, „pasitikėti savimi ir atskleisti visas savo galimybes“, „pasitikėti savimi tegu pradeda“, „negalvoti, kad nieko nemoka, nesugeba dirbti“, „reikia būti stipriam ir nenuleisti rankų, jei kas nors nepasiseka“)
 - ✓ **pastangas apginti save/ savo poziciją** („nenusileisti, kai iš tavęs šaiposi“, „reikia mokėti kovoti už save, savo šeimą“)
 - ✓ **kitų neigiamo vertinimo ignoravimą** („stengtis nekreipti dėmesio į patyčias“, „neklusyti, ką sako kiti žmonės apie juos“, „pirmiausia nekompleksuoti ir nebijoti kitų nuomonės“, „mažiau kreipti dėmesio į kitų kalbas“)
 - ✓ **buvimą aktyviais** („ieškoti ir atrasti, dirbti, bendrauti, keliauti ir apskritai gyventi gyvenimą“, „užsiimti sau patinkančia veikla“, „būti drąsiems ir dalyvauti įvairiose akcijose“, „mažiau tinginiai, ieškoti turiningo užimtumo“, „būti aktyvesniais, dalyvauti visuomeninėje veikloje, kuri suteikia daugiau pasitikėjimo savimi, kur galima išmokyti daug naujų dalykų, kurie vėliau gali praveisti gyvenime“, „išbandyti save įvairiose srityse, tam, kad sužinotum, ką gyvenime nori veikti“, „susirasti daugiau bendraminčių, įsirašyti į organizacijas, būrelius“)
 - ✓ **psichologinę pagalbą** („kreiptis į psichologą“)
 - ✓ **požiūrio keitimą** („reikia būti optimistu“, „reikia išmokyti į žmones ir aplink supantį pasaulį žiūrėti teigiamai, nors kartais tai daryti būna labai sunku. Bet vis tik teigiamas požiūris į aplinką suteikia pasitikėjimo“).

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie tam tikras palaikymą išreiškiančias patirtis iš šeimos narių, kurie rodo, kad tiriamasis gyvena jį palaikančioje, pripažįstančioje, mylinčioje ir vertinančioje namų aplinkoje. Kiekvienas indikatorius vertinamas trijų rangų skale, tiriamieji prašomi nurodyti kaip dažnai per paskutines 30 dienų jų šeimos nariai (globos namų darbuotojai) išvardytais būdais išreiškė palaikymą. Rodiklis netaikomas tiems tiriamiesiems, kurie gyvena vieni. Suminio socialinio palaikymo šeimoje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 21. Kur 7 reiškia socialinio palaikymo šeimoje trūkumą, o 21 reiškia stipriai išreikštą socialinį palaikymą

šeimoje, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš šeimos narių. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas ir labai žemas (nuo 7 iki 12), vidutinis (nuo 13 iki 17) ir aukštas ar labai aukštas (nuo 18 iki 21) socialinis palaikymas šeimoje.

3.12.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimos narių socialinio palaikymo rodiklį (proc., N=368)

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio vidutinė reikšmė – 16,6. T.y. – vidutinis šeimos narių / globėjų palaikymo rodiklis.

Prie grupės, pažymintios aukštu / labai aukštu šeimos narių socialinio palaikymo lygiu priskirtini 48 proc. apklaustųjų, prie vidutiniu – 40 proc., prie žemu ir labai žemu – 11 proc. (žr. 3.12.4 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio ir fizinės savijautos (Spearman'o $\rho=0,125$, $p=0,017$), psichinės savijautos (Spearman'o $\rho=0,233$, $p<0,001$) bei savęs vertinimo (Spearman'o $\rho=0,178$, $p=0,001$) rodiklių. Tai reiškia, kad kuo jaunimas susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo, tuo geriau psichiškai ir fiziškai jaučiasi bei save vertina. Aukšto ir labai aukšto šeimos narių socialinio palaikymo dažniau susilaukia moterys (Pearson'o χ^2 testo $p=0,015$), ir kaimo vietovių gyventojai (Pearson'o χ^2 testo $p=0,025$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 19-29 m. amžiaus jaunuoliams šeimoje, siekiant išlaikyti darną, svarbiausia:

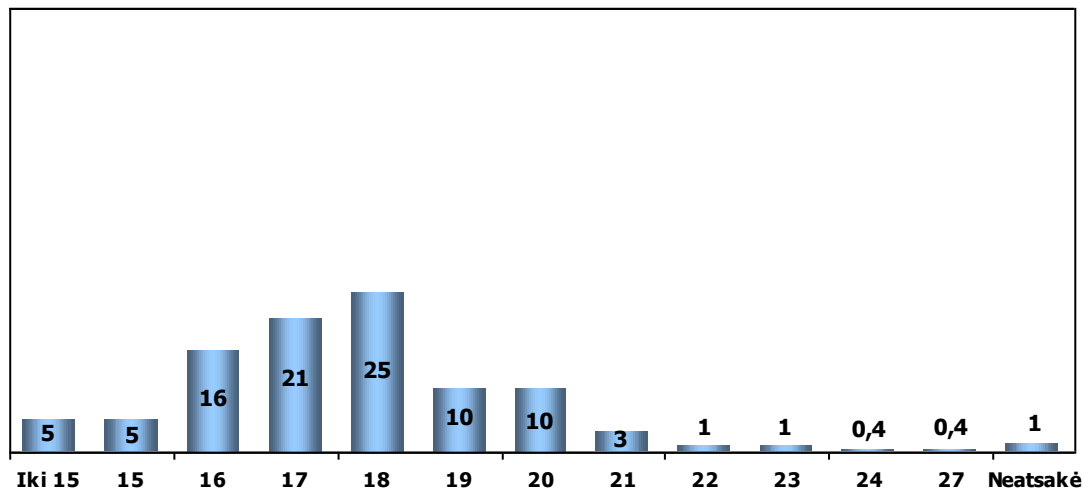
- ✓ tėvų ir vaikų tarpusavio santykiai
- ✓ pasitikėjimas
- ✓ atsakomybė
- ✓ pagarba
- ✓ bendravimas
- ✓ abipusis supratimas
- ✓ šeimos vertybių darna
- ✓ pakankamos finansinės lėšos
- ✓ savas būstas

- ✓ darbas
- ✓ kantrybė
- ✓ meilė
- ✓ tolerancija.

3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas

Šią grupę sudaro lytinės elgsenos rodikliai: lytiniai santykiai, kontracepcijos naudojimas, lytinių partnerių skaičius ir pirmų santykių amžius, nuostatos į abortus, ikivedybinius lytinius santykius ir santuoką.

Pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklis – metai, kada turėjo pirmus lytinius santykius, atsakyti jei tokius turėjo. Pateikiamas pirmų lytinių santykių amžiaus vidurkis bei pasiskirstymas pagal metus, kada turėjo pirmuosius lytinius santykius.

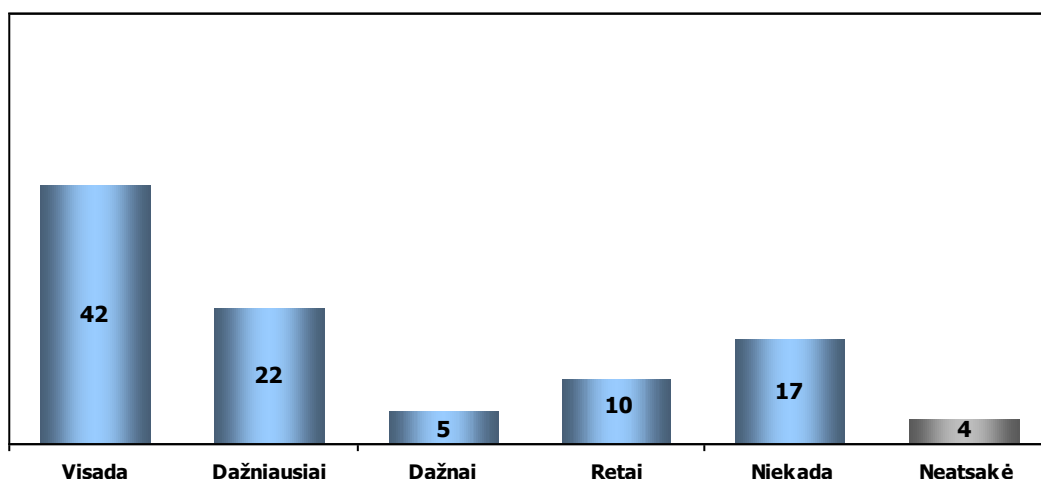
3.13.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklį (proc., N=225)

Lytinių santykių turėję nurodė 56 proc. respondentų. Vidutinis pirmų lytinių santykių amžius – 17,6 metų.

Dauguma respondentų lytinį gyvenimą pradėjo 16 - 18 metų (62 proc.). 10 proc. respondentų lytinius santykius pradėjo jaunesni, 26 proc. – nuo 19 metų ir vėliau. (žr. 3.13.1 pav.).

Lytinių santykių dažniau yra turėję vyriausi (24 – 29 m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$).

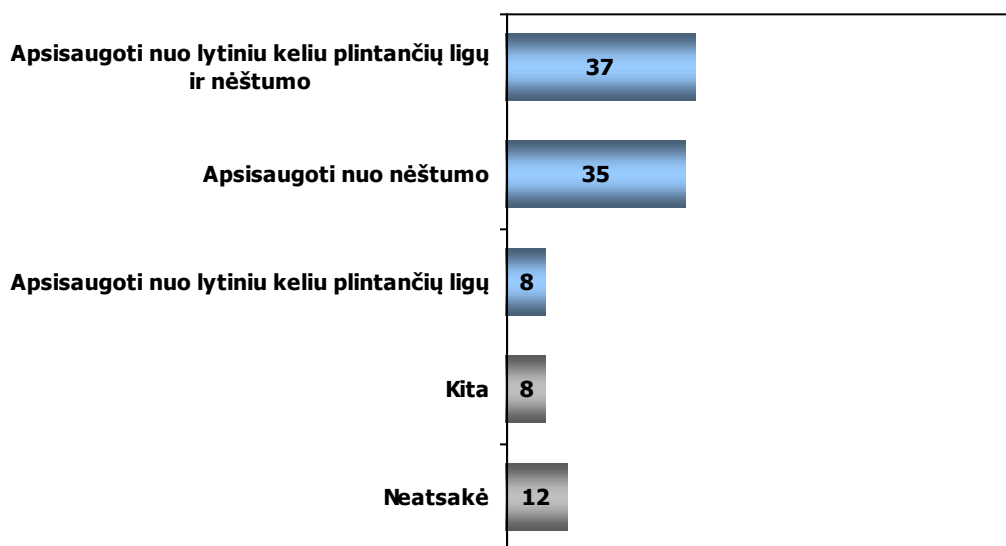
Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu, matuojama 5 rangų skale pagal dažnumą, nuo „visada“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

3.13.2 paveikslas. Naudojimas kontracetinėmis priemonėmis lytinių santykių metu (proc., N=225)

42 proc. kontracetinėmis priemonėmis lytinių santykių metu naudojasi visada, 22 proc. – dažniausiai, 5 proc. – dažnai. 10 proc. respondentų nurodė, kad kontracetinėmis priemonėmis naudojasi retai, 17 proc. – jomis išvis nesinaudoja (3.13.2 pav.).

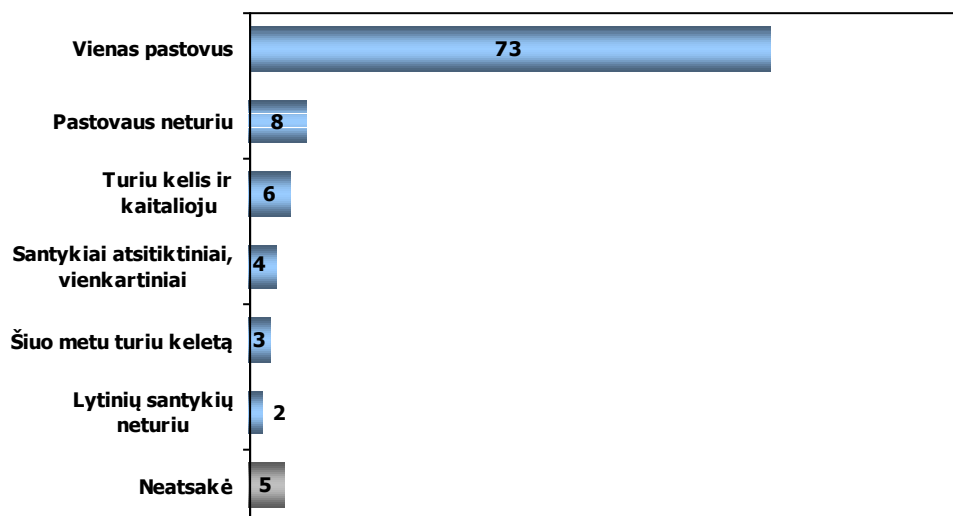
Kontracetinių priemonių naudojimo priežastys, pateikiamos 3 priežastys ir galimybė įrašyti savo variantą, leidžiama rinktis viena iš variantų. Pateikiamas tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

3.13.3 paveikslas. Kontracetinių priemonių naudojimo priežastys (proc., N=225)

Pagrindinės kontracetinių priemonių naudojimo priežastys: apsauga nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei nėštumas (37 proc.) arba nėštumas (35 proc.). 8 proc. nurodė tik apsaugą nuo lytiniu keliu plintančių ligų (žr. 3.13.3 pav.).

Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas. Prašoma pasirinkti tinkamą variantą. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

3.13.4 paveikslas. Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas (proc., N=225)

Didžioji dalis nurodė, kad turi vieną pastovų partnerį (73 proc.). 8 proc. teigė, kad pastovaus partnerio neturi. 9 proc. šiuo metu turi kelis partnerius. Atsitiktinių, vienkartinių santykių pareiškė turintys 4 proc. apklaustųjų (žr. 3.13.4 pav.).

Vieną pastovų lytinį partnerį dažniau turi moterys (Pearson'o χ^2 testo $p < 0,001$) ir vyriausi (24 – 29 m.) apklaustieji (Pearson'o χ^2 testo $p = 0,049$).

Kokybinio tyrimo metu informantų buvo teiraujama, ką galima patobulinti/ sukurti, kad jaunuoliams netrūktų informacijos apie lytinius santykius (19-29 m. amžiaus tyrimo dalyvių klausama apie lytinius santykius ir šeimos planavimą). Jaunesnė (14-18 m.) apklaustųjų grupė įvardino:

- ✓ **švietimo mokyklose poreikį** („manau, kad praverstų lytinio švietimo programos mokyklose“, „mokyklose įvesti daugiau pamokų apie lytinį švietimą“, „galėtų per kažkurią pamoką mokytojos aiškinti apie tai“, „į metus bent porą kartų turėtų būti lytinio švietimo pamoka“, „mokytojai apie tai turėtų kalbėti drąsiai“).

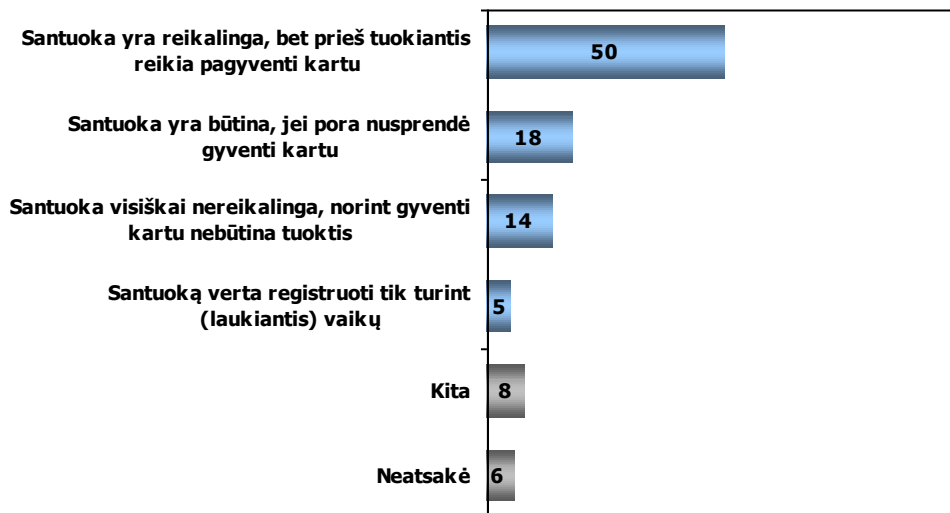
Kita vertus, kokybinio tyrimo metu pastebima tendencija, jog dalis jaunesnio amžiaus (14-18 m.) jaunuolių **neigia informacijos apie lytinius santykius trūkumą** ir nemano, kad papildomos švietimo priemonės yra reikalingos („nemanau, kad tokios informacijos dabar trūksta“, „manau, informacijos mokiniai gauna per biologijos pamokas, taip pat gali viską rasti internete“, „šiuo metu tikrai tos informacijos netrūksta. Daug kalbama mokyklose, pilna informacijos internete, net per radiją dažnai vyksta pokalbiai apie tai“, „praktiškai visi yra supažindinti“, „jie patys turi domėtis“).

Vyresnio amžiaus (19-29 m.) informantai kaip priemones, užtikrinančias informacijos apie lytinius santykius bei šeimos planavimą pakankamumą, taip pat kaip ir jaunesnieji tyrimo dalyviai akcentavo:

- ✓ **informacijos platinimą mokyklose** („keisti biologijos vadovėlius“, per biologijos pamokas plačiau apie šiuos santykius šnekėti“, „mokyklose svarbu apšviesti jaunimą šiais klausimais. Kiekvienoje mokykloje turėtų būti stiprus psichologas, į kurį galėtų kreiptis bet kuris jaunuolis, prireikus pagalbos“, „daugiau dėmesio lytiniam švietimui skirti mokykloje ar net aukštojoje mokykloje“, „mokyklose reikėtų įvesti papildomą pamoką arba per klasės susirinkimus kalbėti ir diskutuoti šia tema, pasikviesti šios srities specialistus“)

Kita vertus, vyresnio amžiaus informantai pabrėžė ir **šeimoms vaidmens svarbą** („visko pradžia yra šeima, todėl bendravimas tarp tėvų ir vaikų yra labai svarbus“, „reikia informuoti tėvus, kad jie daugiau kalbėtų su tėvais“).

Nuostatos santuokos atžvilgiu, pateikiami keturi teiginiai apie tai, kada ir kodėl reiktų susituokti. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų pasirinkimus.

3.13.5 paveikslas. Nuostatos santuokos atžvilgiu (proc., N=400)

50 proc. Kėdainių rajono jaunuolių linkę manyti, kad santuoka yra reikalinga, bet prieš tuokiantis reikia pagyventi kartu. 18 proc. mano, kad norint gyventi kartu santuoka yra būtina. 14 proc. teigia, kad norint gyventi kartu santuoka visiškai nereikalinga, 5 proc. laikosi nuomonės, kad santuoka reikalinga tik turint (laukiantis) vaikų.

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS KĖDAINIŲ RAJONO SAVIVALDYBEI

Situacija pagal mokinių savijautą mokykloje, jų gebėjimus spręsti iškylančias problemas vertintina kaip gera ar labai gera. Panašiai vertintinas ir saugumo jausmas mokyklose. Vis dėlto kas penktas moksleivis mokykloje jaučiasi vidutiniškai. Pastebėta, jog, kuo geriau moksleiviai sugeba įveikti problemas mokykloje, tuo geriau jie save vertina ir apskritai geriau jaučiasi.

Kaip vieną pagrindinių savijautą mokykloje lemiančių veiksnių kokybinio tyrimo dalyviai nurodė fizinį bei emocinį smurtą (patyčias).

Ne pamokų metu moksleiviai dažnai gali naudotis stadionu, tačiau uždaros mokyklos patalpos jiems prieinamos rečiau.

Rekomenduotina daugiau dėmesio skirti saugios aplinkos mokykloje kūrimui – daugiau dėmesio skirti mokytojų – mokinių tarpusavio santykių bei smurto, patyčių apraiškų mokyklose problemoms spręsti. Atsižvelgiant į sunkią didelės dalies jaunimo materialinę padėtį, sudaryti sąlygas išnaudoti mokyklos infrastruktūrą aktyviam jaunuolių laisvalaikio praleidimui (aktų, sporto salės ir pan.).

Daugumos studijuojančių jaunuolių pasitenkinimas studijomis bei gebėjimas įveikti iškylančius sunkumus yra geras ar labai geras. Pastebėta, jog šiuos gebėjimus teigiamai veikia jaunuolių šeimos narių socialinis palaikymas.

Studijos užsienyje yra dažniau suvokiamos kaip galimybė spręsti dabartines problemas, o ne įvairiapusiškesnio išsilavinimo siekimas – studijuoti užsienyje dažniau ketina tie, kurie sunkiai susitvarko su jomis Lietuvoje.

Studijuojančių jaunuolių įsitraukimas į savivaldos procesus vidutinis.

Rekomenduotina skatinti jaunimą studijuoti aukštosiose mokyklose iškart po vidurinio išsilavinimo įgijimo – tuomet studijų procesas sklandesnis, jaunuoliai sėkmingiau sprendžia problemas nei vyresnio amžiaus studentai, kuriems tenka derinti studijas ir (dažnai) darbą bei šeimą.

Dauguma dirbančių savivaldybės jaunuolių yra samdomi darbuotojai, dirbantys pilną darbo dieną. Tik apie 56 proc. jaunuolių dirba pagal specialybę. Tai lemia itin silpnas jaunuolių domėjimasis profesija. Tai būdinga tiek mokyklinio amžiaus respondentams, tiek studijuojantiems jaunuoliams, tiek dirbančiam jaunimui. Ši tendencija daro didelę įtaką tolesniam jaunuolių profesinės karjeros vystymuisi bei mažina perspektyvas darbo rinkoje. Labiau profesija besidomintys respondentai dažniau pasirenka darbą pagal specialybę ir yra mažiau linkę keisti darbo vietą. Jiems įsidarbinant svarbesnis įgytas išsimokslinimas.

Daugumai dirbančiųjų darbdaviai sudaro sąlygas mokytis ir tobulėti, su problemomis darbe susidorojama gerai arba vidutiniškai.

Turintys darbą jaunuoliai dažniausiai darbo vietos keisti neketina. Ketinantys keisti darbą tokio motyvo priežastimi dažniausiai įvardija mažą atlyginimą. Ketinantys išvykti į

kitą miestą (dažniausiai didmiestį) tai dažniau motyvuoja didesnėmis galimybėmis pasirinkti darbą, svarstantys apie emigraciją – didesnėmis uždarbio galimybėmis.

Nedirbantys jaunuoliai darbo ieškosi pirmiausia per darbo biržą. Lietuvoje dažniausiai ieškoma darbo pagal specialybę, užsienyje – tik gerai apmokamo.

Su verslumo politika susipažinę 17 proc. jaunuolių. 13 proc. mano, kad Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti savo verslą.

Rekomenduotina stiprinti jaunimo profesinį orientavimą visuose lygmenyse, ypatingą dėmesį skiriant moksleiviams. Specialūs užsiėmimai turėtų skatinti moksleivius pažinti savo pomėgius, patrauklias veiklos sritis, taip pat analizuoti ir atrasti savąsias kompetencijas. Tokio pobūdžio savianalizės pratimai/ užduotys/ „žaidimai“ turėtų būti papildomi bendra informacija apie konkrečias studijų galimybes Lietuvos aukštojo mokslo švietimo sistemoje bei jų pritaikymą profesinėje veikloje šalies darbo rinkoje. Moksleivių supažindinimas su konkrečiais sėkmingos karjeros pavyzdžiais taip pat skatintinas. Tuo tikslu mokyklose gali būti organizuojami susitikimai su profesinių aukštumų pasiekusiais buvusiais moksleiviais ar verslo (darbdavių) atstovais, galinčiais pateikti praktinių pavyzdžių apie domėjimosi specialybe svarbą.

Taip pat rekomenduotina keisti jau studijuojančio jaunimo požiūrį į išsilavinimą ir darbą (itin gajus mitas „darbą galima gauti tik per pažįstamus“) bei didinti jaunimo verslumo skatinimo programų žinomumą bei prieinamumą

Svarbiausi turiningą laisvalaikį ribojantys faktoriai – finansų trūkumas, didelis mokslo krūvis bei laisvalaikio formų skurdus pasirinkimas. Nors dauguma jaunų žmonių yra patenkinti savo laisvalaikiu, lėšos yra pagrindinis faktorius, ribojantis jų laisvalaikio realizavimo galimybes. Tai ypač aktualu vyresnio amžiaus jaunuoliams, turintiems daugiau išlaidų kitoms reikmėms (būstas, vaiko priežiūra ir t.t.).

Dauguma jaunimo įvardintų problemų yra objektyvaus pobūdžio ir savivaldybės tiesioginės galimybės jas pakeisti yra ribotos. *Rekomenduotina* remti NVO rengiant paraiškas jaunimo užimtumo projektams finansuoti, išnaudoti NVO kūrybinį potencialą siekiant maksimalios nevyriausybininkų kūrybinio potencialo ir savivaldybės finansinio palaikymo efektyvumo bei sinergijos.

Taip pat rekomenduotina sudaryti sąlygas nemokamų renginių jaunimui organizavimui. Savivaldybėje veikiančios su jaunimu dirbančios organizacijos gali kviesti jaunosius menininkus, saviveiklininkus nemokamai naudotis organizacijos patalpomis (ar lauko erdve) savo renginiams, pristatymams ar kitokiai meninei veiklai. Tokiu būdu būtų skatinamas tiek apskritai jaunimo iniciatyvumas, kūrybinė veikla, savirealizacija, tiek sudaromos sąlygos jų bendražamčiams nemokamai leisti laisvalaikį, pažinti įvairesnes laisvalaikio leidimo formas. Ši sintezė gali būti skatinama organizuojant simbolinius įdomiausios jaunimo laisvalaikio formos konkursus ar rinkimus.

Jaunimo santykiai su draugais labiau apibrėžiami kiekybiniais, o ne kokybiniais parametrais – jaunuoliai turi daug draugų (du ir daugiau artimų draugų), lengvai mezga naujas pažintis, tačiau tik apie 38 proc. jaunuolių gali pasigirti aukšta santykių su draugais

kokybe. Išryškėja jaunesnio amžiaus (14-18 m.) jaunuolių bei vaikinų polinkis į labiau paviršutiniškus santykius. Su draugais įprasta leisti laisvalaikį, plėsti interesus, lavinti bendravimo įgūdžius, rečiau ieškoma emocinio palaikymo. Nors bendras socialinio palaikymo rodiklis aukštas, galime teigti, kad jį apsprendžia labiau „paviršutiniai“ bendravimo aspektai.

Rekomenduotina atkreipti su jaunimu dirbančių psichologų, socialinių darbuotojų dėmesį į rizikos grupę – 14-18 metų jaunuoliai, ypač vaikinai, neturintys tvirto socialinio palaikymo šeimoje (asocialios šeimos, emigravę tėvai ir pan.) – šie jaunuoliai gali būti itin lengvai socialiai ir psichologiškai pažeidžiami.

Rizikingoje kaimynystės aplinkoje gyvena net 39 proc. apklaustųjų, o daugumos respondentų pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis vidutinis.

Kokybinio tyrimo metu dažniausiai įvardijamos kaimynystės problemos: nepakankamai išplėtota infrastruktūra, pramogų vietų stygius, jaunimo žalingi įpročiai, emocinis smurtas.

Dauguma jaunuolių gyvena su tėvais ar savo šeima/ partneriu. 8 proc. gyvena vieni.

Pagrindiniai finansavimo šaltiniai yra tėvų parama bei uždarbis. 35 proc. apklaustųjų pajamos neviršija 500 litų per mėnesį.

Finansinė gerovė – vienas dažniausiai kokybinio tyrimo metu akcentuotų veiksnių, užtikrinančių geras gyvenimo sąlygas. Taip pat minėta nuosava gyvenamoji vieta, tarpusavio santykiai šeimoje, gera sveikata bei aplinkos draugiškumas.

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai pasižymi itin silpnu pilietiniu aktyvumu. Tai pažymėtina tiek apie domėjimąsi politika, tiek apie dalyvavimą įvairiose pilietinėse ar savanoriškose akcijose, nevyriausybinių organizacijų veikloje, projektuose. Toks vidutinis aktyvumas būdingas ir aplinkiniams, esantiems jaunimo aplinkoje.

12 proc. dalyvauja NVO veikloje, 8 proc. priklauso neformaliai grupei ar stiliui. Nors įsitraukimas nėra didelis, bendrai jaunų žmonių nuostatos politinio-pilietinio-socialinio aktyvumo atžvilgiu gana pozityvios – jaunimas jaučiasi laisvas pilietiškai, palankiai vertina žmones, dalyvaujančius visuomeninėje veikloje.

Silpną jaunimo pilietinį aktyvumą iš esmės lemia tai, jog supanti aplinka taip pat pasižymi pasyvumu. Apskritai, jaunuoliai neigiamos nuostatos dėl dalyvavimo pilietinėse veiklose neturi, tačiau stokoja iniciatyvos. Todėl jaunimas pirmiausia turi būti skatinimas iš šalies, t.y. per įvairaus profilio jaunimo organizacijas, nevyriausybines organizacijas ar savivaldos organus. Tai gali būti atliekama per neformalias jaunimo saviveiklos grupes, kviečiant jas plačiau komunikuoti savo veiklą (nebūti „uždaru draugų klubu“) bei atlikti konkrečius savanorystės projektus įtraukiant savivaldybės bendruomenę. Tokio tipo projektus *rekomenduotina* vykdyti ir mokyklose, siekiant diegti pilietiškumo nuostatų

vystymą kuo jaunesniame amžiuje. Įvairūs konkursai tarp mokyklų, orientuoti į savanorystę (pvz., didžiausio aplinkos ploto sutvarkymas, daugiausia labdaros surinkimas), gali duoti teigiamą rezultatą.

82 proc. jaunuolių kasdien naudojami internetu. Likusieji tai daro bent kelis kartus per savaitę.

Rekomenduojama išnaudoti internetą kaip svarbiausią komunikacinį kanalą regiono jaunimo politikos formavime bei kasdieninių iššūkių ir problemų sprendime.

Tyrimo duomenys rodo, jog alkoholio vartojimas yra labiausiai paplitęs žalingas jaunų žmonių įprotis. Kokybinio tyrimo dalyviai alkoholizmą taip pat įvardija kaip vieną didžiausių bendraamžių problemų. Vis dėlto tyrimo metu nustatytos alkoholio vartojimo grėsmės tikslinei grupei yra sąlyginės, nes tyrimo išėties taškas buvo paties respondento sąmoningas savęs vertinimas.

Dažniau alkoholį vartojantys ir didesnę priklausomybę nuo jo turintys jaunuoliai dažniau linkę rūkyti. Tai rodo, jog rūkalai vartojami ne kaip alternatyva alkoholiui, bet kaip papildymas. 31 proc. jaunuolių reguliariai rūko. Šis rodiklis yra artimas bendram rūkymo paplitimui visuomenėje.

Tam tikros patirties su narkotikais ar noro juos išbandyti turi 18 proc. respondentų. Visgi daugumos (77 proc.) jaunuolių požiūris į narkotikus vienareikšmiškai neigiamas. Pažymėtina, jog narkotikų problema aktualesnė tarp vidutinio tiriamojo amžiaus jaunuolių (19-23 m.), vyrų bei didmiesčiuose gyvenančio jaunimo.

Įvairūs lošimai tarp jaunuolių nėra paplitę (išskyrus loterijas).

Raminamuosius vaistus yra vartoję 16 proc. apklaustųjų.

Kokybinio tyrimo metu išryškėja aiški paties jaunimo atstovų pozicija – siekiant apsaugoti nepilnamečius būtina griežčiau kontroliuoti alkoholio, narkotikų ir rūkalų prieinamumą. Akcentuojamas ne tik formalus draudimas (pvz., prekybos cigaretėmis ar naktinės alkoholio prekybos), bet ir šių draudimų laikymosi kontrolė. Tam *rekomenduotini* atsitiktiniai policijos pareigūnų reidai jaunimo pasilinksminimo vietose, atokesnėse prekybos vietose, kur paprastai jaunimas dažnai nevaržomai nusiperka kvaišalų.

Taip pat rekomenduotina taikyti kitus tyrimo metodus realiam alkoholio žalos masto ir poveikio savivaldybės jaunimui įvertinimui. Tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad narkotikų paplitimas savivaldybėje yra lokalizuotas konkrečiose grupėse.

Daugumos merginų KMI yra normalus (šis parametras skaičiuotas tik merginoms). Turinčių viršsvorį dalis yra artima turinčių per mažą svorį, tad objektyvių priežasčių nuogąstauti dėl jaunimo viršsvorio nėra. Tačiau tikėtina, kad jis atsiras vyresniame amžiuje, nes tokia tendencija pastebima – jauniausioje tiriamo amžiaus grupėje dominuoja nepakankamas svoris, vyriausioje – viršsvoris. Dietų bent retkarčiais laikosi 17 proc. jaunuolių (dažniau merginos).

Kalbant apie maitinimosi įpročius, sveikumo prasme jie vertintini kaip vidutiniški. Pagrindinės problemos – finansų trūkumas, sveikos mitybos įgūdžių neturėjimas, laiko trūkumas, nesveiko maisto pasiūla.

Rekomenduotina organizuoti/ remti NVO iniciatyvas nukreiptas į sveiko ir aktyvaus gyvenimo būdo propagavimą vyresnėje jaunimo grupėje bei tarp moterų.

Gera fizine ir psichine savijauta pasižymi apie 61 proc. apklaustų jaunuolių. Atitinkamai dauguma save vertina tik vidutiniškai. Šie rodikliai siejasi ne tik tarpusavyje, t.y. geriau besijaučiantys fiziškai taip pat pasižymi ir geresne psichine sveikata ir geriau save vertina, bet ir su konkrečiais elgsenos įpročiais. Pirmiausia – su mitybos bei fizinio aktyvumo įpročiais. Kuo labiau jaunuolis linkęs sportuoti, tuo sveikesne mityba jis (-i) pasižymi ir apskritai jaučiasi geriau ir yra labiau savimi patenkintas. Šie elgsenos požymiai siejasi ir su miego kiekiu – daugiau sportuojantys jaunuoliai atitinkamai daugiau laiko skiria ir miegui.

Fizinės ir psichinės jaunuolių savijautos gerinimas turi prasidėti nuo sveikos gyvensenos įpročių ugdymo ir sąlygų šiems įpročiams realizuoti sudarymo. Pastebima, jog fizinis pasyvumas ima formuotis paauglystėje, kuomet jaunuoliai ima aktyviau naudotis kompiuteriu, įsitraukia į bendravimą internetu, kompiuterinius žaidimus. Be to, atsiranda papildomi trukdžiai – rūkymo problemos, noras daugiau laiko praleisti su draugais. Šiame tarpsnyje sportą ima keisti laiko leidimas prie kompiuterio ar susibūrimai, pasilinksminimai su bendraamžiais. Ilgainiui dingsta sportavimo įgūdžiai, jaunuoliams nelieta įpročio būti fiziškai aktyviems ir vėlesniame amžiuje. Siekiant išvengti fizinio aktyvumo sumažėjimo, *rekomenduotina* užtikrinti sąlygas mokiniams sportuoti po pamokų (mokyklos salėje ar stadione). Taip pat būtina skatinti sporto užsiėmimų, būrelių organizavimą mokyklose. Sporto renginių organizavimas, sudarant sąlygas visiems išbandyti jėgas ir įrodyti savo fizinį parengtumą, taip pat gali motyvuoti jaunimą rinktis fiziškai aktyvų laisvalaikį.

Lytinis jaunuolių išprusimas gana aukštas – tik 27 proc. retai arba niekada nenaudoja apsaugos priemonių. Priemonės naudojamos apsisaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei neplanuoto nėštumo arba tik nuo neplanuoto nėštumo. Dauguma jaunų žmonių turi vieną pastovų lytinį partnerį.

Savivaldybės jaunimo požiūris į šeimą gana tradicinis – santuoka reikalinga, tačiau daugelis daro išlygų dėl „priešsantuokinio“ pagyvenimo kartu arba santuokos formavimo tik susilaukiant vaikų.

Informacijos lytinio švietimo klausimais pasigenda jaunesni (14-18 m.) kokybinio tyrimo dalyviai. Jie itin akcentuoja lytinio švietimo pamokų trūkumą, nepakankamą patikimos informacijos (iš mokytojų, tėvų, specialistų) kiekį. Tuo tarpu vyresni jaunuoliai linkę manyti, jog informacijos apie lytinius santykius ir šeimos planavimą netrūksta.

Lytinio švietimo priemonės turi būti orientuotos į mokyklinio amžiaus jaunuolius. Be švietimo mokykloje ar specialių renginių lytinių santykių tema *rekomenduotina* užtikrinti galimybę jaunuoliams patiems susipažinti su patikima informacija. Tuo tikslu mokykloje

gali būti dalinamos knygelės ar lankstinukai su svarbiausia informacija apie lytinius santykius. Atsižvelgiant į tai, jog jaunuoliai yra itin intensyvūs interneto vartotojai, atitinkama informacija turi būti prieinama ir internete. Tam geriausia būtų sukurti specialią interneto svetainę jaunimui lytinių santykių tema, kur jaunuoliams būtų galimybė ne tik pasiskaityti informacijos ar peržiūrėti vaizdinę medžiagą, bet ir anonimiškai diskutuoti tarpusavyje bei sulaukti profesionalų (medikų, psichologų) komandos atsakymų į rūpimus klausimus.